

ÇOCUĞU İLKÖĞRETİM KADEMESİNDE
KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINA
DEVAM EDEN ANNE-BABALARIN
KAYNAŞTIRMAYA İLİŞKİN
GÖRÜŞ VE BEKLENTİLERİ

Sibel YİGEN
(Yüksek Lisans Tezi)
Şubat, 2008

ÇOCUĞU İLKÖĞRETİM KADEMESİNDE KAYNAŞTIRMA
UYGULAMALARINA DEVAM EDEN ANNE-BABALARIN KAYNAŞTIRMAYA
İLİŞKİN GÖRÜŞ VE BEKLENTİLERİ

Sibel YİGEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Emine Sema BATU

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Şubat, 2008

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

ÇOCUĞU İLKÖĞRETİM KADEMESİNDE KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINA DEVAM EDEN ANNE-BABALARIN KAYNAŞTIRMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞ VE BEKLENTİLERİ

Sibel YİGEN

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Şubat 2008

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Emine Sema BATU

Bu araştırmanın genel amacı, çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babaların; kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve beklentilerini belirlemektir. Araştırma, 28 anne-babanın katılımıyla yürütülmüştür. Bu amaçla, betimsel araştırma veri toplama tekniklerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın verileri betimsel istatistiklikler ile analiz edilmiştir.

Araştırmada, anne-babaların demografik özellikleri üzerinde durulmuş ve elde edilen bulgularda; anne-babalarının yaş gruplarının orta yetişkinlik (30–65) döneminde olduğu, babalarının meslek gruplarının işçi, annelerin ise ev hanımı kategorisinde yoğunlaştığı görülmüştür. Anne-babaların ilkokul mezunu eğitim grubunda yoğunlaştığı belirlenmiştir.

Araştırmada kaynaştırma öğrencisinin özellikleri ve aldığı eğitim üzerinde durulmuştur. Elde edilen bulgularda kaynaştırma öğrencilerinin yoğunlukla; “Orta Düzeyde Zihinsel Yetersiz” tanısına sahip oldukları, anasınıfına gitmedikleri, kaynaştırma eğitimi dışında destek eğitim almadıkları belirlenmiştir. Kaynaştırma öğrencilerinin, okul ve sınıf değişikliği yapmadığı ancak öğretmen değişikliği yaptığı görülmüştür. Bulgularda ayrıca, kaynaştırma öğrencilerinin, arkadaşları ile sorun yaşamadığı ve sınıfındaki diğer öğrencilerin anne-babalarının kaynaştırma öğrencisine yönelik görüşlerinin olumlu olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada anne-babaların; çocuklarının toplum içinde, arkadaşları ile birlikte olduğu, sosyalleştiği ve eğitim aldığı için kaynaştırma eğitiminden memnun oldukları görülmüştür. Anne-babalara göre kaynaştırma öğrencisi, öğretmenini, arkadaşlarını, okulunu sevdiği için ve kaynaştırma ortamında eğitim almaktan memnun olduğu elde edilen bulgular arasındadır.

Anne-babaların beklentilerinin yoğunlukla; çocuğunun geleceğe hazırlanması, toplumsallaşması, daha iyi bir eğitim alması; çocuğa ek çalışma ve ilgi gösterilmesi olduğu belirlenmiştir. Anne-babaların diğer beklentileri; sınıf mevcutlarının azaltılması, öğretmenlerin aileleri yönlendirmesi ve bilgilendirmesi olduğu saptanmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulguların, çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babaların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin düşünceleri hakkında bilgi vereceği, kaynaştırma uygulamalarına katılan ailelere verilecek hizmetlerin ve bu ailelere uygulanacak aile eğitim programlarının düzenlenmesinde yol göstereceği ve başarılı kaynaştırma uygulamalarının gerçekleştirilmesine yönelik önerilerin oluşmasını sağlayacağı umulmaktadır.

ABSTRACT

Sibel YİGEN

Department of Special Education

Anadolu University, Institute of Educational Sciences, February, 2008

Supervisor : Assistant Professor Emine Sema BATU

The general purpose of this study is to identify the thoughts and expectations of the families whose children are attending to inclusive environments during the primary school years. The research has been conducted with the attendance of 28 pairs of parents. For this purpose, semi-structured interview method from qualitative data collecting methods have been used. The data collected through the interview have been analyzed quantitatively.

The study focuses on the demographical characteristics of the parents and the findings show that the parents are from the middle age group (30-65) and the fathers often are working and the mothers are often housewives. The parents are generally graduated from the primary school.

The research focused on the characteristics and the education of the included students and the findings show that most of the included students are from the moderate learning disability category, they had never attended to kindergarten and haven't received any supportive education other than the inclusion program. The included students have never changed their school or class but have changed their teachers. The students have never had problems with peers and the parents of the regular students have identified to think positive about the included students and the inclusion program.

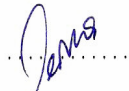
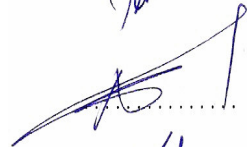

According to the research, the parents are happy about the inclusion program as their children are with their friends in social environments, are socializing and receiving education. According to the parents, included students are happy to be in an included classroom environment and love their friends, teacher and school.

The expectations of the parents are identified to be densely about preparing the child for the future, the socialization of the child, a better education for the child, additional studies and attention for the child. Other expectations of the parents are identified to be the reduction of the population of the classrooms and better education and direction of the families by the teacher.

The findings gathered through the study may be used to understand the thoughts of the parents of the included students about the inclusion programs; set new directions for the services offered to the parents of the students and the parental educational programs and may create new suggestions for the realisation of the successful inclusion practises.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Sibel YİGEN'in, "Çocuğu İlköğretim Kademesinde Kaynaştırma Uygulamalarına Devam Eden Anne-Babaların Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Beklentileri" başlıklı tezi 01.02.2008 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği Programı yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) :	Yrd. Doç. Dr. E. Sema BATU	
Üye :	Prof. Dr. Süleyman ERİPEK	
Üye :	Doç. Dr. Kıymet SELVİ	

Prof. Dr. İlknur KEÇİK

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Araştırmanın gerçekleştirilmesine pek çok kişi katkıda bulunmuştur. Özellikle çalışmaya gerekli özveriyi göstererek gönüllü olarak katılan, görüşleri ile araştırmanın verilerini oluşturan anne-babalar ve onlarla görüşmemi sağlayan okul yöneticilerine sonsuz teşekkürler.

Tez çalışmam süresince benden güler yüzünü hiç esirgemeyen, gözlerine her baktığımda bana güven veren, bana en zor zamanlarımda desteği ve anlayışıyla yardım eden sevgili hocam Yrd. Doç. Dr. E. Sema BATU'ya çok teşekkür ederim.

Araştırmam süresince her zaman yapıcı eleştirileriyle ve olumlu katkılarıyla bana destek veren sayın Prof. Dr. Gönül KIRCAALİ-İFTAR'a teşekkür ederim.

Her sıkıntıya düştüğümde hemen telefona sarılıp “hocam şimdi ne yapmalıyım?” diye yardım istediğim zamanlar, bana büyük bir sabırla yol gösteren, “artık yeter vazgeçtim” dediğimde beni yüreklendirip hedefe yönlendiren sevgili hocam Yrd. Doç. Dr. Ümit Şahbaz'a her şey için sonsuz teşekkürler. Evet sonunda başardım hocam...

Aile Eğitimi Dersi'nden her çıktığımda “bu ödev nasıl yetişecek şimdi haftaya” diye hayıflanırdım. Oysa; tez çalışmama başladığımda anladım yapılan çalışmaların bana büyük katkılar sağladığını. Sevgili hocam, Yrd. Doç. Dr. Atilla Cavkaytar'a sağladığı katkılardan dolayı çok teşekkür ediyorum.

Araştırmam sırasında maddi ve manevi desteğini hiç esirgemeyen, dualarıyla hep yanımda olan annem, babam ve kardeşime ve son olarak, daima olumlu düşünmemi sağlayarak, beni cesaretlendiren, umutsuzluğa düştüğümde yüreğime umut aşılayan, her şeye rağmen büyük bir sabırla bana katlanan, manevi desteğini hiç esirgemeyen sevgili eşime teşekkür ederim. Sensiz asla başaramazdım.

Sibel YİGEN

Şubat, 2008

ÖZGEÇMİŞ

Sibel YİGEN

Özel Eğitim Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans	2001	Süleyman Demirel Üniversitesi, Burdur Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümü, Burdur
Lise	1997	Kütahya Lisesi, Kütahya

İş

2007	-	Öğretmen, Anafartalar İlköğretim Okulu, İzmir
2006	- 2007	Öğretmen, Kayı 60. Yıl Yatılı İlköğretim Bölge Okulu, Mihalıççık – Eskişehir
2003	- 2006	Öğretmen, Çukurhisar İlköğretim Okulu, Eskişehir
2003	- 2003	Öğretmen, Atatürk İlköğretim Okulu, Beylikova – Eskişehir
2001	- 2003	Öğretmen, Pınardere İlköğretim Okulu, Savur – Mardin

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı : Kütahya, 06 Ekim 1978   Cinsiyeti : Kız   Yabancı dil : İngilizce

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ	ii
ABSTRACT	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	vi
ÖNSÖZ	vii
ÖZGEÇMİŞ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xii
BÖLÜM 1.....	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim.....	1
1.2. Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitim Alabilecekleri Eğitim Ortamları	3
1.3. Kaynaştırma	6
1.3.1. Kaynaştırma Uygulamalarında Yasal Dayanaklar.....	8
1.3.2. Kaynaştırmayı Başarıya Ulaştıran Etmenler	11
1.3.3. Kaynaştırmanın Yararları	19
1.4. Kaynaştırma İle İlgili Çalışmalar	21
1.4.1. Kaynaştırma Alanında Öğretmenlerle İlgili Yapılan Çalışmalar	21
1.4.2. Kaynaştırmada Öğrencilerle İlgili Yapılan Çalışmalar	24
1.5. Ailelerle İlgili Yapılan Çalışmalar	26
1.6. Amaçlar	31
1.7. Önem	32
1.8. Sınırlılıklar	33
BÖLÜM 2.....	35

2. YÖNTEM	35
2.1. Araştırma Modeli	35
2.2. Katılımcılar	36
2.2.1. Araştırma Yapılan Okullar	36
2.2.2. Araştırmaya Katılan Anne-Babalar	37
2.3. Verilerin Toplama Süreci	41
2.3.1. Pilot Görüşme	42
2.3.2. Görüşme Soruları	43
2.4. Verilerin Toplanması	44
2.4.1. Görüşme Kılavuzu	44
2.4.2. Görüşme İlkeleri	44
2.4.3. Verilerin Toplanması	45
2.4.4. Görüşmeler	45
2.5. Verilerin Analizi	46
BÖLÜM 3.....	49
3. BULGULAR	49
3.1. İlköğretim Kademesinde Öğrenci Olan Kaynaştırma Öğrencisinin Özellikleri ve Aldığı Eğitime İlişkin Bilgiler.....	50
3.1.1. Çocuğunuza Konulan Tanı Nedir? Sorusuna İlişkin Bulgular	50
3.1.2. Çocuğunuzun Daha Önce Aldığı Eğitimi Kısaca Anlatır mısınız? Sorusuna İlişkin Bulgular.....	52
3.1.3. Kaynaştırma Öğrencisinin Şu Anda Eğitim Aldığı Okul ve Sınıfın Özellikleri Nelerdir? Sorusuna İlişkin Bulgular	58
3.1.4. Anne-Babaların Kaynaştırmaya İlişkin Görüşleri.....	66
BÖLÜM 4	74

4. TARTIŞMA VE ÖNERİLER	74
4.1. Tartışma	74
4.2. Öneriler	88
4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	88
4.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler	89
EKLER	90
KAYNAKÇA	107

TABLOLAR LİSTESİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
1. Anne - Babaların Yaşı	38
2. Anne - Babaların Mesleği	38
3. Anne - Babaların Eğitim Durumu	39
4. Ailedeki Toplam Çocuk Sayısı	40
5. Kaynaştırma Öğrencisinin Yaşı	40
6. Kaynaştırma Öğrencisinin Cinsiyeti	41
7. Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlilik Yüzdeleri	48
8. Kaynaştırma Öğrencisinin Tanısı	50
9. Kaynaştırma Öğrencisi Anasınıfına Gidip Gitmediği.....	52
10. Kaynaştırma Öğrencisinin Destek Eğitim Alma Durumu	53
11. Kaynaştırma Öğrencisinin Okul Değişikliği Yapma Durumu	54
12. Kaynaştırma Öğrencisinin Sınıf Değişikliği Yapma Durumu	56
13. Kaynaştırma Öğrencisinin Öğretmen Değişikliği Yapma Durumu	57
14. Kaynaştırma Öğrencisinin Okulunun Evine Uzaklığı	58
15. Kaynaştırma Öğrencisi Okula Nasıl Gidiş-Gelişi	59
16. Kaynaştırma Öğrencisinin Okuduğu Sınıf	61
17. Kaynaştırma Öğrencisinin Öğretmeninin Çocukla Geçmişte Yaptığı Çalışmalar	61
18. Kaynaştırma Öğrencisinin Öğretmeninin Çocukla Şu Anda Yaptığı Çalışmalar	62
19. Sınıftaki Diğer Öğrencilerin Kaynaştırma Öğrencisine Yönelik Davranışları	64
20. Sınıftaki Diğer Öğrencilerin Anne-Babalarının Kaynaştırma Öğrencisine Yönelik Görüşleri	65
21. Kaynaştırma Öğrencisinin Kaynaştırma Ortamında Eğitim Almaktan Memnuniyet Durumu	67
22. Anne-Baba Kaynaştırma Öğrencisinin Kaynaştırma Ortamında Eğitim Almasına İlişkin Memnuniyet Durumu	69

23.	Kaynaştırma Öğrencisinin Öğretmeninin Çocuğun O Sınıfta Eğitim Almasına İlişkin Memnuniyet Durumu	71
24.	Anne-Babaların Kaynaştırma Eğitiminden Beklentileri	72

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Birey, toplumun varlığını sürdürmesi için en temel ögedir. Uygarlaşma süreci içerisinde yer almak isteyen her toplum, sağlıklı ve eğitilmiş bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Eğitim, bireylerin toplumsal gelişmelerinin ve kişisel yeteneklerinin en üst düzeyde gelişmesini sağlamak amacıyla planlanmış etkinlikler sürecidir (Uysal, 1995). Eğitimin genel işlevi ise, bireylerin gereksinimleri doğrultusunda eğitilmesidir. Bireyin yer aldığı toplumda var olması, gereksinimlerinin karşılanması ile mümkündür. Demokrasi ve insan hakları kavramlarının gittikçe ön plana çıktığı uygar toplumlar, bireylerin var olma sürecinde ihtiyaç duydukları eğitimi, bireysel farklılıkları göz önünde bulundurarak, uygun eğitim programları düzenleyerek sunmaktadırlar. Normal gelişim gösteren bireylerle birlikte toplumun birer parçası olan özel gereksinimli bireylerin eğitim gereksinimlerinin karşılanması, bireylerine çağdaş eğitim sunan toplumlar için büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde çağdaş eğitim anlayışı çerçevesinde özel gereksinimli bireylerin eğitimleri, T.C. Anayasası'nda "Kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirler alır." hükmüyle güvence altına almıştır. Bu yasa doğrultusunda, normal gelişim gösteren bireylere tanınan olanaklar, eşit eğitim fırsatı ilkesine dayanarak özel gereksinimli bireylere de tanınmıştır.

1.1. Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim

Toplum içinde yer alan her birey, eğitim almaya gereksinim duyar. Eğitimde amaç bireylerin gereksinimleri ve bireysel farklılıkları göz önüne alınarak geliştirilecek olan programlar ile bireylere; iletişim, kendini gerçekleştirme, üretici olma yeterliliği kazandırmaktır. Ancak her çocuk farklı öğrenme ve duygusal özelliklere sahiptir (Acar, 2000). Farklı olan çocuk, çevresinden kendine sunulan uyarıların, olağan kabul edilen

yollardan alamayan ya da kendini olağan yollarla ifade edemeyendir (Heward, 2000, Akt.: Ataman, 2003). Farklı olup, gereksinimleri olağanın dışında karşılanması gereken özel gereksinimli çocuk terimi, öğrenme ve/veya davranış problemleri gösteren çocukları, bedensel ya da duygusal yetersizliği olan çocukları olduğu kadar, zihinsel olarak üstün ya da özel yetenekli çocukları da kapsamaktadır (Eripek, 2007).

573 Sayılı Özel Eğitim Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararname’de, özel gereksinimli çocuk, “çeşitli nedenlerle bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren birey” olarak tanımlanmıştır (MEB, 1997).

Farklılıkları nedeniyle özel gereksinimli olan çocuk, gereksinimleri doğrultusunda normal gelişim gösteren çocukların eğitim aldığı genel eğitim ortamlarından yeterince faydalanamamaktadır. Özel gereksinimli çocuğun gereksinimleri doğrultusunda bireyselleştirilmiş eğitim programlarının düzenlenerek, toplumda bağımsız bireyler olarak yer almalarını sağlayacak ortamlarda özel eğitim hizmetlerinden faydalanmaları gerekmektedir. Özel eğitimin genel eğitimden en önemli farkı, normal gelişim gösteren çocukların kendiliğinden edindikleri becerileri özel gereksinimli çocukların edinebilmeleri için, öğretimin çocukların gereksinimleri doğrultusunda bireyselleştirilmesi, planlı olarak uygulanması ve değerlendirilmesidir (Eripek, 2007; Ataman, 2003). Bu doğrultuda yasa ve yönetmeliklerle, özel eğitim hizmetleri ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

Anayasa tarafından güvence altına alınan özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi, ülkemizde yayınlanmış olan 31.05.2006 tarihli Kanun Hükmünde Kararname’de şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri, bu bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile akademik disiplin alanlarındaki yeterliliklerine dayalı olarak uygun ortamlarda sürdürülen eğitim.”
(tkb.meb.gov.tr/yönetmelik).

Farklılığa sahip çocukların en önemli ihtiyacı gereksinimleri doğrultusunda planlanmış özel eğitimidir. Özel eğitim diğer bir deyişle, “*çoğunluktan farklı ve özel gereksinimli çocuklara sunulan, üstün özellikleri olanları yetenekleri doğrultusunda kapasitelerinin en üst düzeye çıkmasını sağlayan, yetersizliği engele dönüştürmeyi önleyen, engelli bireyi kendine yeterli hale getirerek topluma kaynaşmasını ve bağımsız, üretici bireyler olmasını destekleyecek becerilerle donatan eğitim*” olarak tanımlanmaktadır (Heward, 2000, Akt.: Ataman, 2003). Bu tanımlar doğrultusunda, özel gereksinimli bireylerin yetersizliklerinin engele dönüşmesini önleyici, bireye yetersizliklerinin etkilerinin üstesinden gelmesini ve bireyin yetersizliklerine rağmen başarılı olabilmesini sağlayıcı uygun ortamlarda özel eğitim hizmetleri sunulması büyük önem taşımaktadır.

1.2. Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitim Alabilecekleri Eğitim Ortamları

Özel gereksinimli bireylerin, kendine yeterli bireyler olmaları, toplumsal yaşamda üretken ve bağımsız yaşam becerilerine sahip olmaları, kendilerinden beklenen rolleri taşımaları, toplumla bütünleşebilmeleri ve birey olarak var olabilmeleri büyük önem taşımaktadır. Gerekli bilgi ve becerilere sahip olmaları ise, yeterlilikleri ve gereksinimleri göz önünde bulundurularak sağlanacak olan özel eğitim ile mümkündür. Özel gereksinimli çocuklar, yetersizliklerine bağlı olarak eğitim ortamlarından faydalanmaktadırlar. Genel eğitim ortamlarından faydalanmalarının temelinde ise, en az kısıtlayıcı eğitim ortamı kavramı yatmaktadır (Eripek, 2007).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde (2006) en az kısıtlayıcı ortamlar, “en az sınırlandırılmış eğitim ortamı” adı altında şöyle tanımlanmaktadır:

“Özel eğitime ihtiyacı olan bireyin; toplumla bütünleşmesini sağlamaya yönelik sosyal, özbakım, dil ve iletişim alanlarındaki davranışlar ile düzeyine uygun akademik ve mesleki bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla destek eğitim hizmetlerinin de verildiği ve mümkün olduğunca yetersizliği olmayan akranlarıyla bir arada olmasını sağlayan en uygun eğitim ortamı” (tkb.meb.gov.tr/yönetmelik).

Özel eğitimde, özel gereksinimli öğrencinin en az kısıtlayıcı eğitim ortamına yerleştirilmesi esas alınmaktadır. Ancak, öğrenci için uygun ortama karar verirken öğrencinin yetersizliğinin düzeyinin yanında duygusal ve davranışsal özellikleri, ailenin ve içinde bulunduğu çevrenin özellikleri de göz önünde bulundurulmalıdır (Eripek, 2007).

Özel gereksinimli bireylerin, yetersizliklerine bağlı olarak eğitim aldıkları ortamlar farklılık göstermektedir. Özel gereksinimli bireylerin eğitim aldığı ortamlar, en az kısıtlayıcı eğitim ortamından en fazla kısıtlayıcı eğitim ortamına doğru alanyazında sıralanmıştır. İzleyen bölümde, her bir eğitim ortamı türü tanımlanacaktır.

a) *Tam zamanlı kaynaştırma*: Özel gereksinimli öğrencinin kaydının normal sınıfta olduğu; öğrencinin normal sınıfta, normal sınıf öğretmeninden eğitim aldığı durumdur (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005, s. 9). Özel gereksinimli öğrenci, normal gelişim gösteren akranlarıyla en fazla bu ortamda bir arada olma olanağı bulur. Özel gereksinimli öğrenciye zamanının ancak % 21’inde destek özel eğitim hizmeti sağlanır. Çocuğun, sınıf içi ve dışı etkinliklerinin tümü özel eğitim kapsamı içinde ele alınır (Ataman, 2003, s. 22). Türkiye’de kaynaştırma eğitiminin hangi ortamlarda sağlanabileceği, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde (2006) belirlenmiş ve tam zamanlı kaynaştırma; “özel gereksinimli öğrencinin, genel eğitim okullarının genel eğitim sınıflarında eğitim almasıdır.” şeklinde tanımlanmıştır (tkb.meb.gov.tr/yönetmelik). Özel gereksinimli öğrencilerin eğitim aldıkları diğer bir ortam ise kaynak oda destekli kaynaştırma ortamıdır.

b) *Kaynak oda destekli kaynaştırma*: Özel gereksinimli bireylerin eğitim ortamlarından bir diğeri ise kaynak oda ortamıdır. Kaynak oda “özel gereksinimli öğrencinin kaydının normal sınıfta olduğu; öğrencinin desteğe gereksinim duyduğu derslerde, kaynak odada özel eğitim öğretmeninden destek aldığı durumdur” (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005, s. 9). Kaynak odada verilen eğitim, özel eğitim öğretmeni tarafından öğrencinin gereksinimleri doğrultusunda bireyselleştirilerek sunulur. Öğrenciler sadece kendi zamanlarının, en az % 21’nde en çok % 60’ında destek özel eğitim hizmeti alır (Ataman, 2003, s. 22). Öğrencinin sınıf dışına çıkarak kısa süreli olarak akranlarından

ayrıştırıldığı bu uygulama, ülkemiz şartlarında sınıf mevcutlarının kalabalık olduğu, öğretimsel uyarlamaların yeterli düzeyde yapılmadığı düşünüldüğünde, öğrencinin gereksinimleri doğrultusunda bireyselleştirilmiş eğitim alması için uygun bir ortam olarak karşımıza çıkmaktadır. Yasal alt-yapı oluşturulmasına rağmen okullardaki özel eğitim öğretmeni ihtiyacının halen devam etmesi, gerekli araç-gereç ve donanımın sağlanmaması nedeniyle ülkemizde örnekleri az görülen bir uygulama şeklindedir. Özel gereksinimli öğrencinin eğitim aldığı ortamlardan diğeri ise yarı zamanlı kaynaştırma ortamıdır.

c) *Yarı zamanlı kaynaştırma*: Özel gereksinimli öğrencinin kaydının özel sınıfta olduğu, öğrencinin başarılı olabileceği derslerde kaynaştırma sınıfından eğitim aldığı durumdur. Bu uygulama şeklinde; özel gereksinimli öğrencinin akademik yararlar sağlamanın yanı sıra sosyal becerilerinin gelişmesi ve yeni sosyal beceriler kazanması da hedeflenmektedir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005, s. 9). Ülkemizde çok fazla örnekleri görülmeyen bu uygulamada normal sınıf öğretmeninin sınıfına kısa sürelerle dahil olan özel gereksinimli öğrenciye karşı olumlu tutum sergilemesi büyük önem taşımaktadır. Akranları ile teneffüslerin dışında da aynı sınıf iklimini paylaşma imkanı bulan özel gereksinimli öğrenci, bu uygulamada sosyal iletişime girecek ve akranlarını model olarak pek çok beceriyi edinme fırsatı bulacaktır.

d) *Özel sınıf*: Özel gereksinimli öğrencinin kaydının özel sınıfta olduğu, özel eğitim öğretmenin gözetiminde, öğrencinin tüm gereksinimlerinin özel sınıfta karşılandığı durumdur (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005). Özel gereksinimli öğrenciler, okul zamanının % 60'ından fazlasında özel eğitim ve destek hizmetlerini, kendileri için düzenlenmiş özel sınıflarda tam zamanlı olarak alırlar (Ataman, 2003, s. 22). Özel sınıf ortamında özel gereksinimli öğrenci akademik çalışmalarda ayrıştırılmış ortamda eğitim alırken, akranları ile ders dışı zamanlarda bir araya gelmektedir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005).

e) *Gündüzlü özel eğitim okulu*: Özel gereksinimli öğrencinin kaydının özel eğitim okulunda olduğu, öğrencinin aynı özür gurubundan öğrencilerle eğitim aldığı durumdur. Özel gereksinimli öğrenci gereksinim duyduğu eğitimi özel eğitim okulundan almakta, bunun dışında destek ve/veya ek hizmetlerden de faydalanabilmektedir (Batu ve

Kırcaali-İftar, 2005). Bu eğitim olanağından yararlanan öğrenciler, okuldaki zamanının % 50'sinden fazlasında yetersizliği olan çocuklara yönelik ayrı gündüzlü okullarda özel eğitim ve ilişkili hizmetleri alırlar (Eripek, 2003, s. 25). Bu uygulama şeklinde özel gereksinimli öğrencinin, normal gelişim gösteren akranlarıyla çok fazla birlikte olma olanağı bulamadığı görülmektedir. Özel gereksinimli öğrencinin eğitim aldığı en az kısıtlayıcı eğitim ortamı olarak alanyazında yer alan ortam ise yatılı özel eğitim okullarıdır.

f) *Yatılı özel eğitim okulu*: Özel gereksinimli öğrencinin kaydının aynı özür grubuna sahip öğrenciler ile birlikte yatılı bir özel eğitim okulunda olduğu durumdur. Öğrenci okulda gündüz eğitim alırken, gece de okulun yatahanesinde kalmaktadır. (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005). Ancak bu ortamda öğrenci, 24 saat okul personeli ile birlikte olmakta ve aile ortamından uzak kalmaktadır.

Yukarıda ele alınan eğitim ortamlarında da görüldüğü gibi en az kısıtlayıcılık; eğitim ortamlarının kaynaştırmaya olanak vermesi ile orantılı bir durumdur. Eğitim ortamı, ne kadar fazla kaynaştırmaya olanak veriyorsa, bir o kadar az kısıtlayıcı özellik taşımaktadır. Dolayısıyla, kaynaştırmanın özel gereksinimli öğrenciler için çok önemli bir fırsat olduğunu söylemek mümkündür. İzleyen bölümlerde, kaynaştırma ve kaynaştırma uygulamalarının dayandığı yasal dayanaklar konusu ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

1.3. Kaynaştırma

İnsan hakları boyutunda özel gereksinimli bireylerin, eğitimde fırsat eşitliği ilkesine dayanarak, normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte eğitim almaları onların en doğal hakkıdır. Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde, gündüzlü/yatılı eğitim gibi ayrı eğitim ortamlarının yer aldığı görülmektedir. Ayrı eğitim; özel gereksinimli bireylerin, özür türüne ve derecesine bağlı olarak, gereksinimleri doğrultusunda düzenlenen programlar çerçevesinde, özel eğitim personeli tarafından gerçekleştirilen eğitimidir. Birlikte eğitim ise, özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren bireylerin bir arada

olduğu, normal sınıf öğretmenleri tarafından verilen ve son yıllarda özel gereksinimli bireylerin eğitiminde ön plana çıkan kaynaştırma eğitimidir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005).

Eşit eğitim fırsatı; her çocuğun, özel gereksinimli olan ya da olmayan diye ayırmaksızın, aynı eğitim deneyimine ulaşmasını sağlamaktır. Özel gereksinimli bireylerin, eşit eğitim fırsatına sahip olması, toplumsal yaşamda bir birey olarak yer alması açısından büyük önem taşımaktadır (Battal, 2007). Özel gereksinimli bireylerin toplumda bağımsız ve üretken bireyler olarak yaşamlarını sürdürmeleri; yeterlikleri dikkate alınarak düzenlenen, gereksinimlerine uygun eğitim olanaklarından yararlanmalarına bağlıdır (Gözün ve Yıkmış, 2003).

Kaynaştırma Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2006) “kaynaştırma yoluyla eğitim” adı altında şöyle tanımlanmaktadır:

“Kaynaştırma yoluyla eğitim; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır.”
(tkb.meb.gov.tr/yönetmelik).

Alanyazın incelendiğinde “Kaynaştırma” kavramının değişik anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. “Kaynaştırma”nın farklı tanımları şu şekilde sıralanabilir:

Batu (1998), kaynaştırmanın özel gereksinimli öğrencinin eğitim aldığı bir ortam olduğunu ön plana çıkartarak “kaynaştırma, eğitsel bir kavramdır ve özel gereksinimli çocukların uygun öğretim desteği ile normal eğitim sınıflarına yerleştirilmesi uygulamasıdır” şeklinde tanımlamıştır.

Kırcaali-İftar (1992) ise kaynaştırmayı, “gerektiğinde sınıf öğretmenine ve/veya özel gereksinimli öğrenciye destek özel eğitim hizmetleri sağlanması koşulu ile özel gereksinimli öğrencinin genel eğitim ortamlarında eğitilmesi” olarak tanımlamakta ve destek özel eğitim hizmetlerinin sunulmasını ön koşul olarak ortaya koymaktadır.

Kaynaştırma kavramının temelinde, özel gereksinimli öğrencilerin akranları ile birlikte aynı okula gitmeleri, aynı sınıfı paylaşmaları, aynı zamanda gereksinim duydukları destek hizmetlerden yararlanmaları yatmaktadır (York ve Tundidor, 1995, Akt.: Kargın, 2004).

Kaynaştırma, öğrencilerin sadece yetersizlikleri değil, aynı zamanda yetenekleri doğrultusunda sunulan bir eğitim şeklidir. Özel gereksinimli öğrencilerin yetersizliği olmayan, normal gelişim gösteren akranları ile birlikte, aynı sınıfta eğitim görmeleri *fiziksel kaynaştırmayı*, özel gereksinimli öğrencinin akranları ve çevresindeki yetişkinlerle ilişkilerinin desteklenmesi *sosyal kaynaştırmayı* ve özel gereksinimli öğrencinin eğitiminin yetenekleri doğrultusunda planlanarak sunulması da *eğitimsel kaynaştırmayı* ifade etmektedir (Eripek, 2007).

Eşit eğitim fırsatı ilkesi göz önünde bulundurularak, özel gereksinimli öğrencinin normal eğitim ortamlarında en uzun süre akranlarıyla birlikte olabildiği, bireysel eğitim programları hazırlanarak gereksinimlerinin en üst düzeyde karşılanabildiği kaynaştırma uygulamaları yasa ve yönetmeliklerle düzenlenerek özel gereksinimli bireylerin en üst düzeyde faydalanması amaçlanmıştır.

1.3.1. Kaynaştırma Uygulamalarında Yasal Dayanaklar

“Kaynaştırma dünyada 1960’lı yıllarda, tüm çocuklara eşit eğitim fırsatı tanınması felsefesinden yola çıkılarak, özel gereksinimli çocukların normal sınıflara yerleştirilmesi ile başlamıştır” (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005, s. 11). Türkiye’de ise, özel gereksinimli bireylerin ilk kez kaynaştırma yoluyla eğitim görmelerini ele alan ve 1983 yılında yürürlüğe giren 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu’nda “*Durumları ve özellikleri uygun olan özel eğitime muhtaç çocukların, normal çocukların eğitimleri için açılmış olan okul ve eğitim kurumlarında, normal akranları arasında eğitilmeleri için gerekli tedbirler alınır.*” hükmüyle yer almıştır (Eripek, 2007).

Bu kanunlar doğrultusunda 21.12.1987 yılında yayınlanan Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Okul Öncesi Eğitimleri konulu genelge ile kaynaştırma uygulamalarının okul öncesi dönemde başlayacağı belirtilmiştir. Bu uygulamaya, öncelikle özel eğitim okullarında başlanacağı ve gerekli sınıf mevcudu ve fiziki şartlar oluşturulduğunda, ilkokullar bünyesinde anasınıflarının açılmasının uygun olduğu ifade edilmiştir. Bu yasa doğrultusunda özel gereksinimli öğrencilerin, 1/10 oranında da olsa, kaynaştırma eğitimi almaları sağlanmıştır. Ancak, temelinde ilgili genelgenin normal okullarda ayrı sınıf uygulamasını destekleyen nitelik taşıdığı görülmektedir (Uysal, 1995).

1990'lı yıllar, özel eğitim ve kaynaştırma alanındaki gelişmelerin artarak devam ettiği yıllardır. 1990 yılında düzenlenen XIII. Milli Eğitim Şurası'nda, özel eğitim gereksinimi olan bireylerin eğitim olanaklarından daha fazla yararlanmalarını sağlayacak önlemlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır. XIII. Milli Eğitim Şurası'nda alınan kararlar doğrultusunda, 1991 yılında I. Özel Eğitim Konseyi toplanmıştır. Bu konseyde her özür grubu için ayrı birer komisyon kurulmuş ve yapılan çalışmalar sonucunda, alınan en önemli karar gündüzlü öğretime daha fazla ağırlık verilmesi ve kaynaştırma programlarının yaygınlaştırılmasıdır (Şura Raporu, 1999, Akt.: Kargın, 2004). Alınan kararlar doğrultusunda 22.06.1992 tarih ve 21262 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Milli Eğitim Bakanlığı Zihinsel Özürlü Çocukların Eğitim Uygulamaları Yönetmeliği'nde kaynaştırma ayrı bir bölümde ele alınmıştır (Uysal, 1995). Bu yönetmelikte kaynaştırma ile ilgili açıklamalarda bulunulmasına rağmen, sadece Eğitilebilir Zihin Engellilerin kaynaştırılabileceği vurgulanmaktadır.

1990'lı yılların en önemli gelişmelerinden biri de özel eğitimde dönüm noktası özelliği taşıyan 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'dir. 06.06.1997 tarih ve 23011 sayılı Resmi Gazete'nin mükerrer sayısında yayınlanarak yürürlüğe giren 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 3. maddesinde kaynaştırma 2916 sayılı yasadan farklı olarak, bireysel eğitim planı ve özel eğitim desteği kavramları ile birlikte tanımlanarak, 12. maddesinde eğitim ortamında kaynaştırmanın gerekliliği ön plana çıkarılmıştır (Kargın, 2004; Kuz, 2001). Ayrıca 14. madde ile ilk kez destek hizmetlerin verilmesine ilişkin açıklama yapılmıştır. İlgili kararnamede, kaynaştırma uygulamaları için gerekli olan eğitim ortamları ve destek

hizmetlerinin yer almasına rağmen uygulama için gerekli alt yapı oluşturulmamıştır (Uysal, 1995). Bu durum, uygulama sırasında, kaynaştırmanın başarıya ulaşması açısından sınırlılıklar yaşanmasına neden olmuştur.

573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin ardından 2000'li yıllarda ilk olarak Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği yayınlanmıştır. 18.01.2000 tarih ve 23937 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde, kaynaştırmayla ilgili açıklama ve uygulamaya yönelik hükümler yer almıştır. İlgili yönetmelikte; 5. maddeyle en az kısıtlayıcı eğitim ortamından faydalanma esası üzerinde durulmuş, 67. maddeyle kaynaştırmanın ayrıntılı tanımı yapılmış, 68. maddeyle kaynaştırmanın uygulama ilkelerine ve 69. maddeyle kaynaştırmanın uygulama ölçütlerine yer verilmiştir. (MEB, 2000) Yönetmelikte yer alan uygulama ilkelerine ve ölçütlerine bakıldığında; özel gereksinimli birey merkezli olduğu, ekip çalışmasının ön plana çıktığı ve kaynaştırma öğrencisinin yerleştirileceği okulun fiziksel yapısı, öğrenciye sağlanacak destek hizmetlerle ilgili önerilerde bulunduğu görülmektedir.

Son olarak Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2006), kaynaştırma ve kaynaştırmanın uygulama ilkeleri ayrı bir bölümde ayrıntılı olarak belirtilmiştir. İlgili yönetmeliğin "Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamaları" başlığı altında kaynaştırmanın tanımı yapılmış ve kaynaştırmada dikkat edilecek hususlar üzerinde durulmuştur. 23. maddede özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin; eğitimlerini öncelikle yetersizliği olmayan akranları ile birlikte aynı kurumda sürdürmelerinin sağlanması, tam zamanlı ya da yarı zamanlı kaynaştırma uygulamalarına katılabilecekleri, destek eğitim hizmetinden yararlanabilecekleri ve destek eğitim hizmetinin sınıf içi yardım şeklinde ya da destek eğitim odalarında olabileceği açıklamaları yer almıştır. Bununla birlikte okul ve kurumlarda öğrencinin yetersizliğine uygun fiziksel, sosyal, psikolojik ortam düzenlemeleri yapılması, eğitim hizmetlerinin etkin bir biçimde yürütülebilmesi amacıyla özel araç-gereç ile eğitim materyalleri sağlanması ve destek eğitim odalarının açılması üzerinde durulmuştur. İlgili yönetmeliğin 28. maddesinde yer alan destek eğitim odası açılması, kaynaştırma uygulamalarının başarısını artırıcı olumlu bir gelişmedir (tkb.meb.gov.tr/yonetmelik).

1.3.2. Kaynaştırmayı Başarıya Ulaştıran Etmenler

En az kısıtlayıcı eğitim ortamı her öğrenci için farklıdır. Bu doğrultuda bireylerin ihtiyaçları, yeterlilikleri göz önünde bulundurularak birey için en az kısıtlayıcı olan ortamda eğitim alma olanağı sağlanmalıdır. Kaynaştırma uygulamalarının başarısı; yasal düzenlemelerle birlikte pek çok değişkenin bir araya gelerek, özel gereksinimli öğrenciye sunulacak uygun ve etkili eğitim hizmetinin sunulmasına bağlıdır. Bu hizmetlerin yeterince sağlanabilmesi ise, gerekli koşulların sağlanması ve bazı unsurların var olmasına bağlıdır. Başarıya ulaşmada etkili olan bu unsurlar; öğretmenler, normal öğrenciler, kaynaştırma öğrencileri, okul yönetimi, kaynaştırma öğrencilerinin aileleri, fiziksel ortam, normal çocukların aileleri, destek özel eğitim hizmetleri ve ek hizmetlerdir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005). İzleyen bölümde kaynaştırma uygulamalarının başarısında etkili olan unsurların kaynaştırma uygulamaları içinde taşıdıkları roller üzerinde durulmuştur.

a) *Öğretmenler:* Kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşabilmesi için gerekli olan unsurlardan biri sınıf öğretmenidir. Çünkü, kaynaştırma bir ekip işidir ve sınıf öğretmeni bu ekibin en önemli üyesidir. Kaynaştırma öğrencisinin yerleştirildiği sınıfta sınıf öğretmenin öncelikle kaynaştırma uygulamaları hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Öğretmenin, sınıfındaki kaynaştırma öğrencisinin özür türünün ne olduğu ve özellikleri, eğitim programını nasıl düzenleyeceği, öğretim çalışmalarında neler yapacağı, fiziksel donanımı nasıl düzenleyeceği, karşılaşılan problemleri nasıl aşacağı ile ilgili doğru bilgi ve yeterli beceriye sahip olması kaynaştırma uygulamalarının başarısı açısından önem taşımaktadır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005).

Özel gereksinimli öğrencilere yönelik tutumlar, kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkiler. Çünkü her birey toplum içinde sevilme, kabul görme ihtiyacı duyar. Kaynaştırma uygulamalarında görev alan sınıf öğretmenlerinin de özel gereksinimli öğrenciye yönelik olumlu tutum sergilemesi büyük önem taşımaktadır. Öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırılmasına yönelik olumsuz düşünce ve tutumları; kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkilemekle birlikte öğrencide düşük başarı ve düşük sosyal statü beklentisi yaratmakta ve özel gereksinimli öğrencinin uygun

olmayan davranışlarının artmasına neden olmaktadır (Antonak ve Larrivee, 1995, Akt.: Avcıoğlu, Eldeniz-Çetin, ve Özbey, 2004). Öğretmenin kaynaştırma öğrencisine yönelik olumlu tutum ve düşüncelere sahip olması; kaynaştırma öğrencisinin eğitiminin yanında normal gelişim gösteren öğrencinin ve diğer anne-babaların kaynaştırma öğrencisine yönelik olumlu tutum geliştirmesinde de etkilidir. Kaynaştırma uygulamalarının başarısında bu derece önem taşıyan sınıf öğretmenin yeterliliklerinin artırılması, kaynaştırma uygulamaları için gönüllü ve istekli olması için gerekli araç-gereç, donanım, hizmet içi eğitim, danışmanlık desteğinin verilmesi gerekmektedir.

b) *Normal gelişim gösteren öğrenciler:* Başarılı kaynaştırma uygulamaları için gerekli diğer unsur, normal gelişim gösteren öğrencilerdir. Kaynaştırmanın hedeflerinden birinin de özel gereksinimli öğrenciye normal gelişim gösteren akranlarıyla etkileşim kurma ve onlar tarafından sosyal kabul görme fırsatı vermek olduğu düşünüldüğünde, bu amaca ulaşabilmek için normal gelişim gösteren çocukların bu süreçteki etkisi küçümsenemeyecek öneme sahiptir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005).

Kaynaştırma ortamlarında normal gelişim gösteren çocuklar; özel gereksinimli akranlarını çeşitli alanlarda gelişimini sağlamada, olumlu davranış modelleri oluşturmada, sınırlı olan beceri ve yeteneklerini geliştirmede destekleyici rol taşırlar (Aral ve Dikici, 1998). Bu nedenle, normal gelişim gösteren öğrenciler ve onların kaynaştırma öğrencisine yönelik tutum ve davranışları kaynaştırma uygulamalarının başarısında hayati önem taşır.

Göz ardı edilemez diğer bir nokta, sınıf öğretmenin kaynaştırma öğrencisine yönelik tutum ve düşüncelerinin olumlu olmasının, normal gelişim gösteren öğrencileri etkilemesinin yanında, normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma uygulamalarına hazırlanması aşamasıdır. Birçok öğrenci ailelerinde ve yakın çevrelerinde yetersizlikten etkilenen bireylerle ilgili bir yaşantıları yoksa yetersizlik durumu ile ilk kez sınıf ortamında karşılaşacaklardır. Bu durumda, normal gelişim gösteren öğrencilerin yetersizlik hakkında yaşantı ve bilgileri çok sınırlı olacaktır. Bu nedenle, yetersizlikten etkilenen öğrenci sınıfa yerleştirilmeden önce öğretmen, normal gelişim gösteren öğrenciler için hazırlayıcı etkinlikler düzenlenmelidir (Güzel-Özmen,

2003). Alanyazın, olumlu akran ve etkileşiminin kaynaştırmayı olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Batu ve Uysal, 2002). Normal gelişim gösteren öğrencilerin, kaynaştırma öğrencisine yönelik olumlu tutum ve düşüncelere sahip olması için özel gereksinimli öğrencinin özellikleri, gereksinimleri hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir.

c) *Kaynaştırma öğrencileri:* Kaynaştırma uygulamalarından birebir etkilenecek en önemli unsur özel gereksinimli öğrencilerdir. Zaten esas amaç özel gereksinimli öğrencinin, en uygun ortamda, en üst seviyede eğitim almasıdır. Ancak, özel gereksinimli öğrencinin kaynaştırma programına katılmasına karar verilirken, belirli akademik ve sosyal davranışlar önkoşul niteliği taşımaktadır. Öğrencinin, kaynaştırma sınıfında sınıf kurallarına uyabilmesi, arkadaşları ile olumlu etkileşimde bulunabilmesi ve sınıf düzeyine uygun olması ön koşul davranışlardır. Eğer özel gereksinimli öğrenci, bu ölçütlere uyuyorsa kaynaştırma sınıfına yerleştirilir (Dean, ve Nettles, 1987, Akt.: Öncül, 2003). Kaynaştırma öğrencisinin, kaynaştırma ortamına yerleştirilmesinde dikkat edilmesi gereken diğer bir önemli unsur da bulunduğu çevreye uyum sağlamasıdır. Kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşması isteniyorsa, öncelikle kaynaştırma öğrencisinin normal sınıfın gerekleri doğrultusunda davranışsal ve akademik beceriler kazanması yönünde hazırlanması gerekmektedir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005). Bu hazırlık çalışmaları, öğrencinin uyum sürecinde olumlu etki yaratacak, kaynaştırma uygulamalarının başarısını arttıracaktır. Oysa kaynaştırma öğrencisi, ön koşul sosyal becerilere sahip olmadığında, öğretmen ve akranlarının kaynaştırma öğrencisine yönelik olumsuz tutum sergileme olasılığı artacaktır.

Kaynaştırma öğrencisinin sınıf içinde sosyal kabul düzeyinin düşük olmasının en önemli nedenlerinden biri, sosyalleşme eksikliğidir. Bu nedenle de, kaynaştırma öğrencisi için kaynaştırma uygulamalarına başlamadan önce, kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri çerçevesinde sosyalleşmeye yönelik etkinlikler düzenlenmelidir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005).

Kaynaştırma uygulamaları, planlı bir program değildir. Kaynaştırma uygulamalarının başarısı yapılacak hazırlık etkinlikleriyle birlikte, daha sonra yapılacak etkinliklere de

bağlıdır. Özel gereksinimli öğrenci kaynaştırma ortamına yerleştirildiğinde, gösterdiği gelişim düzenli olarak gözlenmeli, değerlendirilmeli, öğrencinin gereksinimleri doğrultusunda eğitim programı ve öğretimsel uyarlamalar düzenlenmelidir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005).

d) *Okul yönetimi:* Kaynaştırmanın başarıyla uygulanabilmesi için önemli unsurlardan biri de okul yönetimidir. Okul yönetimi, kaynaştırma uygulamalarının yasal boyutta uygulanmasını sağlayacak okullardaki ilk anahtardır. Okul yönetiminin, kaynaştırmanın gereğine ve önemine inanması, kaynaştırma uygulamalarının başarısını arttıracaktır. Okul yönetiminin kaynaştırma uygulamalarına yönelik olumlu tutum içinde olması; sınıf öğretmenlerinin, normal gelişim gösteren öğrencilerin ve ailelerin tutumlarının olumlu olmasını kolaylaştıracaktır (Stainback, Stainback ve Stefanich 1996, Akt.: Öncül, 2003).

Okul yönetiminin kaynaştırma uygulamalarında taşıdığı rol düşünüldüğünde, yöneticilerin bazı yeterliliklere sahip olması gerekmektedir. İlk olarak okul müdürü, özel eğitim yönetmeliğini iyi bilmeli, kaynaştırma uygulamaları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmalıdır ki okuldaki iş birliği iklimini oluşturabilsin. Okul yönetiminin kaynaştırma uygulamalarının gereğine inanması, sınıfa verilecek öğrenci sayısında, fiziksel ortamın düzenlenmesinde, özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerinin koordine edilmesinde, BEP geliştirme birimi ve aileler arasında kaynaştırma öğrencisinin eğitimi doğrultusunda işbirliği yapılmasında etkili olacaktır (Stainback, Stainback ve Stefanich, 1996, Akt.: Batu, 2000). Kaynaştırma uygulamalarının başarısında önemli bir etkiye sahip diğer unsur ise ailelerdir.

e) *Aileler:* Kaynaştırma programları bir ekip çalışması olarak yürütülmekte, özel eğitimciler, sınıf öğretmenleri ve anne-babalar ekibin aktif üyeleri olmaktadır. Anne-babalar, uygulamaların başarıya ulaşmasında en etkili elemanlardan biri olarak kabul edilmektedir. Çocuğun okul dışı performansı hakkında en ayrıntılı bilgiyi sağlayan anne-babalar, bireysel eğitim programlarının amaçlarının belirlenmesi sırasında yön gösterici rol taşımaktadır. Anne-babalar, özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi için gerekli olan eğitim programlarının evde uygulanması boyutunda öğretici anne-baba rolü

oyunmakta ve dolayısıyla, eğitimde ev-okul paralellliğini sağlamaktadırlar (Lewis ve Doorlag, 1987, Akt.: Temir, 2002). Kaynaştırma uygulamaları açısından bu derecede etkin rollere sahip anne-babaların, kaynaştırma uygulamalarına yönelik istekli olmaları ve kaynaştırma felsefesine inanmaları büyük önem taşır. Kaynaştırmanın başarısına inanmayan anne-babaların, öğrencinin eğitimi doğrultusunda ekip içinde etkin rol alma olasılığının azalması mümkün görünmektedir.

Kaynaştırma eğitimi, ailelerle birlikte yürütülen, ailelere eğitici/öğretici rolü yükleyen bir programdır. Özel gereksinimli birey birçok beceriyi, anne babanın eğitime katılımıyla daha hızlı kazanmakta; farklı ortamlara genelleyebilmekte, kalıcı hale getirebilmektedir (Lewis ve Doorlag, 1987, Akt.: Temir, 2002). Ayrıca anne-babaların özel gereksinimli öğrencinin eğitimine eğitici/öğretici olarak katılımları; anne, baba, özel gereksinimli çocuk ve normal gelişim gösteren kardeşler açısından yararlar sağlamaktadır. Anne-babalar, çocuklarının gelişimine katkıda buldukları için duygusal olarak rahatlamakta, kendilerini daha yeterli hissetmektedir. Bu onların, çocuklarına karşı olumlu duygular geliştirebilmesinde ve anne-baba-çocuk ilişkisinin olumlu yönde gelişmesine katkı sağlamaktadır (Özcan, 2004). Bu nedenle, ailenin eğitime etkin katılımı sağlanarak; ailenin kaynaştırma öğrencisinin okulda öğrendiği becerilerin aile tarafından tekrar edilmesi, öğretmenle işbirliği içine girmesi, öğrenciyle ilgili gelişimlerden haberdar edilmesi önem taşımaktadır.

Anne-babaların eğitime katılımları ile ilgili araştırmaların artması, sonuçlarının olumlu olması ve ailelerin görüşlerini, önerilerini ve gereksinimlerini belirlemeye yönelik araştırmaların yapılması, giderek zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitiminde aile faktörünün öneminin artmasına neden olmuş, yasal düzenlemelere de yansımıştır (Çelik, 2003). Kaynaştırma süreci içinde yer alan kişiler, olanaklar, ilgili yasa ve düzenlemeler kaynaştırmanın başarısını etkiler. Birçok ülkede, zihinsel yetersizliği olan çocuklara sahip anne-babaların eğitimde aktif rol almalarının gerekliliği yasalarla belirlenmiş bir zorunluluktur. Kaynaştırma uygulamalarına katılacak olan çocukların değerlendirilmesi, gereksinimleri doğrultusunda B.E.P.'lerinin hazırlanması, uygulanan eğitim programlarının değerlendirilmesi aşamalarında anne-babaların katılımı gereklilik olarak kabul edilmiş, bunu sağlayıcı yasalar hazırlanmıştır (Lewis ve Doorlag, 1987, Akt.:

Temir, 2002). Ülkemizde 2006 yılında yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde ailelerin; özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılımları ve eğitimlerinin sağlanması, eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde ailenin görüşünün alınması, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişimlerinin izlenmesine yönelik faaliyetlerin yürütülmesinde ailenin de diğer ekip üyeleriyle işbirliğinin sağlanması, destek eğitim hizmeti çerçevesinde ailelere araç-gereç, eğitim ve danışmanlık hizmetleri sağlanması kararlaştırılmış ve ailenin kaynaştırma öğrencisinin eğitiminde etkin katılımı amacıyla yasal dayanaklar oluşturulmuştur.

Kaynaştırma uygulamaları çerçevesinde sadece özel gereksinimli çocukların anne-babaları değil, normal gelişim gösteren çocukların anne-babaları da önemlidir. Bu nedenle kaynaştırmanın uygulanacağı sınıftaki normal gelişim gösteren ve özel gereksinimli çocukların aileleri kaynaştırma uygulamaları hakkında bilgilendirilmeli ve her iki gruptaki ailelerin endişe ve kaygılarının gereksiz olduğu anlatılmaya çalışılmalıdır. Bunun dışında, aileler arasında iletişim ve kaynaşmayı sağlayabilecek etkinlikler düzenlenmelidir. Çünkü özel gereksinimli öğrencilerin anne-babalarının, okulla işbirliği içerisinde olmaları kaynaştırmanın başarılı olabilmesi için önemli görülmektedir. Kaynaştırma uygulamalarında, hem normal gelişim gösteren çocukların anne-babalarını hem de özel gereksinimli çocukların anne-babalarını uygulamalar hakkında aydınlatmak, onların görüşlerini almak ve gerekiyorsa uygulamanın başarılı olan yönleri hakkında somut örnekler sunmak ailelerin kaynaştırma uygulamalarını ve kaynaştırma öğrencisini kabulü sırasında olumlu tutum geliştirmesinde etkili olacaktır (Darıca, 1992, Akt.: Yıkmış, 2006).

Kaynaştırma öğrencisinin ailesinin gereksinimleri doğrultusunda bilgilendirme çalışmaları ve seminerlerin yapılması; ailelerin çocuklarının özür türü ve özellikleri ile ilgili bilgilenmelerini, ailelerin beklentilerini gerçekçi düzeyde tutmalarını, çocuklarındaki gelişimlerini fark edebilmelerini, çocuklarının eğitimi ile ilgili merak ettikleri konuları ve çocuklarının eğitimine nasıl yardımcı olabileceklerini öğrenmelerini sağlar (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005). Hem normal gelişim gösteren ailelerin hem de kaynaştırma öğrencilerinin ailelerine sağlanan düzenli bilgilendirme çalışmaları, kaynaştırma uygulamalarının başarısını arttırıcı önemli etkinlikler

arasındadır. Kaynaştırma uygulamaları içinde yukarıda bahsi geçen unsurların dışında kaynaştırma eğitiminin gerçekleştirileceği fiziksel ortam da kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkilemektedir.

f) *Fiziksel ortam:* Kaynaştırma uygulamalarının gerçekleştirileceği fiziksel ortamın uygun olması, kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyecek unsurlar arasındadır. Sonuç olarak; öğrencinin eğitim aldığı ortamın düzenlenmesi eğitimin bir parçasıdır. B.E.P'nin hazırlanması sürecinde, özel gereksinimli öğrencilerin gereksinimleri doğrultusunda fiziksel düzenlemelere de yer verilmelidir. Fiziksel ortam, sınıf ve sınıfta bulunan eşyalardan oluşmaktadır. Fiziksel ortamın uygun olarak düzenlenmesi, davranışlar üzerinde doğrudan etkilidir. Özellikle kaynaştırma öğrencilerine akademik olmayan becerilerin öğretilmesinde, fiziksel ortamın uygun şekilde düzenlenmesi önem taşımaktadır (Darıca, 1992, Akt.: Yıkılmış, 2006).

Kaynaştırma uygulamaları içinde sadece sınıfta sınıf eşyalarının düzenlenmesi yetmez. Sınıfta fiziksel düzenlemelerinin yapılmasının yanında, sınıf mevcudunun da kaynaştırma öğrencisinin aldığı eğitimden en üst seviyede yararlanmasını sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Batu (2000) yaptığı çalışmada, kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıfta derse giren öğretmenlerin, sınıflarında bir veya en fazla iki kaynaştırma öğrencisi bulunması durumunda başarılı olabileceklerini ifade ettiklerini belirtmiştir. Görülmektedir ki, sınıftaki öğrenci sayısı öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik olumlu tutum geliştirmelerinde etkilidir. Özel gereksinimli öğrencinin eğitiminde, gereksinimleri doğrultusunda düzenlenmiş eğitim programlarının yer alması da büyük önem taşımaktadır.

g) *Bireyselleştirilmiş eğitim programları:* Kaynaştırma uygulamalarını başarıya ulaştıran bir diğer etmen, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının (BEP) hazırlanmasıdır. Eğitim, planlı ve sistematik bir süreçtir. Kaynaştırma öğrencisinin, genel eğitim programlarından yeterli düzeyde faydalanamadığı göz önüne alındığında öğrencinin en üst düzeyde eğitim alabilmesi için, BEP hazırlanması gerekmektedir. Oluşturulan BEP ekibi üyeleri arasında işbirliğinin sağlanması, kaynaştırma uygulamalarının başarısını arttıran bir diğer unsurdur. Öğrencinin gereksinimleri

doğrultusunda düzenlenen, öğretimsel uyarlamaların yapılması, değerlendirme ve incelemelerin sürekliliği, öğrencinin destek hizmetlerinden en üst düzeyde faydalanmasının sağlanması açısından önem taşımaktadır.

h) *Destek özel eğitim hizmetleri ve ek hizmetler*: Kaynaştırma uygulamalarının ön koşulu olan destek hizmetler, kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen diğer bir unsurdur. Kaynaştırma uygulamalarının ön koşulu olarak ortaya konan destek hizmetlerde, iki ya da daha fazla bireyin bir arada çalışması söz konusudur. Özel gereksinimli çocukların eğitiminde özel eğitim destek hizmetleri üç şekilde sağlanabilmektedir. Bunlar; kaynak oda eğitimi, sınıf içi eğitim, özel eğitim danışmanlığıdır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005).

Özel gereksinimli öğrencinin, eğitim dışında da gereksinimleri vardır. Bu gereksinimlerin karşılanması, hem anne-babalar hem de öğrenci için önem taşımaktadır. Taşındığı bu önem dolayısıyla, kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen nitelikteki ek hizmetler, özel gereksinimli bireylerin özel eğitim dışındaki gereksinimlerini karşılamak üzere ek hizmet personeli tarafından verilen hizmetlerdir. Özel eğitimde ek hizmetleri; ulaşım hizmetleri, psikolog, rehberlik ve sosyal hizmet uzmanları, odyolog, dil ve konuşma terapisti, motor gelişim personeli (fizyoterapist, iş-uğraşı terapisti, beden eğitimi öğretmeni), danışmanlık ve tıbbi hizmetler olarak sıralayabiliriz (Batu, 2004; Gürsel, 2003).

Yukarıda kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşmasında etkili olan değişkenlere ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Özel gereksinimli öğrencinin en uygun ve etkili eğitimi alması, bu unsurların kaynaştırma ortamındaki rollerini etkili olarak taşımalarına bağlı olduğu unutulmamalıdır. Kaynaştırma uygulamalarının başarılı olması; kaynaştırma ortamında yer alan özel gereksinimli çocuğa, normal gelişim gösteren çocuğa, öğretmenlere ve anne-babalara pek çok alanda yarar sağlamaktadır. İzleyen bölümde kaynaştırma uygulamalarının sağladığı yararlar üzerinde durulmuştur.

1.3.3. Kaynaştırmanın Yararları

Kaynaştırma uygulamalarının en önemli yararı *özel gereksinimli çocuğa* ilişkindir. Kaynaştırma özel gereksinimli öğrencinin, çevresindeki akranları ve yetişkinleri gözleyerek davranışlarının biçimlenmesini, toplumsal yaşamda diğer insanlarla birlikte oldukları oranda toplumun beklentilerine uygun davranışlar edinmelerini sağlar (Eripek, 1986). Kaynaştırma ortamı özel gereksinimli çocukların, sosyal beceriler kazanması ve toplum tarafından kabul edilen davranışların öğrenilmesi için özel gereksinimli çocuğa önemli fırsatlar yaratır (Hepler, 1994, Akt.: Şahbaz, 2003).

Kaynaştırma uygulamalarının özel gereksinimli öğrenciye olduğu kadar *normal gelişim gösteren öğrencilere* de olumlu etkileri vardır. Kaynaştırma uygulamaları içinde yer alan normal gelişim gösteren çocukların ailelerinde ve yakın çevrelerinde yetersizlikten etkilenen bireylerle ilgili bir yaşantıları yoksa, kaynaştırma ortamına dahil olmaları ile birlikte ileriki yaşamlarında birçok ortamda karşılaşılabilecekleri özel gereksinimli çocukları önceden tanıma ve onları daha iyi anlama fırsatı bulacaklardır (Wolfensberger, 1982, Akt.: Eripek, 1986). Aynı zamanda normal gelişim gösteren çocuklar, yetersizliği olan akranlarının bir birey olduğunu, tam olarak kendine benzemeyen insanlara karşı duyarlılık geliştirmeyi ve sınıf ortamında özel gereksinimli olan akranlarının bulunması ile sosyal sorumluluk duygusunu öğrenirler (Vuran, 2007).

Özel gereksinimli öğrenciler; normal gelişim gösteren akranlarını model alarak öğrenme gerçekleştirebildikleri gibi normal gelişim gösteren öğrenciler de özel gereksinimli öğrencileri çeşitli alanlarda model alabilirler. Normal gelişim gösteren çocuklar, düzenlenecek grup ve akran öğretimi çalışmaları ile işbirliği ve yardımlaşma becerilerini geliştirirler (Kırcaali-İftar, 1998).

Kaynaştırma ortamının başarılı olmasında en önemli faktörlerden biri olan *öğretmenlerin*; uygulamalar sonucunda elde edecekleri kazanımlar göz ardı edilemez. Öğretmenlerin olumlu sınıf ortamı yaratmada, çok önemli bir rol üstlendikleri Schulz ve Carpenter (1995) tarafından yapılan bir araştırma sonucunda görülmektedir. Başarılı bir kaynaştırma ortamı yaratmak için sınıf öğretmenin sahip olması gereken üç önemli

nitelik bulunmaktadır: (a) olumlu tutum, (b) olumlu beklentiler ve (c) mesleki yeterlilik (Sucuoğlu ve Kargın, 2006, Akt.: Turhan, 2007).

Kaynaştırma uygulamalarında öğretmenlerin, şartsız kabul, hoşgörü, sabır, bireysel farklılıklara saygı davranışı edinmeleri, öğretmenlik bilgi ve becerilerini geliştirmeleri; B.E.P'lerini hazırlama ve uygulamada, öğretimsel uyarlamalar yapmada yeterliliklerinin artması; diğer personelle iletişim ve işbirliğine girmesi alanlarında katkısı vardır (Göksu ve Çevik, 2004, Akt.: Battal, 2007; Kırcaali-İftar, 1998).

Bailey ve Winton (1987) tarafından yürütülen bir çalışmada, kaynaştırma uygulamasının sınıf öğretmenlerine sağladığı yararlarına yer verilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre kaynaştırma uygulamaları sınıf öğretmenlerine, (a) kaynaştırmaya karşı olumlu tutum geliştirme ve gerçekçi beklentiler içinde olma, (b) sosyal etkileşimi artırıcı, bütün öğrencilere yararlı olabilecek nitelikte ek eğitim alma, (c) farklı özelliklerdeki çocuklara yardım ettikleri için mutlu olma, (d) farklı bilim alanlarından uzmanlarla iş birliğine giderek yeni ilişkiler geliştirme konularında yardımcı olduğu belirlenmiştir (Bailey ve Winton 1987, Akt.: Turhan, 2007).

Kaynaştırma uygulamalarının en önemli destekleyicisi olan *anne-babalara da* önemli katkıları vardır. Anne-babalar, çocuklarının ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri konusunda daha sağlıklı bilgi edinir; çocuklarının kapasitelerine uygun beklentiler içinde olmaya başlar; çocuktaki gelişmelere bağlı olarak kaygı ve güvensizlik duygusu umuda dönüşür; çocuğun eğitim, bakım, davranış düzenleme vb. konularda bilgilenir; okula bakış açısı değişir ve işbirliği yapma davranışlarını geliştirirler. Ayrıca kaynaştırma uygulamaları; aile içi çatışmaların azalmasında, aile sağlığı ve iş verimliliğinin artmasında da etkilidir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006, Akt.: Battal, 2007). Özel gereksinimli çocuğa sahip anne-babalar, özel gereksinimli çocuklarının genel eğitim ortamında normal gelişim gösteren akranları ile birlikte eğitim aldığını gördüklerinde; motivasyonları artar, çocuğun eğitimi ile aktivitelere katılımlarında güdeleyici etki yaratır (Kırcaali-İftar, 1998).

Kaynaştırma uygulamasının, özel gereksinimli çocukların anne-babalarına olduğu kadar normal gelişim gösteren çocukların anne-babalarına da olumlu etkisi söz konusudur. Normal gelişim gösteren çocukların aileleri, özel gereksinimli çocukların aileleriyle etkileşime girerek, paylaşımda bulunarak kaynaştırma uygulamalarına katkı sağlayabilirler. Böylece özel gereksinimli çocukların ailelerinin motivasyonları artar. Normal gelişim gösteren çocukların aileleri, kaynaştırma uygulamalarının getirisi olarak çocuklarına bireysel farklılıkları ve farklılıklara saygı duymayı öğretme olanağı elde ederler (Sucuoğlu ve Kargın, 2006, Akt.: Battal, 2007).

1.4. Kaynaştırma İle İlgili Çalışmalar

Kaynaştırma ile ilgili çalışmalar incelendiğinde; öğretmenlerle, özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren öğrencilerle, özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babaları ile ilgili konularda araştırmalar yapıldığı görülmektedir. İzleyen bölümde her bir grupta gerçekleştirilmiş çalışmalara ayrıntılı olarak yer verilecektir.

1.4.1. Kaynaştırma Alanında Öğretmenlerle İlgili Yapılan Çalışmalar

Öğretmenlerin tutum, görüş, düşünce ve bilgilerine ilişkin ilk çalışmalar 1995 yılında başlamış, öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına yönelik tutumları (Atay, 1995) ve zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerin kaynaştırılmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin öğretmen ve okul yöneticilerinin görüşleri araştırılmıştır (Uysal, 1995). Öğretmen, okul yöneticisi, müfettiş ve öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarına yönelik tutumları, kaynaştırma konusunda bilgilendirme yoluyla değiştirilmeye çalışılmış (Kayaoğlu, 1999; Şahbaz, 1997; Yıkılmış, Şahbaz ve Peker, 1997; 1998) yapılan ilgili çalışmaların sonuçları bilgilendirmenin kaynaştırmaya yönelik tutumlar üzerinde olumlu etkisinin olduğu görülmüştür (Sucuoğlu, 2004). Çalışmanın bu bölümünde son yıllarda yapılmış, kaynaştırma uygulamalarının başarısında etkili olan öğretmenlerle ilgili yapılan çalışmalar ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Kaynaştırma uygulamalarında *öğretmenlerin görüşleri* ile ilişkili Türkoğlu'na ait (2007) “İlköğretim Okulu Öğretmenleriyle Gerçekleştirilen Bilgilendirme Çalışmalarının Öncesi Ve Sonrasında Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” konulu yüksek lisans çalışmasında; öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla, nitel araştırma veri toplama tekniklerinden yararlanılarak yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Çalışma, bir ilköğretim okulunda görev alan 22 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, kaynaştırma uygulamaları konusunda yapılan bilgilendirme çalışmalarının, öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin düşüncelerini olumlu etkilediği; bilgilendirme çalışmaları öncesinde kaynaştırma eğitimine sıcak bakmayan öğretmenlerin, bilgilendirme sonrasında kaynaştırma uygulamalarının oldukça yararlı olduğunu düşündükleri belirlenmiştir.

Kaynaştırma uygulamalarında *okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerine* ilişkin Varlıer'e (2004) ait yüksek lisans çalışmasında, okul öncesi eğitim öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin okul öncesi eğitimlerine ve kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak, özel gereksinimli öğrencilerle çalışmış ya da çalışmakta olan 30 anasınıflı öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, görüşmeye katılan öğretmenlerin tümünün özel gereksinimli öğrencilerin okulöncesi eğitimi almalarını gerekli gördükleri; öğretmenlerin büyük kısmının okulöncesi dönemde özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma yoluyla eğitilmelerinden yana oldukları; öğretmenlerin özel eğitimle ilgili hizmet içi eğitim yada ders aldıkları ancak bu derslerin kendileri için yeterli olmadığı görülmüştür.

Öğretmen görüş ve önerilerine yönelik diğer çalışma ise Batu'ya (1998) ait “Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri” konulu çalışmadır. Çalışma, sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan 19 öğretmenle, yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılarak gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda; öğretmenlerin okullarında yürütülmekte olan kaynaştırma uygulamalarından genel olarak hoşnut oldukları belirlenmiştir. Ayrıca

öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerinin anne-babalarının kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşmasında önemli olduğunu dile getirdikleri belirlenmiştir.

Öğretmenlerin görüş ve önerilerinin belirlendiği çalışmaların dışında, alanyazında öğretmen tutumların belirlenmesine yönelik çalışmalara da rastlanmaktadır. Kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşmasında öğretmenlerin özel gereksinimli öğrenciye yönelik tutumları büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, aşağıdaki araştırmaların önemli olduğu düşünülmektedir.

Kaynaştırma uygulamalarında *öğretmenlerin tutumlarına* ilişkin Avcıoğlu, Eldeniz-Çetin ve Özbey'e ait (2004) çalışmada, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf ve branş öğretmenlerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunda bulunan 12 öğretmene görüşmeler aracılığıyla 19 soru yöneltilmiştir. Çalışma sonucunda, katılımcıların büyük çoğunluğu, kaynaştırma uygulamalarında yer alacak sınıf öğretmenlerinin yoğun eğitim almaları gerektiğini, sınıfa özel gereksinimli çocuğun kaynaştırılmasının, sınıfındaki normal gelişim gösteren öğrenciler açısından yararlı olacağını, öğrenciler arası farklılıkların anlaşılmasını ve kabul edilmesini kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir.

Kaynaştırmaya yönelik *öğretmen tutumlarının* değişmesi ile ilişkili diğer çalışma Gözün ve Yıkılmış'a (2003) ait "Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Konusunda Bilgilendirilmelerinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarının Değişimindeki Etkililiği" konulu çalışma, kaynaştırmaya yönelik hazırlanan bilgilendirme programının, branş öğretmenliği adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değişmesinde etkili olup olmadığının ortaya konması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma, 174 öğretmen adayının katılımıyla gerçekleştirilerek, deneme modellerinden ön test ve son test kontrol gruplu model kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, kaynaştırmaya yönelik hazırlanan bilgilendirme programının öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumlarını olumlu yönde değiştirmede etkili olduğu belirlenmiştir.

Öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerilerinin alındığı ve tutumlarının belirlendiği beş çalışmada benzer sonuçların ortaya konulduğu

görülmektedir. Öğretmenler, genel olarak kaynaştırma uygulamalarının gerekli ve yararlı olduğuna inanmaktadır.

Kaynaştırma eğitim ortamında eğitim/öğretim çalışmalarının uygulayıcısı rolü taşıyan öğretmenlerin bu alandaki yeterlilikleri de kaynaştırma uygulamalarının başarısında etkilidir. Bu açıdan kaynaştırma uygulamalarında *öğretmen yeterlikleri* ile ilişkili çalışmalar incelendiğinde; Battal (2007) tarafından yapılan yüksek lisans çalışması karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın amacı; sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterliklerinin belirlenmesi ve karşılaştırılmasıdır. Çalışma sonucunda, katılımcı branş öğretmenlerinin çoğunluğunun ağır zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerin kaynaştırma eğitimi almaması, buna karşılık sınıf öğretmenlerinin ise % 64,2'sinin bu tür öğrencilerin kaynaştırma eğitimi alması gerektiğini ifade ettikleri; sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenlerinin, kaynaştırma öğrencilerini tanıma konusunda kendilerinin yeterli oldukları düşündükleri ve ayrıca, katılımcıların uygulama, değerlendirme alanlarında da kendilerini yeterli gördükleri belirlenmiştir.

1.4.2. Kaynaştırmada Öğrencilerle İlgili Yapılan Çalışmalar

Çalışmanın bu bölümünde son yıllarda yapılmış, kaynaştırma uygulamaları içerisinde öğrencilerle ilgili araştırmalar arasından, normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin tutumları, görüşleri ve özel gereksinimli öğrencilerin özellikleri ile ilgili konularda yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerini belirleyen Turhan (2007) çalışmasını, kaynaştırma uygulamasının yapıldığı ilköğretim okullarının ikinci kademesine devam eden normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşlerini, zihinsel yetersizliği olan kaynaştırma öğrencileri ile yaşanan problem davranışlarının nedenlerini belirlemek ve çözümüne yönelik önerilerini almak amacıyla gerçekleştirmiştir. Çalışmada, yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, normal gelişim gösteren

öğrencilerin çoğunun, kaynaştırma uygulamasına olumlu bakmadıkları ve kaynaştırma öğrencilerinin genel eğitim sınıflarında bilgi ve becerileri tam olarak edinemeyeceklerini; kaynaştırma öğrencilerinin derslerin akışını bozduklarını, kendilerinin dikkatini dağıttıklarını, sınıfın başarı ortalamasını düşürdüklerini ifade ettikleri belirlenmiştir.

Kaynaştırma öğrencileri ile yapılmış diğer bir çalışma Sucuoğlu ve Özokçu'ya (2005) ait, "Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal Becerilerinin Değerlendirilmesi" konulu çalışmadır. Çalışma, ilköğretim sınıflarına devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerini, akranlarıyla karşılaştırarak incelemek amacıyla; ilköğretim birinci kademe, birinci, ikinci ve üçüncü sınıfa devam eden 613 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirmiştir. Katılımcıların 53'ü, kaynaştırma öğrencisi olarak tanımlanmıştır. Çalışmada, öğrencilerin sosyal becerileri, sosyal beceri dereceleme ölçeği (SBDS) kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda, kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerileri ile akademik yeterliliklerinin akranlarından az, problem davranışlarının ise, akranlarından fazla olduğu belirlenmiştir.

Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal kabul düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili yapılan araştırmalarda incelenmiş, ilk olarak Şahbaz'ın (2007) yapmış olduğu çalışmaya yer verilmiştir. Şahbaz (2007), *normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma sınıflarına devam eden özel gereksinimli öğrenciler hakkında bilgilendirilmelerinin kaynaştırma öğrencilerinin sosyal kabul düzeylerini etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla yaptığı çalışma sonucunda 2003'te yaptığı ilgili çalışmaya göre, özel gereksinimli öğrencilerin toplumsal açıdan olumlu özelliklerinin olduğunu söyleyen öğrenci sayısında bir artış olduğu, olumsuz özellikleri olduğunu söyleyen öğrenci sayısında ise bir azalma olduğu belirlenmiştir.*

Benzer bir çalışma, Vuran'ın (2005) "İlköğretim Düzeyindeki Kaynaştırma Sınıflarında Eğitim Alan Özel Gereksinimli Öğrencilerin Sosyometrik Konumları" konulu çalışmasıdır. Çalışma, ilköğretim okullarındaki kaynaştırmaya yerleştirilen öğrenciler, öğretmenleri tarafından kaynaştırmaya aday gösterilen öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal konumlarının belirlenmesi ve karşılaştırılması amacıyla,

“Akran Tercihi Ölçeği” kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, nedensel karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya, toplam 999 öğrenci katılmıştır. Çalışma sonucunda, özel gereksinimli öğrencilerin yaklaşık yarısının “reddedilen”, sosyal tercih kategorisinde; “orta” sosyal etki düzeyinde yer aldıkları belirlenmiştir. Ayrıca, hem kaynaştırma öğrencilerinin, hem de kaynaştırmaya aday öğrencilerin yeterince kabul görmedikleri, kaynaştırmaya aday öğrencilerin ise sınıflarında daha az kabul gördükleri belirlenen bulgular arasındadır.

Kaynaştırma uygulamaları içinde hem özel gereksinimli öğrenciler hem de normal gelişim gösteren öğrencilerle ilgili yapılmış araştırmalara rastlanmaktadır. Özel gereksinimli öğrencilerin sosyal kabul düzeylerinin araştırıldığı ilgili çalışmalarda, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin kaynaştırma ortamlarında akranları tarafından daha az kabul edildikleri görülmektedir. Oysa normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma öğrencisine yönelik olumlu tutum geliştirmesi kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşması için önemli bir gerekliliktir. Türkiye’de kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşmasında, yaygınlaşmasında, öğretim boyutunda yapılmış çalışmalar önem kazanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Özel gereksinimli öğrencilerin sosyal kabul düzeylerinin önem taşımasının yanında, kaynaştırma uygulamalarının her boyutunun ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir. Kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşabilmesi için; kaynaştırma öğrencisinin yaşamında etkili olan ailelerin özelliklerinin, tutum ve beklentilerinin sonuç olarak tüm yönlerinin incelenmesi büyük önem taşımaktadır. İzleyen bölümde alanyazında ailelerle ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

1.5. Ailelerle İlgili Yapılan Çalışmalar

Bireyin yaşamı üzerinde doğum öncesinden başlayarak yaşamı boyunca etkisini sürdüren aileler, kaynaştırma öğrencisinin gelişiminde çok daha büyük öneme sahiptir. Özel gereksinimli çocukların eğitiminde anne-babalara yönelik tutum ve beklentilerde önemli değişiklikler olması, anne-babalık rolleri ve çocuklarının eğitimine çeşitli aşamalarda katılımının göz ardı edilemez olduğu yapılan araştırmalara yansımıştır

(Cavkaytar, 1999). Bu bölümde özel eğitimde ailelerle ilgili çalışmalar incelenmiştir ve 16 çalışmaya ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Kaynaştırma uygulamalarında anne-babaların görüş ve düşüncelerini belirlemeye yönelik çalışmalardan normal gelişim gösteren çocukların anne-babaları ile yapılan çalışmalardan biri Öncül'e (2003) aittir. Öncül'ün (2003) yapmış olduğu "Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Zihin Özürlü Öğrencinin Bulunduğu Sınıfta Normal Çocuk Annelerinin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri" konulu çalışma, sekiz normal gelişim gösteren çocuk sahibi anne ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, normal gelişim gösteren çocukların annelerinin kaynaştırma uygulamasına ilişkin tutumlarının olumlu olduğu, kaynaştırma uygulamalarına ilişkin bilgilerinin olmadığı ve ayrıca okul/veli ilişkisinin hemen hemen hiç olmadığı belirlenmiştir. Bunların yanı sıra katılımcılar, okulda kaynaştırma uygulamalarının yapıldığını öğretmenler ve/veya okul yönetiminden değil de, kaynaştırma sınıfına devam eden çocuklarından öğrendiklerini dile getirmişlerdir.

Kaynaştırma uygulamalarında anne-babalarla yapılmış bir diğer çalışma Metin'in (1995) yapmış olduğu çalışmadır. Metin (1995), "Anaokuluna Devam Eden Dört-Altı Yaş Grubundaki Çocukların Anne Babalarının Normal ve Özürlü Çocukların Kaynaştırıldığı Programlar Hakkındaki Düşüncelerinin İncelenmesi" konulu çalışmasını, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki bazı resmi ve özel anaokuluna devam eden dört-altı yaş arasındaki 146 çocuğun anne ve babasının katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, en az tercih edilen grubun zihinsel yetersizliğe sahip öğrenciler olduğu belirlenmiştir. Çalışmada katılımcı anneler, kaynaştırma programlarının çocuklarına "toplumda değişik özellikteki insanlara karşı uygun tutum geliştirme konusunda deneyim kazandıracağını" ifade etmişlerdir. Babaların çoğu ise, bu programların çocuklarını olumlu yönde etkilemeyeceğini savunmuşlardır. Kaynaştırma programlarının eğitim ortamını etkilemesi konusunda, annelerin çoğu "sınıfta eğitim programlarının aksayacağını"; babaların çoğu ise, "öğretmenin eğitim işlerinin zorlaşacağını" düşünmektedirler.

Anne-babalarla yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde; ülkemizde özel gereksinimli çocukların eğitiminde baba katılımını inceleyen tek çalışmaya rastlanmıştır. Meral (2006), “Babaların Zihin Engelli Çocuklarının Yetiştirilmesine Yönelik Katılım Durumlarının Belirlenmesi” konulu çalışmasını, 2005-2006 öğretim yılında, Eskişehir il merkezinde zihinsel yetersizliğe sahip çocuklara yönelik eğitim veren özel bir rehabilitasyon merkezinde, kaynaştırma ve destek hizmet uygulamaları dışında bireysel ve grup eğitimi alan, zihinsel yetersizliğe sahip 41 çocuğun anne babasından oluşan 82 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, babaların zihinsel yetersizliğe sahip çocuklarının yetiştirilmesine yönelik etkinliklere genel katılımlarının yüksek olduğu, ancak “Çocuk Bakımı” alanında katılımlarının düşük olduğu, çocuğun öncelikli bakım sağlama sorumluluğunun ağırlıklı olarak anneye ait olduğu belirlenmiştir.

Anne-baba katılımına ilişkin diğer çalışma Çelik’e (2003) ait, zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan anne-babaların okulda anne-baba katılımına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla, 110 zihinsel yetersiz tanısı almış çocuğun anne-babalarının katılımı ile gerçekleştirilen çalışmadır. Çalışma sonucunda, zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan anne-babaların çoğunluğunun okulda katılım alanlarını önemli buldukları, gereksinim duydukları ve çocukların eğitim sürecine katılmayı istedikleri belirlenmiştir. Okulda eğitime katılım alanlarına göre anne-babaların en çok genel ve özel sorunlarına çözüm aramak amacıyla öğretmenlerle birlikte yaptıkları toplantıları önemli gördükleri, gönüllülüğe bağlı çalışmaları önemsiz buldukları belirlenmiştir.

Kaynaştırma uygulamaları içinde anne-baba katılımını inceleyen bir başka çalışmada Sucuoğlu’na (1996) ait, “Kaynaştırma Programlarında Anne-Baba Katılımı” konulu çalışmadır. Çalışmada, kaynaştırma programları ve özel sınıflara devam eden çocukların anne-babalarının katılımları karşılaştırılmıştır. Çalışma, kaynaştırma programına devam eden 32 çocuk ve özel sınıfa devam eden 145 çocuğun anne-babasının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, tam kaynaştırma ortamında olması ya da özel sınıf ortamında olmasının anne-baba katılımını, katılım düzeyini ve türünü etkilemediği; her iki gruptaki anne-babaların “kuruma mali destek sağlama, derneklere katılma, özür hakkında bilgi yayma” alanlarında katılımlarının yok denecek kadar az olduğu; öğretmenle ilişki kurma ve özel eğitim sürecine katılma alanlarında ise en fazla olduğu

belirlenmiştir. Çalışmada, Sucuoğlu, Küçüker ve Kanık'ın (1993), özel eğitim okullarına devam eden anne-babaların katılımlarının incelendiği araştırmanın bulguları ile birlikte değerlendirme yapılmış, her iki araştırmanın ortak bulgusu olarak; özel eğitimde anne-baba katılımının sınırlı olduğu, katılımın özellikle çocuğun gelişimi ile doğrudan ilişkili olan alanlarda daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Anne-babalarla yapılmış diğer bir çalışma tutum belirlemeye yöneliktir. Avcıoğlu, Sazak ve Öztürk (2004) yaptıkları çalışmada; okulöncesi eğitim kurumlarında uygulanan kaynaştırmaya yönelik öğretmen ve anne-baba tutumlarını incelemiştir. Çalışma, 21 okulöncesi ve 91 normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne-babanın katılımıyla, "Zihin Engelli Öğrencilere Yönelik Öğretmen Tutum Ölçeği" kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne-babaların cinsiyetlerine göre okulöncesi eğitim kurumlarında uygulanan kaynaştırmaya yönelik tutumlarında anlamlı düzeyde farklılık olduğu, annelerin babalara oranla tutumlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir.

Ailelerle ilgili yapılmış olan diğer bir çalışma Anadolu Üniversitesinde yürütülmüş olan Batu, Cavkaytar, Çetin, Güllüpinar ve Kartal (2004) tarafından yapılan, "Gelişimsel Geriliği Olan Çocuğa Sahip Ailelerin Aile Özellikleri Ve Yaşadıklarının Betimlenmesi" konulu proje çalışmasıdır. Çalışma, 143 anne-babaya anket uygulanması ve 39 anneye derinlemesine görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, katılımcı ailelerin çekirdek aileden oluştukları, orta gelir düzeyine sahip olup alt-yapı sorunları yaşadıkları, özel gereksinimli çocuklarının tek başına yapılan etkinlikleri tercih ettikleri, ailelerin komşularla ve yakın aile fertleri ile sohbet etmek amacıyla görüştikleri belirlenmiştir.

Alanyazında ailelerin özel gereksinimli çocuğa sahip olması ile birlikte yaşamış oldukları psikolojik sürece ilişkin yapılan çalışmalara da rastlanmaktadır. Akkök (1989), zihinsel yersizliğe sahip, otistik ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne-babaların katılımı ile gerçekleştirdiği çalışmada; özel gereksinimli çocuğun cinsiyetinin anne-babanın kaygı ve endişe düzeyinde cinsiyet etkili bir faktör olarak

belirlenmemiştir. Ayrıca, babaların mali kaygılarının çocuğun yaşı ilerledikçe arttığı belirlenen bulgular arasındadır.

Aile gereksinimlerini belirlemeye yönelik çalışmalardan ilki Sucuoğlu'nun (1995) yaptığı çalışmadır. Sucuoğlu (1995), zihinsel yetersiz ve otistik çocuğu olan anne-babalarla yaptığı çalışmasında ailelerin gereksinimlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda hem annelerin hem de babaların ortak belirledikleri gereksinim alanlarının; bilgi gereksinimi, destek gereksinimi ve maddi gereksinim olduğu belirlenmiştir.

Benzer şekilde Evcimen (1996) ise, zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan ailelerin gereksinimlerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmasında anne ve babaların, destek ve maddi gereksinimlerinin farklılaştığı, kendilerinin ve zihinsel yetersizliğe sahip çocuklarının maddi gereksinimlerinin karşılanması konusunda hemfikir oldukları, 20-29 yaş arasındaki anne-babaların maddi gereksinimlerinin daha fazla olduğu; evdeki yetersizliğe sahip çocuk sayısının ve çocukların yaşlarının artmasının da ailelerin gereksinimlerini farklılaştırdığı bulgularına ulaşmıştır.

Yine bu alanda yapılmış benzer bir çalışma ise işitme yetersizliğine sahip çocukların anneleri ile Akçatepe ve Kargın (1996) tarafından yapılmıştır. Akçatepe ve Kargın (1996) yapmış oldukları çalışma sonucunda; annelerin en fazla bilgi gereksinimleri olduğunu, ikinci sırada maddi gereksinimlerin yer aldığını, ardından toplumsal servis gereksinimi ve destek gereksinimlerinin olduğunu belirlemiştir.

Kaynaştırma öğrencisinin anne-babalarına ilişkin incelenen en son çalışma Temir'e aittir. Temir'in (2002) yaptığı çalışma, çocuğu kaynaştırma eğitime devam eden ailelerin karşılaştıkları sorunlar ve kaynaştırma eğitiminden beklentilerinin neler olduğunu belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma, 110 kaynaştırma öğrencisinin anne-babalarının katılımıyla, anket tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, çocuğa ve anne-babaya ait demografik değişkenler üzerinde durulmuş; anne-babaların kaynaştırma eğitimi ve çocuklarının yetersizlikleri hakkındaki bilgi durumları, çocuklarının okula devam etmesinde yaşadıkları sorunlar, çocuklarının okul

başarısı belirlenmiştir. Çalışma sonucunda, anne-babaların kendi çocuklarının yetersizlikleri ve kaynaştırma eğitimi hakkında bilgi sahibi olarak gördükleri, çocuklarının okula gidip dönmesinde annelerin sorumlu olduğu ve bu süreçte de sorun yaşamadıkları, çocukların okulda başarılı olduğu belirlenmiştir.

Ailelerle ilgili farklı konularda birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Buna karşın, kaynaştırma uygulamalarının tarihi düşünüldüğünde, kaynaştırmanın başarısını doğrudan etkileyen ekip üyesi ailelerle ilgili çalışmaların sınırlı olduğu, çalışmaların birbirinin devamı niteliği taşımadığı görülmektedir. Kaynaştırma uygulamalarının başarısında son derece önemli olan ailelerin özelliklerinin, gereksinimlerinin, düşüncelerinin ve beklentilerinin belirlenmesi bu doğrultuda aile eğitim programlarının oluşturulması ve uygun hizmetlerin verilmesi gerekmektedir. Özel gereksinimli çocuğa sahip olan ve olmayan anne-babaların tutum, görüş ve düşüncelerinin incelendiği araştırmalarda, anne-babaların genel olarak kaynaştırma hakkında olumlu görüşleri olduğu, ancak, hem özel gereksinimli olan hem de özel gereksinimli olmayan çocukların anne-babalarının kaynaştırma uygulamaları ve özel gereksinimli çocuklarla ilgili kaygılarının olduğu görülmektedir. Bu kaygıların nedenlerinin belirlenmesi ve giderilmesi için daha ayrıntılı araştırmaların yapılması kaynaştırma uygulamalarının başarısını arttıracacağı düşünülmektedir. Sadece kaynaştırma öğrencilerinin anne-babaları ile yapılan çalışmalar incelendiğinde, Temir'in (2002) sorun ve beklentilerin belirlenmesine yönelik yaptığı çalışma karşımıza çıkmaktadır. Oysa kaynaştırma öğrencisinin eğitim kurumuna dahil olmadan önce ilk öğretmenliğini yapan, onların yeterliklerini en iyi gözlemleyebilen ailelerin, kaynaştırma uygulamaları sürecindeki işlevlerinin tüm ayrıntıları ile araştırılması gerekmektedir.

1.6. Amaçlar

Bu araştırmanın genel amacı, çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden ailelerin; kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve beklentilerinin belirlenmesidir.

Bu genel amaç doğrultusunda araştırmanın altı alt amacı vardır:

1. Anne-babaların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Anne-babaların kaynaştırma öğrencisinin daha önce aldığı eğitime ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Kaynaştırma öğrencilerinin anne-babalarının, çocuklarının sınıfındaki normal gelişim gösteren öğrencilerin ve bu öğrencilerin anne-babalarının kaynaştırma öğrencileri ile ilgili düşüncelerine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Anne-babaların kaynaştırma öğrencisi olan çocuklarının kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Anne-babaların kaynaştırma öğrencisi olan çocuklarının öğretmenin kaynaştırma öğrencisine yönelik görüşleri nelerdir?
6. Anne-babaların kaynaştırma eğitiminden beklentileri nelerdir?

1.7. Önem

Toplumsal yaşam içinde yer alan her birey farklılıklara sahiptir. Ancak bu farklılıklar onların eğitim almasına engel değildir. Normal gelişim gösteren bireylere göre belirgin farklılıklara sahip olan özel gereksinimli bireylerin toplumda bağımsız ve üretken bireyler olarak yaşamlarını sürdürmeleri; yeterlikleri dikkate alınarak düzenlenen, gereksinimlerine uygun eğitim olanaklarından yararlanmalarına bağlıdır (Gözün ve Yıkılmış, 2003).

Kaynaştırma uygulamaları ile ilgili yapılan bilimsel araştırmalar kaynaştırmanın; etiketlemeyi ortadan kaldıran, çocuğun statüsünü yükselten, daha iyi bir öğrenme çevresi sağlayan, öğrencilerin özellikleri doğrultusunda uygun hizmetlerden yararlanmasını kolaylaştıran bir uygulama olduğunu göstermektedir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005). Özel gereksinimli öğrencilerin en az kısıtlayıcı eğitim ortamından en iyi şekilde faydalandıkları kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşması için gerekli olan unsurların başında aile faktörü olduğu düşünülmektedir. Çünkü kaynaştırma, işbirliği ikliminin hakim olduğu başarılı bir ekip çalışmasıdır. Kaynaştırma uygulamalarının

başarıya ulaşabilmesi için, bu ekipte anahtar rol taşıyan ailelerin görüşlerinin ve beklentilerinin belirlenmesi büyük önem arz etmektedir.

Ülkemizde yapılan araştırmalara bakıldığında, çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden ailelerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve beklentilerinin belirlenmesi ile ilgili bir araştırmaya rastlanmamıştır. Çocuklarını en iyi tanıyan kişiler olarak ve onlarla ilgili her konuda karar verme yetkisine sahip olan anne-babaları, eğitimle ilgili işlerin dışında tutarak eğitimde başarı beklemek olanaksız görülmektedir. Bu nedenle, kaynaştırma uygulamalarının başarısında önemli bir etkiye sahip olan ailelerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve beklentilerinin belirlenmesinin, kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşması açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Bu araştırma sonucunda elde edilecek bulguların, çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden ailelerin; kaynaştırma uygulamalarına ilişkin düşünceleri hakkında bilgi vereceği, kaynaştırma uygulamalarına katılan ailelere verilecek hizmetlerin ve bu ailelere uygulanacak aile eğitim programlarının düzenlenmesinde yol göstereceği, başarılı kaynaştırma uygulamalarının gerçekleştirilmesine yönelik önerilerin oluşmasını sağlayacağı umulmaktadır.

1.8. Sınırlılıklar

Bu araştırma incelenirken aşağıdaki sınırlılıkların dikkate alınması gerekmektedir.

1. Çalışma; çocuğu, Kütahya ili belediye sınırları içerisindeki merkez ilköğretim okullarında, “zihinsel yetersiz” tanısı almış ve kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babalarla sınırlıdır.
2. Görüşmeler gerçekleştirilirken ses kaydı yapılmasının, anne-babaların düşüncelerini açıkça ifade etmelerini engellemiş olabilir.

3. Yapılan görüşmelerin bir kısmının, okul yönetiminin ve/veya rehber öğretmenin anne-babaları okula çağırmasıyla okullarda gerçekleşmesi, anne-babaların düşüncelerini açıkça ifade etmelerini engellemiş olabilir.

BÖLÜM 2

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin toplanma süreci ve verilerin analizi yer almaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden ailelerin görüşlerinin ve beklentilerinin “neler” olduğunu belirlemek amaçlandığından “betimsel yöntem” kullanılmıştır. Veri toplama tekniği olarak, betimsel araştırma veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, betimsel istatistiklikler (yüzde, frekans) ile analiz edilmiştir.

Betimsel araştırma; davranışları, görüşleri, demografik bilgileri ve koşulları değerlendirmek amacıyla kullanılır ve varolan durumu olduğu gibi betimlemeye dayanır. Betimsel araştırma “şu anda ne oluyor?” sorusuna cevap arar (Gay, 1996, Akt.: Acar, 2000, s. 30). Cevap arayışında anket, görüşme ve gözlemden yararlanır.

Araştırmanın verilerini toplamada kullanılmış olan görüşme, genellikle bir kişiyle ya da grupta yapılan amaçlı söyleşilerdir (Batu, 1998). Görüşme tekniği kullanılan araştırmalarda, sorular sözel olarak yöneltilir ve gözlemcilerin yanıtlarını sözel olarak bildirmeleri istenir. Görüşmelerin kalıcılığını sağlamak için görüşmeler ses kaydına alınır. Görüşmeler üç şekilde yürütülür:

1. Yapılandırılmış Görüşme: Bu görüşme şeklinde kendisiyle görüşülen kişilerden alınacak cevaplar araştırmacı tarafından önceden hazırlanır. Kendisi ile görüşülen

kişilerden, vereceği cevapları, araştırmacının önceden hazırladığı seçenekler arasından seçmesi istenir (Öncül, 2003).

2. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme: Yarı-yapılandırılmış görüşmelerde, bir dizi soru sorulur (Kırcaali İftar, 2004). Bu tür görüşmelerde araştırmacı, soruları sorarken görüşmenin yapıldığı kişiye gerektiğinde ek açıklamalar yaparak cevapların ayrıntılı verilmesini sağlayabilir (Gay, 1996, Akt.: Acar, 2000).

3. Yapılandırılmamış Görüşme: Yapılandırılmamış görüşmelerde araştırmacı araştırmanın amacı doğrultusunda konu başlıkları belirler. Konu başlıkları ile ilgili araştırmacı, yapılan söyleşinin akışına göre farklılaşan sorular yönlendirebilir (Kırcaali-İftar, 2004).

Bu araştırmada yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği, görüşülen kişilerin soruları özgün olarak cevaplaması için gerekli ortamın sağlanması ve böylece araştırmacının daha ayrıntılı bilgi elde edebilmesi amacıyla kullanılmıştır.

2.2. Katılımcılar

Bu bölümde araştırmanın yapıldığı okullara, anne-babalar ve kaynaştırma öğrencisine ait demografik bilgilere ve ailedeki çocuk sayısına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.2.1. Araştırma Yapılan Okullar

Araştırma “Çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babaların; kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve beklentilerinin belirlenmesi” amacıyla Kütahya ili belediye sınırları içersinde yer alan merkez ilköğretim okullarının listesi Milli Eğitim Müdürlüğü’nden öğrenilmiştir. Kaynaştırma öğrencilerinin okudukları okul ve anne-babalarının adres bilgileri Rehberlik Araştırma Merkezi’nden alınmıştır.

Araştırmacı, araştırma kapsamına alınan okullardaki kaynaştırma öğrencilerinin anne-babalarının görüş ve beklentilerini belirlemek üzere, Kütahya Valiliği'nden araştırmasını gerçekleştirebilmek için gerekli izni almış ve araştırma desenlenmiştir.

2.2.2. Araştırma Katılan Anne-Babalar

Araştırma yapılacak okulların belirlenmesinden sonra, araştırmacı adı geçen okullardaki anne-babaları telefonla arayarak görüşmüştür. Görüşmeler sırasında araştırmacı kendini tanıtmış, çalışmanın amacını kısaca açıklamış ve anne-babalara araştırmaya katılmak isteyip istemeyeceklerini sormuştur. Ancak, bazı anne-babalar olumlu yanıt verirken bazı anne-babalar görüşmeyi reddetmiştir. Araştırmacı, anne-babaların araştırmacıyı tanımaması, araştırma sonucunda zarar göreceklere düşünmeleri, çekimser davranmaları üzerine, anne-babaların daha rahat araştırmaya katılabilmeleri için Okul Müdürlerine telefonla ulaşmıştır. Görüşmeler sırasında araştırmacı kendini tanıtmış, çalışmanın amacını Okul Müdürlerine de kısaca açıklamış ve anne-babalarla görüşmek istediğini ifade etmiştir. Okul Müdürlerinin ve Okul Rehber Öğretmenlerinin aracılığıyla anne-babalara ulaşılmış, kendilerinden tekrar randevu alınmıştır.

Araştırmaya katılan 28 anne-baba; ilköğretim kademesinde kaynaştırma öğrencisi olan, çocuğu zihinsel yetersizliği tanısı almış anne-babalarlardır. Dört anne-babanın, ilköğretim kademesinde kaynaştırma öğrencisi olan iki çocuğu vardır. Bu nedenle, araştırma kapsamına 32 kaynaştırma öğrencisi dâhil edilmiştir.

Araştırma katılan katılımcıların ve kaynaştırma öğrencilerinin demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla yaşları, meslekleri, eğitim durumları, ailedeki toplam çocuk sayısı, kaynaştırma öğrencisinin yaşı ve cinsiyeti sorulmuştur. Aşağıdaki tablolarda anne-babaların ve kaynaştırma öğrencilerinin demografik bilgilerine, ailenin sahip oldukları çocuk sayılarına ilişkin bilgilere ayrı ayrı yer verilmiştir.

Çalışmanın katılımcılarına kaynaştırma öğrencilerinin annelerinin ve babalarının yaşı sorulmuştur. Alınan cevaplar ve yüzdelikleri Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1
Anne - Babaların Yaşı

Cevaplar	Annelerin Yaşı		Babaların Yaşı	
	Sayı	%	Sayı	%
27-31	7	25	1	4
32-36	10	36	7	25
37-41	8	28	13	46
42-46	2	7	5	18
47+	1	4	2	7
Toplam	28	100	28	100

Araştırmanın katılımcılarının “Anne-babaların yaşı nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; babaların 37–41 yaş grubunda, annelerin ise 32-36 yaş grubunda yoğunlaştığı bilgisine ulaşılmıştır.

İlk sorunun devamında çalışmanın katılımcılarına kaynaştırma öğrencilerinin anne-babalarının mesleği sorulmuştur. Alınan cevaplar ve yüzdeleri Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2
Anne - Babaların Mesleği

Cevaplar	Annelerin Mesleği		Babaların Mesleği	
	Sayı	%	Sayı	%
Ev hanımı / İşsiz	25	89	1	4
İşçi	3	11	14	50
Serbest meslek	-	-	12	42
Devlet memuru	-	-	1	4
Toplam	28	100	28	100

Araştırmanın katılımcılarının “Anne-babanın mesleği nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; babaların meslek gruplarının işçi grubunda yoğunlaştığı, annelerin yoğunlukla çalışmamakta ve ev hanımlığı yapmakta olduğu belirlenmiştir. İnfomal görüşmeler sırasında babaların yoğunlukla gelir düzeylerinin düşük olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Aynı sorunun devamında çalışmanın katılımcılarına kaynaştırma öğrencilerinin anne-babalarının eğitim durumu sorulmuştur. Alınan cevaplar ve yüzdeleri Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3
Anne - Babaların Eğitim Durumu

Cevaplar	Annelerin Eğitim Durumu		Babaların Eğitim Durumu	
	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul mezunu	28	100	23	82
Ortaokul mezunu	-	-	3	11
Lise mezunu	-	-	2	7
Üniversite mezunu	-	-	-	-
Toplam	28	100	28	100

Araştırmanın katılımcılarının “Anne-babaların eğitim durumu nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; anne-babaların “ilkokul mezunu” eğitim grubunda yoğunlaştığı belirlenmiştir. Hiç üniversite mezunu anne-baba olmadığı da belirlenen bilgiler arasındadır.

Çalışmanın katılımcılarına kaynaştırma öğrencilerinin ailedeki toplam çocuk sayısı sorulmuş, alınan cevaplar ve frekanslarına Tablo 4’de yer verilmiştir.

Araştırmanın katılımcılarının “Kaç çocuğunuz var?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; 15 anne-babanın iki çocuk, dört anne-babanın bir çocuk, bir anne-babanın dokuz çocuk sahibi olduğu görülmüştür. Ailelerin toplam çocuk sayılarının iki

grupta yoğunlaştığı belirlenmiştir.

Tablo 4
Ailedeki Toplam Çocuk Sayısı

Cevaplar	f
2 çocuk	15
3 çocuk	5
1 çocuk	4
4 çocuk	3
9 çocuk	1
Toplam	28

Çalışmanın katılımcılarına kaynaştırma öğrencisinin yaşı sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5
Kaynaştırma Öğrencisinin Yaşı

Cevaplar	f
13	7
9	5
10	5
12	5
11	4
15	4
8	1
14	1
Toplam	32

Araştırmaya katılan katılımcıların “Kaynaştırma öğrencisi olan çocuğunuz kaç yaşında?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; yedi öğrencinin 13 yaşında, bir

öğrencinin sekiz yaşında, bir öğrencinin ise 14 yaşında olduğu görülmüştür. Öğrencilerin 13 yaş grubunda yoğunlaştığı belirlenmiştir.

Aynı sorunun devamında çalışmanın katılımcılarına kaynaştırma öğrencisinin cinsiyeti sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6
Kaynaştırma Öğrencisinin Cinsiyeti

Cevaplar	f
Kız	16
Erkek	16
Toplam	32

Araştırmanın katılımcılarının “Kaynaştırma öğrencisi olan çocuğunuzun cinsiyeti nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; çocukların 16’sının kız ve 16’sının erkek olduğu görülmüştür.

Anne-babaların ve kaynaştırma öğrencisinin demografik özellikleri, ailenin toplam çocuk sayısı nedir sorularına yönelik yapılan güvenilirlik çalışması sonucunda her bir soruya ilişkin % 100 düzeyinde güvenilirlik elde edilmiştir.

2.3. Verilerin Toplanma Süreci

Araştırma verilerinin toplanması yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla, araştırmacı tarafından görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme formu geliştirmek amacıyla önce, sorulacak sorular ana başlıklar halinde oluşturulmuştur. Daha sonra, bu sorularla pilot görüşmeye yer verilmiştir. Pilot görüşme ile ilgili bilgilere izleyen bölümde yer verilmiştir.

2.3.1. Pilot Görüşme

Araştırmacı tarafından, çocuğu kaynaştırma öğrencisi olan bir anne ile görüşülerek, pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot görüşme yapılan anne daha sonra araştırma kapsamının dışında tutulmuştur.

Bu pilot görüşmeyi yapabilmek için, söz konusu anne-babanın kendileriyle görüşülerek, uygun olduğu gün ve saat belirlenmiş ve randevu alınmıştır. Pilot görüşmeye anne katılmıştır. Pilot görüşmenin başlangıcında, araştırmacı tarafından araştırmanın amacı ve nasıl yürütüleceği görüşme yapılacak anneye ifade edilmiş; ayrıca, verilerin güvenilir bir şekilde elde edilebilmesi amacıyla görüşmenin ses kaydının yapılabilmesi için gerekli izin alınmıştır. Pilot görüşme, belirlenen gün ve saatte anneye ortak olarak belirlenen ortamda bireysel olarak gerçekleştirilmiştir. 15 dakika süren bu görüşmenin verileri ses kayıt cihazına kayıt edilmiştir. Görüşme tamamlandıktan sonra, annenin görüşme sorularına verdiği cevaplar dinlenerek dökümü yapılmıştır. Sorulara verilen cevaplar doğrultusunda, istenen bilgilere ulaşılmasına izin vermeyecek nitelikte olan ya da anne-babada olumsuz tepkiler oluşmasına neden olan soru maddeleri çıkarılmış ya da değiştirilmiştir. Bu ön çalışmayla, soruların daha anlaşılır bir hale getirilmesi de gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı; sorulacak olan soruları, istenilen bilginin ne olduğunu açıkça belli edecek, herkes tarafından aynı şekilde anlaşılacak, görüşülecek kişiyi zorlamayacak ve görüşmeyi yönlendirmeyecek şekilde yeniden düzenlemiştir. Araştırmada kullanılacak olan görüşme formunun içerik geçerliğini saptamak amacıyla, görüşme formu, alandan üç uzman tarafından incelenmiş ve forma son şekli verilmiştir (Ek 1). Bu amaçla, uzmanların yapılan pilot görüşmelerin dökümlerini ve soru maddelerini inceleyerek, bu soruların ele alınan konuyu kapsayıp kapsamadığını, soruların açık ve anlaşılır olup olmadığını ve gerekli olan bilgileri sağlama olasılığını göz önünde bulundurarak, kontrol etmeleri istenmiştir. Bu çalışmalar sonucunda, soru maddelerinin geçerliği saptanmış ve sorular yeterli görülmüştür. Görüşme formunda yer alan sorular aşağıda sırasıyla belirtilmiştir:

2.3.2. Görüşme Soruları

A) Anne-babaların ve kaynaştırma öğrencisinin demografik özelliklerine ve ailenin toplam çocuk sayısına ilişkin sorular

1. Babanın yaşı, mesleği ve eğitim durumu nedir?
2. Annenin yaşı, mesleği ve eğitim durumu nedir?
3. Varsa, ailedeki diğer çocukların yaşları ve cinsiyetleri nedir?

B) Anne-babaların kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve beklentilerine ilişkin sorular

1. Kaynaştırma öğrencisinin aldığı eğitime ilişkin bilgiler (tanısı, daha önce kimden, nerede ve ne kadar süreyle eğitim aldığı) nelerdir?
2. Çocuğunuzun şu anda eğitim aldığı okulun yeri (eve ne kadar yakın olduğu ve çocuğun okula nasıl gittiğine ilişkin bilgiler) nedir?
3. Çocuğunuz kaçınıcı sınıfa gitmektedir?
4. Çocuğunuzun öğretmeni, sizin çocuğunuza nasıl bir eğitim veriyor; sizin çocuğunuz için neler yapıyor?
5. Sınıftaki diğer öğrencilerin, sizin çocuğunuza yönelik davranışları nasıl?
6. Sınıftaki diğer öğrencilerin anne-babalarının, sizin çocuğunuza yönelik görüşleri neler?
7. Sizce, çocuğunuz kaynaştırma ortamında eğitim almaktan memnun mu?
8. Siz, çocuğunuzun kaynaştırma ortamında eğitim almasından memnun musunuz?
9. Sizce, çocuğunuzun öğretmeni sizin çocuğunuzun o sınıfta eğitim almasından memnun mu?
10. Kaynaştırma eğitiminden neler bekliyorsunuz?

2.4. Verilerin Toplanması

2.4.1. Görüşme Kılavuzu

Görüşmeler başlatılmadan önce araştırmacı tarafından, hangi soruların hangi sırayla sorulacağı ve soruların sorulma sırasında ne kadar ayrıntıya inilebileceği gibi ilkelerin belirtildiği yazılı bir görüşme kılavuzu hazırlanmıştır. Görüşme kılavuzu, araştırmacının denek ile karşılaştığı anda başlayan ve denekten ayrıldığında sona eren görevlerini ayrıntılı olarak belirten bir belgedir (Acar, 2000). Görüşme kılavuzunda araştırmacının kendini nasıl tanıttığı, görüşülen kişiden beklentilerinin neler olduğu, kendi amacının ne olduğu, görüşme kaydının nasıl olacağına ilişkin açıklamalar yer almaktadır (Ek 2). Bu amaçla anne-babalara, araştırmacının Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı'nda öğrenci olduğu ve bu araştırmadan elde edilecek verilerin Yüksek Lisans tezinin verilerini oluşturacağı da belirtilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden 28 anne-baba araştırmacının bundan sonraki bölümlerinde katılımcı olarak anılacaktır.

Araştırmacı, görüşülen her bir katılımcıya araştırmacının amacının, çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babaların; kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve beklentilerinin belirlenmesi olduğunu söylemiştir. Araştırmacı, soruların kendisi tarafından sorulacağını belirterek, istenirse sorunun birkaç defa okunabileceğini, sorular yeterince açık değilse katılımcının açıklama yapmasını istemekten çekinmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca görüşme sırasında kayıtların ses kaydıyla kaydedilmek istenildiği söylenmiş ancak görüşmelerin kesinlikle gizli kalacağı taahhüt edilmiştir. Katılımcıdan rahat davranması rica edilmiş, araştırmacıya güvenebilecekleri belirtilmiştir.

2.4.2. Görüşme İlkeleri

Görüşme soruları kesinleştirildikten sonra bir sıraya konmuş ve soruların belirlenen bu sırayla değiştirilmeden sorulmasına karar verilmiştir. Görüşmeler sırasında katılımcı

tarafından bir sorunun cevabı tam olarak verilmemiş, ancak sadece soruya yüzeysel bir yanıt verilmişse, katılımcıya "Başka bir şey eklemek ister misiniz?" diye belirtilerek katılımcının soruyu daha açık ve anlaşılır bir şekilde cevaplamasının sağlanmasına karar verilmiştir. Ancak soruların cevaplandırılması sırasında, sorulan soruyla birlikte bir başka sorunun cevabı da yeterli olarak verilmişse, o sorunun tekrar sorulmaması kararlaştırılmıştır. Eğer katılımcının görüşme sırasında açıklık getirilmesini istediği sorular olursa, kendisini yönlendirmeyecek şekilde gereken açıklamalar yapılmıştır.

2.4.3. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, 24 Mayıs 2007–31 Mayıs 2007 tarihleri arasında toplanmıştır. Görüşmeler katılımcıların kendilerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda, uygun olan ortam ve zamanda gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin bazıları katılımcıların isteğiyle öğrencinin okuduğu okulda, bazıları ise katılımcıların evlerinde gerçekleştirilmiştir. Okulda yapılan görüşmeler, Okul Müdürünün uygun gördüğü, boş sınıf, rehber öğretmen odası, müzik laboratuvarı gibi ortamlarda yapılmıştır. Görüşme sırasında her katılımcı için bir tane Görüşme Formu, Görüşme Kılavuzu, ses kaydı cihazı (mp3), kayıt cihazına uygun pil, kalem ve silgi kullanılmıştır. Görüşmeler 10-30 dk arasında sürdürülmüştür.

2.4.4. Görüşmeler

Araştırmacı görüşmelere başlamadan önce, İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne görüşme izni almak amacıyla bir dilekçe yazmıştır. Bu dilekçede görüşmelerin ne amaçla yapılacağı açıkça yazılmıştır. Araştırmacı İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden aldığı Valilik Onaylı izin belgesini her katılımcıya ve Okul Müdürüne göstermiştir.

Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından birebir gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı her görüşeceği katılımcıya görüşme öncesinde, araştırmanın amacını tekrar açıkladıktan sonra bu çalışmanın okuldan, sınıf öğretmeninden, Milli Eğitim Müdürlüğü'nden, Rehberlik Araştırma Merkezi'nden tamamen bağımsız yapıldığını, çalışma raporunda kendi isimlerinin yerine kod isimler kullanılacağını, çalışmanın bilimsel bir araştırma olduğunu, bu nedenle görüş ve beklentilerini hiç çekinmeden, tarafsız ve açık bir

şekilde ifade etmelerinin araştırmanın doğruluğu açısından önem taşıdığını ifade etmiştir.

Araştırmacı ayrıca, katılımcılara görüşme sırasında akıcılığın bozulmaması, görüşme sonuçlarının daha ayrıntılı değerlendirilebilmesi ve söylenenlerin eksiksiz kaydedilebilmesi için ses kayıt cihazı (mp3) kullanılarak görüşmelerin kaydedileceğini belirtmiştir. Ayrıca bu kayıtların güvenilirlik çalışmasını yapacak olan iki uzmanın dışında hiç kimse tarafından dinlenmesinin veya okunmasının mümkün olmadığı da ifade edilmiştir. Katılımcıların araştırmacı tarafından hazırlanan, araştırmanın amacı ve araştırmanın nasıl gerçekleştirileceği ile ilgili yazılı sözleşmeyi imzalamaları istenmiş, ancak bazı katılımcılar görüşmeye imza atmamak kaydıyla katılacaklarını söyleyerek sözleşmeyi imzalamamışlardır. Bu durumda araştırmacı, sözleşmeyi katılımcılara sözlü olarak okumuş araştırmaya katılmayı kabul ettiklerine dair yanıt almış ve yanıtları ses kayıt cihazına kaydetmiştir.

Görüşmeler sırasında katılımcılara 13 soru yöneltilmiştir. Her görüşme 10-30 dk. arasında sürmüştür. Görüşmede sorulacak olan sorular katılımcılara önceden gösterilmemiştir. Sorular, görüşmelerin yapıldığı anda katılımcılara sorulmuştur. Ancak katılımcılardan bazıları, görüşmeye başlamadan önce soruları görmek istemiş ve araştırmaya katılmayı bu şartla kabul etmişlerdir. Bu durumda araştırmacı katılımcılara görüşmenin yapıldığı anda, araştırmanın araştırmacı tarafından amacının ve nasıl yapılacağıının anlatılmasından sonra, eğer katılımcı ısrar ettiyse görüşme sorularına göz gezdirmelerine izin verilmiş ve görüşmeye geçilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri betimsel olarak analiz edilmiştir. Araştırmacı hazırlanmış olan görüşme kılavuzuna uygun olarak her katılımcı ile gerçekleştirdiği bireysel görüşmelerini tamamladıktan sonra; kayıtların dökümü işlemine geçmiştir. Kayıtların dökümü için her bir katılımcı için ayrı bir görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler sonunda alınan cevaplar doğrultusunda “Görüşme Kodlama Anahtarı” oluşturulmuştur (Ek 3). Görüşme Kodlama Anahtarında görüşme sorularını ve bu soruların cevaplarını

kapsayacak şekilde kategoriler oluşturulmuş, görüşme verileri kategorilere uygun olarak işaretlenmiştir.

Değerlendiriciler arası güvenilirliğin belirlenmesi amacıyla, görüşmelerin dökümünün yapıldığı görüşme formlarından dokuz tanesi yansız atama yöntemi ile seçilmiştir. Seçilen dokuz görüşme için boş Görüşme Kodlama Anahtarı çoğaltılarak bir uzmana verilmiştir. Seçilen görüşme formları araştırmacının kendisi ve uzman tarafından, bağımsız olarak görüşme kodlama anahtarlarına uygun kategorilerin işaretlenmesi şeklinde yapılmıştır. Görüşme kodlama anahtarları arasında tutarlılık incelenerek, değerlendirme yapılmıştır. Formlar arası karşılaştırmalar sırasında, araştırmacı ve uzmanın işaretlediği her bir soru maddesine uygun kategoriler kontrol edilerek “*Görüş Birliği*” ya da “*Görüş Ayrılığı*” şeklinde işaretlemeler yapılmıştır. Araştırmacı ve uzman ilgili sorunun aynı kategorisini işaretlemişlerse, bu, uzmanlar arası *görüş birliği* olarak kabul edilmiştir. Ancak, ilgili soruda araştırmacı ile uzman farklı kategorileri işaretlemişlerse; araştırmacının yaptığı görüşme analizi referans kabul edilerek, *görüş ayrılığı* kabul edilmiştir. Araştırmacı ile uzman tarafından soruyla ilgili kategorilerde hiçbir işaretleme yapılmamışsa, yine uzmanlar arası *görüş birliği* olarak kabul edilmiştir. Yapılan çalışmanın güvenilirlik hesaplaması aşağıdaki formül kullanılarak yapılmıştır:

$$\frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}} \times 100$$

Tablo 7’de Görüşme Kodlama Anahtarında yer alan soruların güvenilirlik yüzdeleri, güvenilirliği en yüksek olandan en düşük olana doğru sıralanmıştır. Değerlendiriciler arasındaki güvenilirliğin % 77,77 ile % 100 arasında değiştiği ve güvenilirlik ortalamasınının 94,54 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7
Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri

Anne-babaların kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve beklentilerine ilişkin sorular	
Sorular	Güvenirlik Yüzdeleri %
1. Çocuğunuzun tanısı nedir?	100
2. Çocuğunuz anasınıfına gitti mi ?	100
3. Çocuğunuz okul değişikliği yaptı mı?	100
4. Çocuğunuz sınıf değişikliği yaptı mı?	100
5. Çocuğunuz öğretmen değişikliği yaptı mı?	100
6. Çocuğunuz şu an hangi okula devam etmektedir?	100
7. Çocuğunuzun okulunun eve uzaklığı nedir?	100
8. Çocuğunuz okula nasıl gitmektedir?	100
9. Çocuğunuz hangi sınıfta okumaktadır?	100
10. Çocuğunuzun öğretmeni geçmişte nasıl bir eğitim verdi?	100
11. Sınıftaki diğer öğrencilerin çocuğunuza yönelik davranışları nasıl?	100
12. Sizce çocuğunuzun öğretmeni sizin çocuğunuzun o sınıfta eğitim almasından memnun mu?	100
13. Kaynaştırma eğitiminden neler bekliyorsunuz?	90
14. Çocuğunuzun öğretmeni şu anda nasıl bir eğitim veriyor?	88,88
15. Sizce çocuğunuz kaynaştırma ortamında eğitim almaktan memnun mu?	83,33
16. Siz, çocuğunuzun kaynaştırma ortamında eğitim almasından memnun musunuz?	81,81
17. Çocuğunuz destek eğitim aldı mı ?	80
18. Sınıftaki diğer öğrencilerin anne babalarının çocuğunuza yönelik görüşleri nelerdir?	77,77
Ortalama	94,54

BÖLÜM 3

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, görüşme yapılan katılımcılardan elde edilen bilgiler doğrultusunda araştırmanın bulguları yer almaktadır. Araştırmada, 2006–2007 eğitim-öğretim yılında, Kütahya ili belediye sınırları içerisindeki merkez ilköğretim okullarında, çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden 28 anne-baba yer almıştır. Görüşme Formu'ndan elde edilen bilgiler doğrultusunda formda yer alan her soru ayrı ayrı incelenmiş, aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

1. Kaynaştırma öğrencisinin özellikleri ve aldığı eğitime ilişkin bilgiler

- (a) Kaynaştırma öğrencisine ait tanı bilgileri
- (b) Anne-babalara göre kaynaştırma öğrencisinin daha önce aldığı eğitime ilişkin bilgiler
- (c) Anne-babalara göre kaynaştırma öğrencisinin; öğretmeninden nasıl bir eğitim aldığı, sınıfındaki diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencisine nasıl davrandıkları, sınıfındaki diğer öğrencilerin anne-babalarının kaynaştırma öğrencisine yönelik görüşlerine ilişkin bilgiler

2. Kaynaştırmaya ilişkin görüşler

- (a) Anne-babalara göre kaynaştırma öğrencisi olan çocuklarının kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri
- (b) Anne-babaların kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri
- (c) Anne-babalara göre öğretmenin kaynaştırma öğrencisine ilişkin görüşleri
- (d) Anne-babaların kaynaştırma eğitiminden beklentileri

3.1. İlköğretim Kademesinde Öğrenci Olan Kaynaştırma Öğrencisinin Özellikleri ve Aldığı Eğitime İlişkin Bilgiler

Araştırmaya katılan anne-babalara; kaynaştırma öğrencisine konulan tanı, öğretmenin verdiği eğitim, kaynaştırma öğrencisinin daha önce aldığı eğitim, sınıfındaki diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencisine yönelik davranışları, sınıftaki diğer öğrencilerin anne-babalarının kaynaştırma öğrencisine yönelik görüşleri sorulmuştur. İzlenen bölümde her bir sorunun cevapları incelenmiştir.

3.1.1. “Çocuğunuza konulan tanı nedir?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 8
Kaynaştırma Öğrencisinin Tanısı

Cevaplar		f
Anne-baba tanıyı doğru biliyor	Orta düzeyde öğrenim yetmezliği	5
	Hafif düzeyde öğrenim yetmezliği	4
	Kaynaştırma	1
	Ağır düzeyde öğrenim yetmezliği	-
Anne-baba tanıyı yanlış biliyor	Hafif düzeyde öğrenim yetmezliği	1
	Orta düzeyde öğrenim yetmezliği	0
	Ağır düzeyde öğrenim yetmezliği	-
	Kaynaştırma	-
Anne-baba tanıyı bilmiyor	Orta düzeyde öğrenim yetmezliği	18
	Hafif düzeyde öğrenim yetmezliği	1
	Kaynaştırma	2
	Ağır düzeyde öğrenim yetmezliği	-
Toplam		32

Katılımcılardan Nurcan Hanım, çocuğunun tanısı ile ilgili olarak “*JRA diyorlar. Eklem yerlerinden rahatsız dört yaşından beri. Dikkati dağınık. Kaynaştırma*” (st. 11-13) şeklinde görüş bildirmiştir. Nurcan Hanım çocuğunun fiziksel özrü ile ilgili bilgiye sahipken zihinsel özrü ile ilgili tanıyı bilmemektedir. Nurcan Hanım’ın kaynaştırma öğrencisi olan çocuğu, Hafif Düzeyde Öğrenim Yetmezliği tanısına sahiptir. Bu nedenle araştırmacı tarafından “Tanıyı biliyor/ Yanlış biliyor” kategorisine yerleştirilmiştir.

Kaynaştırma öğrencilerinin 23’ü “Orta Düzeyde Öğrenim Yetmezliği”, altısı Hafif Düzeyde Öğrenim Yetmezliği, üçü Kaynaştırma tanısına sahiptir. Çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma eğitimi alan katılımcıların, “Ağır Düzeyde Öğrenim Yetmezliği” tanısı konulmuş çocuklarının olmadığı da araştırma bulguları arasındadır.

Kaynaştırma öğrencisinin tanısı başlığı altında Hafif, Orta ve Ağır Düzeyde Öğrenim Yetmezliği kategorilerinin dışında bir de Kaynaştırma kategorisi eklenmiştir. Öğrencilerin tanıları anne-babalardan elde edilen bilgilerin yanı sıra bir de araştırmacı tarafından Kütahya Rehberlik Araştırma Merkezi ve devam ettikleri okullardan elde edilmiştir. Öğrencilerden üçünün Rehberlik Araştırma Merkezi’nde dosyası bulunmamıştır. Rehberlik Araştırma Merkezi’ndeki dosyaların belli rutinlerde imha edildiği, öğrencilerle ilgili bilgilerin okullardaki dosyalarında tutulduğu, ayrıca yakın dönemde de değerlendirme yapılmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu nedenle öğrencilerle ilgili bilgiler, okullardaki dosyalarından elde edilmiştir. Kaynaştırma kategorisindeki öğrencilerin dosyasında “Kaynaştırma” yazısı dışında tanıyla ilgili bir bilgiye rastlanmamış, bu nedenle tanı kategorisi olarak “Kaynaştırma” işaretlenmiştir.

Çocuğunun tanısını doğru bilen katılımcılardan Rabia Hanım, çocuğunun tanısı ile ilgili “*kaynaştırma, geç öğreniyor*” (st. 12) şeklinde görüş bildirmiştir. Öğrencinin dosyasında da “Kaynaştırma” yazısı dışında bir bilgiye ulaşamadığından “Tanıyı doğru biliyor/Kaynaştırma” kategorisi işaretlenmiştir. Rukiye Hanım ise “*Bilmiyorum*” (st. 17) şeklinde görüş bildirmiştir. Öğrencinin dosyasından da “Kaynaştırma” dışında bir bilgiye ulaşamadığından “Tanıyı bilmiyor/Kaynaştırma” kategorisi işaretlenmiştir.

3.1.2. “Çocuğunuzun daha önce aldığı eğitimi kısaca anlatır mısınız?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan anne-babalara; kaynaştırma öğrencisinin anasınıfına gidip gitmediği, destek eğitim alıp almadığı, okul değişikliği, sınıf değişikliği, öğretmen değişikliği yapıp yapmadığı sorulmuştur. Anne-babaların bu sorulara verdikleri cevaplar aşağıdaki tablolarda görülmektedir. İlk olarak çalışmanın katılımcılarına kaynaştırma öğrencilerinin anasınıfına gidip gitmediği sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9
Kaynaştırma Öğrencisinin Anasınıfına Gidip Gitmediği

Cevaplar	f
Anasınıfına Gitti	25
Anasınıfına Gitmedi	7
Toplam	32

Araştırmanın katılımcılarının “Çocuğunuz anasınıfına gitti mi?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; 25’inin gitmediği, yedisinin ise gittiği görülmektedir. Çalışmanın katılımcılarına sorulan “Çocuğunuz anasınıfına gitti mi?” sorusuna ilişkin katılımcılardan Özlem Hanım, “*Anasınıfına gitmedi. Meliha Girgin Ö.E.R.M’nde grup eğitimi aldığı için gerek görmedik anasınıfına.*” (st. 16-17) şeklinde görüş bildirerek, çocuğun özel eğitim kurumundan destek eğitim almasından dolayı anasınıfına göndermediklerini belirtmiştir. Hacer Hanım ise “*Üç senedir Meliha Girgin Ö.E.R. Merkezi’nden eğitim alıyor. Bireysel ve grup eğitimi alıyor, el becerisi eğitimi veriyorlar. Anasınıfı eğitimi aldı geçen sene.*” (st. 15-16) şeklinde görüş bildirerek, çocuğun özel eğitim kurumundan destek eğitim almasıyla birlikte anasınıfına gittiğini belirtmiştir. Figen Hanım “*Birinci sınıfa Evliya Çelebi İlköğretim Okulunda başladı. Birinci sınıfta yapamayınca öğretmenler anasınıfına indirdiler. Görme problemi de vardı. Ameliyat ettirdim. Altına da kaçırıyordu. Yarım dönem anasınıfında okudu. Daha sonra birinci sınıfa başladı.*” (st. 14-16) şeklinde görüş bildirerek, çocuğunun anasınıfı

eğitimi almasında öğrencinin yetersizliklerinin ve okul yönetiminin etkili olduğu belirtmiştir. Kaynaştırma öğrencilerinin yoğunlukla anasınıfına gitmediği araştırma bulguları arasındadır.

Aynı sorunun devamında katılımcılara kaynaştırma öğrencisinin destek eğitim alıp almadığı sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 10’da yer almaktadır.

Tablo 10
Kaynaştırma Öğrencisinin Destek Eğitim Alma Durumu

Cevaplar	f
Destek Eğitim Geçmişte Almadı	23
Destek Eğitim şu Anda Alıyor	8
Destek Eğitim Geçmişte Aldı	6
Toplam	37

Araştırmanın katılımcılarının “Çocuğunuz destek eğitim aldı mı/ alıyor mu?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; 23’ünün geçmişte herhangi bir destek eğitim almadığı, sekizinin ise şu anda destek eğitim aldığı görölmüştür.

Araştırmanın katılımcılarının “Çocuğunuz destek eğitim aldı mı/ alıyor mu?” sorusuna iki çocuğu da ilköğretim kademesinde kaynaştırma öğrencisi olan katılımcılardan Cemile Hanım, “*Başka bir yerden eğitim almadılar. Özel eğitime babası ikisini de göndermedi. Kızlar okumasa da olur diye.*” (st. 19-20) şeklinde görüş bildirmiştir. Katılımcı Cemile Hanımın, kaynaştırma öğrencisi olan çocuklarının cinsiyetlerinin kız olması nedeniyle destek eğitim almalarına engel olmaları dikkat çekici bir bulgudur. Cemile Hanım’ın çocukları, zorunlu öğrenim çağında olmaları sebebiyle bir ilköğretim okulunda kaynaştırma ortamında eğitim almakla birlikte, zorunlu olmayan destek eğitim hizmetinden babalarının engellemesi nedeniyle faydalanamamaktadır. Fazilet Hanım, “*Reyhan, Meliha Girgin Ö.E.R. Merkezi’nden iki sene eğitim aldı. Haftada üç gün gidiyordu. Rehberlik Araştırma Merkezi’nden bu saatten sonra öğrenemez okumayı dediler. şimdi göndermiyoruz. Oğlum da Meliha Girgin Ö.E.R. Merkezi’nden eğitim*

alıyor. Haziranda iki sene olacak.” (st. 17–21) şeklinde görüş bildirmiştir. Reyhan, geçmişte destek hizmet almış ancak eğitimin faydalı olmayacağı düşüncesi ile şu an destek eğitim almamaktadır. Bu durumda araştırmacı, “Geçmişte destek hizmet aldı” kategorisini işaretlemiştir. Fazilet Hanımın diğer çocuğu ise geçmişte destek hizmet almakla birlikte şu anda destek hizmet almaya devam etmektedir. Bu nedenle “Geçmişte destek eğitim aldı” ve “Şu an destek eğitim alıyor” kategorilerinin ikisi de işaretlenmiştir. Katılımcılardan Aydan Hanım, “*Başka bir yerden eğitim almadı. RAM altı aylık Akdemirler Ö.E.R.Merkezinine gitme raporu verecek.*” (st. 14–16) “*Akdemirler Ö.E.R.M’ne göndermek zorundayım iyi bir eğitim için.*” (st. 53–54) şeklinde görüş bildirerek, çocuğunun destek eğitim almadığını, ancak bunun iyi bir eğitim için gerekli olduğunu belirtmiştir.

Kaynaştırma öğrencisi olan çocuğun destek eğitim alma durumunun “Geçmişte destek eğitim almadı.” kategorisinde yoğunlaştığı belirlenmiştir. Akranlarına göre farklı alanlarda yetersizlik gösteren kaynaştırma öğrencilerinin gereksinimlerinin karşılanması, kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşması için yadsınamaz bir gerekliliktir. Oysa bu gerekliliğin karşılanmadığı, kaynaştırma öğrencilerinin gereksinimleri doğrultusunda destek eğitim almadıkları da araştırma bulguları arasındadır.

Aynı sorunun devamında çalışmanın katılımcılarına kaynaştırma öğrencisinin okul değişikliği yapıp yapmadığı sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11
Kaynaştırma Öğrencisinin Okul Değişikliği Yapma Durumu

Cevaplar	f
Okul Değişikliği Yapmadı	24
Okul Değişikliği Yaptı	8
Toplam	32

Araştırmanın katılımcılarının “Çocuğunuz okul değişikliği yaptı mı?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; katılımcıların 24’ünün çocuğunun okul değişikliği yapmadığı, sekizinin ise okul değişikliği yaptığı görülmüştür. Kaynaştırma öğrencilerinin “Okul değişikliği yapmadı.” kategorisinde yoğunlaştığı araştırma bulguları arasındadır.

Çalışmanın katılımcılarına sorulan “Kaynaştırma öğrencisi olan çocuğunuz okul değişikliği yaptı mı?” sorusuna, katılımcılardan Ayşegül Hanım, “*Anasınıfını Lala Hüseyin Paşa İlköğretim Okulu’nda okudu. Arkadaşlarıyla anlaşamadı. Ben de Evliya Çelebi İlköğretim Okulu’na verdim. Birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar hep aynı okulda okudu.*” (st. 16–18) şeklinde görüş bildirerek çocuğunun uyum sağlayamaması nedeniyle okul değişikliği yaptığını belirtmiştir. Emine Hanım, “*Birinci ve ikinci sınıfta bu okulda okudu. Üçüncü sınıf birinci dönem Antalya Serik’te okudu. Üçüncü sınıf ikinci dönem Kütahya’da Bahattin Çini İlköğretim Okulu’nda okudu. Dördüncü sınıfta tekrar Emine Arıoğlu İlköğretime başladı. Tekrar kendi sınıfında verdik.*” (st. 15–18) “*Çocuğun bağırsaklarında problem var. Bahattin Çini İlköğretim Okulu’ndan aldık bu okula verdik. Buradan daha memnunum en azından halini anlayıp, destek oluyorlar. O yüzden eski okuluna eski sınıfına aldım.*” (st. 31-33) şeklinde görüş bildirerek, yeterli destek göremediği için okul değişikliği yaptıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca Emine Hanım, araştırmacıya ailevi nedenlerle şehir dışına taşındıklarını dile getirmiştir. Sebahat Hanım ise “*Birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar aynı okul, aynı öğretmende okudu.*” (st. 19–20) “*Özel okul gibi burası. Bilgisayarı var. Öğretmenleri var. Fazla ödev vermiyorlar. Okuma ödevi veriyorlar. Bahçelievler İlköğretim bana daha yakın ama ben buraya gönderiyorum*” (st. 31-33). “*Bu sene okul başlarken burası bize uzak Bahçeli Evler’e alayım dedim ama çocuk kabul etmedi. Öğretmenimi, arkadaşlarımı seviyorum. Asla ayrılmam dedi.*” (st. 48–49) şeklinde görüş bildirerek, öğrencinin devam ettiği okulun olanaklarının iyi olması ve kaynaştırma öğrencisinin okulunu, arkadaşlarını sevmesi nedeniyle okul değişikliği yapmadıklarını belirtmiştir.

Katılımcılara kaynaştırma öğrencisinin sınıf değişikliği yapıp yapmadığı sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 12’te yer almaktadır.

Tablo 12
Kaynaştırma Öğrencisinin Sınıf Değişikliği Yapma Durumu

Cevaplar	f
Sınıf Değişikliği Yapmadı	18
Sınıf Değişikliği Yaptı	14
Toplam	32

Araştırmanın katılımcılarının “Çocuğunuz sınıf değişikliği yaptı mı?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; katılımcıların 18’inin çocuğunun sınıf değişikliği yapmadığı, 14’ünün ise sınıf değişikliği yaptığı görülmüştür. Kaynaştırma öğrencilerinin “Sınıf değişikliği yapmadı.” kategorisinde yoğunlaştığı belirlenmiştir.

Araştırmanın katılımcılarına sorulan “Çocuğunuz sınıf değişikliği yaptı mı?” sorusuna katılımcılardan Zeliha Hanım, “*Birinci sınıfta (ilk sene) okuma öğrenemedi. Öğretmen özel bir çalışma yapmadı, ilgilenmedi. Öğretmen bana okuldan al öğrenemiyor bu dedi ama ben ne öğrense kar diye almadım. Sınıfta kaldı.*” (st. 24–26) şeklinde görüş bildirerek çocuğunun sınıfta kalması nedeniyle sınıf değişikliği yaptığını dile getirmiştir. Hatice Hanım, “*Birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar hep Cumhuriyet İlköğretim Okulu’nda okudu. Sınıf içinde diğer öğrencilerden farklı bir eğitim almadı. Hiç sınıfta kalmadı. Öğretmenle problem yaşadık aramızda, müdür de ilgilenmedi. Birinci sınıfta problem başladı.*” (st. 16–18) şeklinde görüş bildirerek, öğretmenle problem yaşamaları, okul yönetiminden destek görmemelerine rağmen okul ve sınıf değişikliği yapmadıklarını belirtilmiştir. Fazilet Hanım, “*Reyhan, birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar hep Şeker İlköğretim Okulu’nda okudu. Hiç sınıf tekrarı yapmadı, raporu oldu için.*” (st. 16–17) şeklinde görüş bildirerek, çocuğunun “Kaynaştırma” tanısı aldığı için sınıf tekrarı yapmadığını ve sınıf değişikliği olmadığını belirtmiştir. Emine Hanım ise, “*Anasınıfına 1–2 ay gitti. Ben hastaneye yatınca çocuk gidemedi. Birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar aynı okulda, aynı öğretmende okudu. Şeker İlköğretim Okulu’nda okuyor dört senedir.*” (st. 15–17) şeklinde görüş bildirmiştir. Emine Hanım’ın çocuğu, birinci sınıftan itibaren sınıf değişikliği yapmamakla birlikte

araştırmacı anasınıfından birinci sınıfa devam etmesinden dolayı “sınıf değişikliği yaptı” kategorisini işaretlemiştir.

Bununla birlikte çalışmanın katılımcılarına kaynaştırma öğrencisinin öğretmen değişikliği yapıp yapmadığı da sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 13’te yer almaktadır.

Araştırmanın katılımcılarının “Çocuğunuz öğretmen değişikliği yaptı mı?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; 13’ünün okullarında öğretmen değişikliği yaptığı, dokuzunun ise yapmadığı görülmüştür.

Tablo 13
Kaynaştırma Öğrencisinin Öğretmen Değişikliği Yapma Durumu

Cevaplar	f
Öğretmen Değişikliği Yaptı	23
Öğretmen Değişikliği Yapmadı	9
Toplam	32

Çalışmanın katılımcılarına sorulan “Çocuğunuz öğretmen değişikliği yaptı mı?” sorusuna katılımcılardan Gülay Hanım, “*Birinci sınıf Atatürk İlköğretim Okulu’nda okudu. Birinci sınıfta okuldan RAM’ ne gönderdiler. Hafıza geriliği çıktı. Birinci sınıfta öğretmeni ile biz sınıf tekrarı yaptırıldı. Birinci sınıfta kaldı. İki sene Atatürk İlköğretim Okulu’nda okudu. İkinci sınıfı Evliya Çelebi İlköğretim Okulu’nda okumaya başladı.*” (st.14–17) şeklinde görüş bildirerek, okul değişikliği ve çocuğun sınıf tekrarı yapması nedeniyle öğretmen değişikliği yaptıklarını belirtmiştir. Fatma Hanım, “*Nurdan birinci sınıftan dördüncü. sınıfa kadar hep Evliya Çelebi İlköğretim Okulu’nda okudu. Nurdan’ın bu ikinci öğretmeni. Anasınıfına gitmedi.*” (st. 15-17) şeklinde görüş bildirerek, sınıf değişikliği yapılmadığı ancak öğretmen değişikliği yapıldığı belirtilmiştir. Kaynaştırma öğrencilerinin yoğunlukla okul ve/veya sınıf değişikliği yapmamasına rağmen öğretmen değişikliği yaptıkları görülmektedir.

Araştırmacı, yapılan görüşmeler sonucunda oluşturulan sınıf değişikliği ve öğretmen değişikliği yaptı-yapmadı kategorilerinin değerlendirilmesinde; anasınıfına giden öğrencilerin birinci sınıfa başlamaları ile birlikte öğretmen ve sınıf değişikliği yapma durumunu “sınıf ve öğretmen değiştirdi” kategorisine alınmıştır. Altı, yedi ve sekizinci sınıflardaki öğrenciler için sınıf öğretmenlerinin değişmesi ve branş öğretmenlerinin derslere girmesi nedeniyle “öğretmen değişikliği yaptı” kategorisine dahil edilmiştir.

3.1.3. “Çocuğunuzun şu anda eğitim aldığı okul ve sınıfın özellikleri nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan anne-babalara; kaynaştırma öğrencisi olan çocuğun okulunun eve uzaklığının ne kadar olduğu, öğrencinin okula nasıl gittiği ve kaçınıcı sınıfa gittiği sorulmuştur.

Çalışmanın katılımcılarına kaynaştırma öğrencisinin okulunun evlerine uzaklığının ne kadar olduğu sorulmuştur. Görüşmelerde alınan cevaplar kategorilere ayrılmıştır. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 14’de yer almaktadır.

Tablo 14
Kaynaştırma Öğrencisinin Okulunun Evine Uzaklığı

Cevaplar	f
5-10 dk	29
11-15 dk	1
16-20 dk	1
21-30 dk	1
Toplam	32

Araştırmanın katılımcılarının “Çocuğunuzun okulunun eve uzaklığı nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; katılımcıların 29’unun evinin okula yürüyerek “5-10 dk”, birinin “21-30 dk” uzaklıkta olduğu görülmüştür. Kaynaştırma öğrencisinin devam ettiği okulun eve uzaklığının “5-10 dk” kategorisinde yoğunlaştığı belirlenmiştir.

Araştırmanın katılımcılarına sorulan “Çocuğunuzun okulunun eve uzaklığı nedir?” sorusuna katılımcılardan Hüseyin Bey, “*Ev ile okulun uzaklığı yürüyerek 10 dk. sürüyor.*” (st. 21) “*Sınıf arkadaşları ile eve gelirler, iyi geçinirler.*” (st. 30) şeklinde görüş bildirerek, evin okula yakın olduğunu, arkadaşlarıyla eve gelip gittiklerini dile getirmiştir. Gülay Hanım “*Evin okula uzaklığı yarın saat yoktur bile.*” (st. 21) şeklinde görüş bildirmiştir. Cemile Hanım ise, “*Yakın evin okula uzaklığı 5-6 dk ancak sürer. İki de yürüyerek, kendileri gidip geliyordu. Ayşenur bir yıldır başka bir yerde kalıyor. Bu yüzden servisle gidip geliyor. Kaldığı yurt okula ne kadar uzaklıkta bilmiyorum.*” (st 24-26) şeklinde görüş bildirerek, evin yakın olduğunu ancak kaynaştırma öğrencisi olan diğer çocuğunun başka bir yerde kaldığını dile getirmiştir. Araştırmacı, Ayşenur’un okulunun eve uzaklığını “5-10 dk.” kategorisi olarak işaretlemiştir. Katılımcının kaynaştırma öğrencisi olan diğer çocuğunun kaldığı yerin okula ne kadar uzaklıkta olduğunu bilmemesi dikkat çekici bir bulgudur. Özel gereksinimli öğrencilerin anne-babalarının gereksinimleri arasında yer alan ulaşım gereksinimi ve maddi gereksinimler çerçevesinden bakıldığında, katılımcıların çocuklarının okullarının yakın mesafede olması kolaylaştırıcı nitelik taşır. Ayrıca anne babaların, çocuklarını okula getirip götürebilmeleri, bu sırada öğretmenle iletişime geçerek işbirliği içine girebilmeleri, öğrencinin okulda kontrol edilmesi açısından avantaj yaratmaktadır.

Aynı sorunun devamında katılımcılara kaynaştırma öğrencisinin okula nasıl gidip geldiği sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 15’te yer almaktadır.

Tablo 15
Kaynaştırma Öğrencisinin Okula Nasıl Gidiş-Gelişi

Cevaplar	f
Yürüyerek, Kendi Başına Gidiyor	27
Yürüyerek, Yardım Alarak Gidiyor	4
Servisle, Kendi Başına Gidiyor	1
Servisle, Yardım Alarak Gidiyor	0
Toplam	32

Araştırmanın katılımcılarının “Kaynaştırma öğrencisi olan çocuğunuz okula nasıl gidip gelmektedir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; katılımcıların çocuklarının 31’inin yürüyerek, birinin ise servisle gidip geldiği görülmüştür.

Okula yürüyerek giden öğrencilerin 27’si kendi başına, dördü yardım alarak gidip gelmektedir. Okula servisle giden sadece bir öğrenci bulunmakta, onun da kendi başına gidip geldiği görülmektedir. Öğrencilerin okula “kendi başına gidip geliyor” kategorilerinde yoğunlaştığı belirlenmiştir.

Araştırmanın katılımcılarına sorulan “Kaynaştırma öğrencisi olan çocuğunuz okula nasıl gidip gelmektedir?” sorusuna, katılımcılardan Nurcan Hanım, “*Ev ile okulun uzaklığı 10 dk. sürüyor. Ben kucağımda getirip götürüyorum.*” (st. 23) “*Eklem yerlerinden rahatsız dört yaşından beri.*” (st. 12) şeklinde görüş bildirerek, ev ile okul arasındaki mesafenin yakın olmasına rağmen, çocuğunun fiziksel özrü nedeniyle bağımsız olarak okula gidip gelemediğini dile getirmiştir. Figen Hanım, “*Ev yakın, 10 dakika. Ama anayol olduğu için güvenemiyorum. Ben getirip götürüyorum. Yürüyerek gidip geliyoruz.*” (st. 22–23) şeklinde görüş bildirmiştir. Meryem Hanım, “*Birinci ve ikinci sınıfta kendim getirdim götürdüm çocuğu, çok korkuyordu. Ev yakın, kendi gidip geliyor beş senedir.*” (st. 21-22) şeklinde görüş bildirerek; çocuğunun şu anda bağımsız olarak ve yürüyerek gidip geldiğini dile getirmiştir. Cemile Hanım ise “*Yakın evin okula uzaklığı 5-6 dk ancak sürer. İki de yürüyerek, kendileri gidip geliyordu. Ayşenur bir yıldır başka bir yerde kalıyor. Bu yüzden servisle gidip geliyor.*” (st. 24–26) şeklinde görüş bildirerek, kaynaştırma öğrencisi olan diğer çocuğunun başka bir yerde kalması nedeniyle servisle ve kendi başına gidip geldiğini dile getirmiştir.

Aynı sorunun bir bölümü olarak katılımcılara kaynaştırma öğrencisinin hangi sınıfta okuduğu sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 16’da yer almaktadır.

Tablo 16’da araştırmanın katılımcılarının “Çocuğunuz hangi sınıfta okuyor?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; sekiz kaynaştırma öğrencisinin dördüncü sınıfa, birinin ise birinci sınıfa devam ettiği görülmüştür. Tabloda görüldüğü gibi, kaynaştırma öğrencilerinin dördüncü sınıf kategorisinde yoğunlaştığı belirlenmiştir.

Tablo 16
Kaynaştırma Öğrencisinin Okuduğu Sınıf

Cevaplar	f
4. Sınıf	8
6. Sınıf	6
5. Sınıf	5
8. Sınıf	4
2. Sınıf	3
7. Sınıf	3
3. Sınıf	2
1. Sınıf	1
Toplam	32

Araştırmanın katılımcılarına sorulan “Çocuğunuz hangi sınıfta okuyor?” sorusuna katılımcılardan Rukiye Hanım çocuğunun “*Birinci sınıfa sekiz yaşında başladı. Elleri zayıf diye okula almadılar.*” (st. 17–18) şeklinde görüş bildirerek, çocuğunun okula geç başladığını ve şu an sekizinci sınıfa devam ettiğini dile getirmiştir.

Çalışmanın katılımcılarına kaynaştırma öğrencisinin nasıl bir eğitim aldığı ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla kaynaştırma öğrencisinin öğretmenin çocuğa nasıl bir eğitim verdiği sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 17’de yer almaktadır.

Tablo 17
Kaynaştırma Öğrencisinin Öğretmeninin Çocukla Geçmişte Yaptığı Çalışmalar

Cevaplar	f
Geçmişte Özel Bir Çalışma Yapılmadı	20
Geçmişte Özel Bir Çalışma Yapıldı	12
Toplam	32

Araştırmanın katılımcılarının “Çocuğunuza öğretmeni geçmişte nasıl bir eğitim verdi, neler yaptı?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; 20 öğretmenin kaynaştırma öğrencisi için geçmişte özel bir çalışma yapmadığı, 12 öğretmenin ise yaptığı bildirilmiştir.

Bu sorunun devamı olarak çalışmanın katılımcılarına kaynaştırma öğrencisinin öğretmenin çocuğa şu anda nasıl bir eğitim verdiği sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 18’de yer almaktadır.

Tablo 18
Kaynaştırma Öğrencisinin Öğretmenin Çocukla Şu Anda Yaptığı Çalışmalar

Cevaplar	f
Şu Anda Özel Bir Çalışma Yapılıyor	11
Şu Anda Özel Bir Çalışma Yapılmıyor	21
Toplam	32

Katılımcılara “Çocuğunuzun öğretmeni şu an çocuğunuza nasıl bir eğitim veriyor, çocuğunuzun eğitimi için neler yapıyor?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; 21 öğretmenin kaynaştırma öğrencisi için şu anda özel bir çalışma yapmadığı, 11 öğretmenin ise yaptığı katılımcılar tarafından bildirilmiştir.

Araştırmanın katılımcılarına sorulan “Çocuğunuza öğretmeni geçmişte nasıl bir eğitim verdi, neler yaptı? Çocuğunuzun öğretmeni şu an çocuğunuza nasıl bir eğitim veriyor, çocuğunuzun eğitimi için neler yapıyor?” sorularına katılımcılardan Fazilet Hanım, “Kızımın hasta olduğunu öğrenmeleriyle birlikte hiç ilgilenmediler, arka sıralara atıldılar. En arkada oturdu sekiz sene. Yanına kimseyi oturtmadılar. Kendim de uğraştım, Meliha Girgin Özel Eğitim Rehabilitasyon Merkezi de uğraştı olmadı, okumayı sökemedi. Öğretmeni “35–40 çocuğun içinde ilgilenemem” dedi. Oğlumun öğretmeni biraz ilgileniyor ama fazla ilgilenmedi. Oğlum sadece okuyabiliyor, bakarak yazıyor. Ben okula gidip geldiğimde öğretmen ilgileniyor. Haftada bir gün tahtaya kalkarsa, kitap okutursa o kadar. Ama ben gelip gidersem yaptırıyor. Birinci ve ikinci sınıfta çok

uğraştı. O da ben ilgilenemem diyor Reyhan'ın öğretmeninden iyidir Samet'in öğretmeni. Okulda ağlardı hep. Alışsın diye çok uğraştı." (st. 30–37) şeklinde görüş bildirerek kaynaştırma öğrencisi olan kızının öğretmenin, çocuğun tanı almasıyla birlikte hiç ilgilenmemeye başladığını dile getirmiştir. Bu durum için araştırmacı tarafından "Geçmişte özel bir çalışma yapılmadı" ve "Şu an özel bir çalışma yapılmıyor" kategorilerinin ikisi de işaretlenmiştir. Fazilet Hanım, oğlunun öğretmeni için ise, öğretmenle iletişime geçildiğinde özel bir çalışma yaptığını dile getirmiştir. Nurcan Hanım, "*Birinci sınıfta çok uğraştı öğretmen. İkinci sınıfa gelince diğer öğrenciler ilerledi benim çocuğum geri kaldı. 35 kişinin içinde ancak 10–15 dk. ilgilenebildi. Çocuk yapmayınca öğretmen de bıraktı. Biz öylesine gidip geliyoruz okula. Çocuk gelmek istemiyor. İlk zamanlar öğretmen uğraştı. Rehber öğretmenle konuştum ilgilen sin diye ama ilgilenemem vaktim yok dedi. Kaydını sildirmek istedik, Milli Eğitim Müdürlüğü'ne kadar çıktık. Özürlü de olsa okula gelecek dediler*" (st. 27-32) şeklinde görüş bildirilmiştir. Nurcan Hanımın çocuğunun öğretmeni, geçmişte özel bir çalışma yapmakla birlikte şu anda özel bir çalışma yapmamaktadır. Ayşegül Hanım ise "*Birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar takip ettim. Beşinci sınıftan sonra öğretmenler çoğalınca takip edemedim. Birkaç sefer öğretmeniyle görüştim. Çocuk benim okumam yokken annem ilgileniyor diye eziklik hissediyor, mahcup oluyor. İlkokul öğretmeniyle iyi bir diyalogumuz vardı. Birinci sınıfta çocuğun kolu kırıldı. Bir ay geri kaldı. Öğretmeniyle birlikte çok uğraştık okutamadık. Öğretmen okula erken geldi, özel ders verdi. Yine de olmadı. Ben de iki ay okulda durdum. Ben uğraşırsam okuyor uğraşmazsam okumuyor. Çocuğun yaşı büyüktü. Öğretmen ben beşinci sınıfa kadar okutayım, ben bırakırsam herkes bırakır, ben kurulla geçireyim öyle sınıfı geçsin, bitirsin dedi okumaya geçemeyince. RAM okula gelip inceleme yapıyordu. Biz de RAM' ne yazdırdık. Senede bir RAM' ne gittik. Kurulla geçti. Ortaokula geçince bir şey yapmadılar öğretmenler. Kenarda oturdu çocuk herhalde. Matematik, Türkçe öğretmenleriyle görüştim. Gökhan getir-götür işlerine bakıyor dediler. Müdürün odasına bir şeyler defter, dosya gönderilecekse Gökhan götürüyormuş. Akademik çalışmalara katılamıyor.*" (st. 28–40) şeklinde görüş bildirerek, geçmişte sınıf öğretmenin akademik çalışmalarla ilgili özel çalışmalar yaptığını ancak branş öğretmenlerinin akademik çalışmalar ile ilgili özel bir çalışma yapmadıklarını dile getirmiştir. Ayşegül Hanımın çocuğuna, akademik çalışmaların dışında görev ve sorumluluklar verildiği görülmektedir. Araştırmacı bu

nedenle, “Geçmişte özel bir çalışma yapıldı” ve “Şu anda özel bir çalışma yapılıyor” kategorilerinin ikisini de işaretlemiştir.

Çalışmanın katılımcılarına kaynaştırma öğrencisinin sınıfındaki diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencisine yönelik davranışlarının nasıl olduğu sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 19’da yer almaktadır.

Tablo 19
Sınıftaki Diğer Öğrencilerin Kaynaştırma Öğrencisine Yönelik Davranışları

Cevaplar	f
Arkadaşları ile sorunu yok	21
Arkadaşlarının bazıları ile sorunu var bazıları ile yok	8
Arkadaşları ile sorunu var	3
Bilmiyorum/Kararsızım	-
Toplam	32

Araştırmanın katılımcılarının “Sınıftaki diğer öğrencilerin çocuğunuza yönelik davranışları nasıl?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; 21’inin arkadaşları ile sorunu olmadığı, üçünün ise arkadaşları ile sorunu olduğu görülmüştür. Anne-babaların sınıftaki diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencisine yönelik davranışlarının nasıl olduğuna ilişkin görüşlerinin “Arkadaşları ile sorunu yok.” kategorisinde yoğunlaştığı belirlenmiştir.

Çalışmanın katılımcılarına sorulan “Sınıftaki diğer öğrencilerin çocuğunuza yönelik davranışları nasıl?” sorusuna katılımcılardan Nilay Hanım, “*İyi, bir problem çıkmadı. Bilmiyorum. Çocuğum uyumludur.*” (st. 28) şeklinde görüş bildirmiştir. Özlem Hanım, “*Çocuğum bir şey başardığında sevinirler, alkışlarlar, teneffüslerde kollarlar. Benim çocuğum bir şey başardığında nasıl anne baba çocuğu için sevinir onlarda öyle seviniyor. Arkadaşlarından birçok şey öğrendi çocuğum.*” (st. 34-37) şeklinde görüş bildirerek, çocuğunun arkadaşlarıyla sorunu olmadığını, sınıf arkadaşlarının öğrenciyi motive ettiklerini ve öğrencinin akranlarından çok şey öğrendiğini dile getirmiştir.

Hanife Hanım, “*Fazla arkadaş edinemiyor, oyun oynayamıyor, kavga çıkartıyor. Bazı öğrenciler dışlıyor. 1–2 tane arkadaşı var onlarla oynuyor.*” (st. 3 ve st. 38) şeklinde görüş bildirerek çocuğunun arkadaşları ile sorunu olduğunu dile getirmiştir. Fatma Hanım ise “*Normal. Kimiyle geçiniyor kimiyle geçinmiyor. Eve bazen şikâyet geliyor. Öğretmeni de şikâyet ediyor. Yaramazlık yapıyor Nurdan.*” (st. 31–32) şeklinde görüş bildirerek, çocuğunun bazı öğrencilerle sorunu olduğunu, bazı öğrencilerle olmadığını dile getirmiştir.

Çalışmanın katılımcılarına kaynaştırma öğrencisinin sınıfındaki diğer öğrencilerin anne-babalarının kaynaştırma öğrencisine yönelik görüşlerinin neler olduğu sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 20’de yer almaktadır.

Tablo 20

Sınıftaki Diğer Öğrencilerin Anne-Babalarının Kaynaştırma Öğrencisine Yönelik Görüşleri

Cevaplar	f
Görüşleri olumlu	16
Bilmiyorum / Kararsızım	13
Görüşleri olumsuz	3
Toplam	32

Araştırmanın katılımcılarının “Sınıftaki diğer öğrencilerin anne-babalarının çocuğunuza yönelik görüşleri nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; 16’sının olumlu, üçünün ise olumsuz olduğu görülmüştür. 13 katılımcı ise bilmediğini söylemiştir. Katılımcıların bazıları, diğer öğrencilerin anne-babaları ve yakın çevredeki anne-babalarla sorun yaşamamalarında “Allah böyle yaratmış” düşüncesinin etkili olduğunu informal görüşmeler sırasında dile getirmişlerdir. Çalışmanın katılımcılarının kaynaştırma öğrencisinin sınıfındaki diğer öğrencilerin anne-babalarının kaynaştırma öğrencisine ilişkin düşüncelerinin “görüşleri olumlu” kategorisinde yoğunlaştığı belirlenmiştir.

Araştırmanın katılımcılarının “Sınıftaki diğer öğrencilerin anne-babalarının çocuğunuza yönelik görüşleri nelerdir?” sorusuna katılımcılardan Havva Hanım, “*Şikâyet gelmedi altı senedir bir problem yaşamadık.*” (st. 29) şeklinde görüş bildirmiştir. Özlem Hanım, “*Onlar neden kaynaklandığını sordular. Ben de anlattım. Dışlanmadık, problem yaşamadık. Toplantılarda Büşra’yı merak ederler, nasıl bir gelişme var mı diye sorarlar.*” (st. 39–41) şeklinde görüş bildirerek; sınıftaki diğer öğrencilerin anne-babalarına çocuklarının özürleri ve gelişimi ile ilgili açıklama yaptıklarını, sorun yaşamadıklarını dile getirmiştir. Nazlı Hanım ise, “*Bir iki kişi var isimlerini bilmiyorum. Ama anlayamadıkları için dışlıyorlar. Kendi çocukları zeki. Senin çocuğun beceriksiz ya da Burak’a sen şunu yapamıyorsun, beceremiyorsun diyorlarmış. Çocuğun yüzüne söylüyorlar. Ben çalıştığım için velilerle yüz yüze gelmiyorum. Veli toplantılarına pek katılmıyorum. Öğretmenle yüz yüze görüşüyorum.*” (st. 43–47) şeklinde görüş bildirerek, sınıftaki diğer öğrencilerin anne-babalarının görüşlerinin olumsuz olduğunu dile getirmiştir.

3.1.4. “Kaynaştırmaya ilişkin görüşleriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan anne-babalara; kaynaştırma öğrencisinin kaynaştırma ortamında eğitim almaktan memnun olup olmadığı, anne-babaların kaynaştırma öğrencisi olan çocuğunun kaynaştırma ortamından eğitim almasından memnun olup olmadığı, kaynaştırma öğrencisi olan çocuğun öğretmenin kaynaştırma öğrencisinin o sınıfta eğitim almasından memnun olup olmadığı, anne-babanın kaynaştırmadan beklentileri sorulmuştur.

Çalışmanın katılımcılarına kaynaştırma öğrencisinin kaynaştırma ortamında eğitim almaktan memnun olup olmadığı sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 21’de yer almaktadır.

Araştırmanın katılımcılarının “Sizce çocuğunuz kaynaştırma ortamında eğitim almaktan memnun mu?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; 29 öğrencinin kaynaştırma ortamında eğitim almaktan memnun olduğu, altısının ise memnun olmadığı

görülmektedir. Katılımcıların, “Kaynaştırma ortamından eğitim almaktan memnun” kategorisinde yoğunlaştığı belirlenmiştir. Katılımcılar çocuklarının kaynaştırma ortamında eğitim almasından memnun olma / memnun olmama durumlarında birden fazla görüş bildirdiklerinden araştırmacı belirlenen tüm görüşleri kategorilendirmiştir. Araştırmaya katılan 28 anne-babanın olmasıyla birlikte elde edilen verilerin her biri kategorilere dahil edildiğinden görüşlerin toplam frekansı 36’dır

Tablo 21

Kaynaştırma Öğrencisinin Kaynaştırma Ortamında Eğitim Almaktan Memnuniyet Durumu

Cevaplar	f
a. Evet, çünkü:	
a.1) Öğretmenini, arkadaşlarını, okulu seviyor	13
a.2) Memnun ama nedeni bilinmiyor	6
a.3) Arkadaşları olduğu / oyun oynadığı için	5
a.4) Eğitim alıyor	3
a.5) Sınıfta kalmıyor	1
a.6) Ayrıştırılmış bir sınıfta olmadığı için	1
b. Hayır, çünkü:	
b.1) Eğitimin yararlı olmadığını düşünüyor	2
b.2) Arkadaşları ile oyun oynayamıyor	2
b.3) Başarısız olmaktan korkuyor	1
b.4) RAM’ ne gitmek istemiyor	1
c. Bilmiyorum/ Kararsızım	2
Toplam	36

Araştırmanın katılımcılarının “Sizce çocuğunuz kaynaştırma ortamında eğitim almaktan memnun mu? Neden?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; kaynaştırma öğrencilerinin 13’ü öğretmenini, arkadaşlarını, okulu sevdiği, biri sınıfta kalmadığı için kaynaştırma ortamında eğitim almaktan memnun olduğu görülmüştür. Birinin ise ayrıştırılmış bir sınıfta olmadığı için memnun olduğunu belirlenmiştir. Sadece üçünün

kaynaştırma ortamında eğitim aldığı için memnun olması dikkat çekicidir. Kaynaştırma öğrencilerinin kaynaştırma ortamından memnuniyet durumunun “Öğretmenini, arkadaşlarını, okulu sevdiği için” kategorisinde yoğunlaştığı araştırma bulguları arasındadır.

Kaynaştırma öğrencisinin kaynaştırma ortamında eğitim almaktan memnun olmadığına ilişkin durum incelendiğinde; katılımcıların ikisi çocuğun eğitiminin yararlı olmadığını düşündüğünü, ikisi arkadaşları ile oyun oynayamadığı için memnun olmadığını belirtmiştir. Çocuğunun kaynaştırma eğitiminden memnun olup olmadığını bilmeyen ise iki katılımcı vardır.

Çalışmanın katılımcılarına sorulan “Sizce çocuğunuz kaynaştırma ortamında eğitim almaktan memnun mu?” sorusuna katılımcılardan Yıldız Hanım, “*Evet gayet mutlu. Öğretmenini, arkadaşlarını seviyor.*” (st. 34-35) şeklinde görüş bildirmiştir. Nurcan Hanım, “*Gelmek istemiyor. Teneffüslere çıkamıyor. Arkadaşları ile oynayamıyor. Ders yapamıyor. Hiç bir şey yapamadığından okula gelmek istemiyor.*” (st. 39-41) şeklinde görüş bildirmiştir. Araştırmacı bu durumda “Eğitimin yararlı olmadığını düşünüyor.”, “Arkadaşlarıyla oyun oynayamıyor.” kategorilerinin ikisini de işaretlemiştir. Aydan Hanım, “*Korkuyor. Bazen okula gelmek istemiyor. Branş derslerine branş öğretmenleri girince yapamayacağım diye korkuyor, okula gelmek istemiyor.*” (st. 40-41) şeklinde görüş bildirerek, çocuğunun başarısız olmaktan korktuğu için memnun olmadığını dile getirmiştir. Elif Hanım ise “*Aldığını bilmiyor ki memnun olsun, çocuk bilmiyor. Bilse daha kötü olur.*” şeklinde görüş bildirerek çocuğunun kaynaştırma ortamında eğitim aldığından haberinin olmadığını, bilmediğini dile getirmiştir.

Çalışmanın katılımcılarına; kaynaştırma ortamında çocuklarının eğitim almasından memnun olup olmadığı sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 22’de yer almaktadır.

Tablo 22

Anne-Babanın Kaynaştırma Öğrencisinin Kaynaştırma Ortamında Eğitim Almasına İlişkin Memnuniyet Durumu

Cevaplar	f
a.1. Arkadaşları ile birlikte / toplum içinde / sosyalleşiyor	8
a.2. Eğitim alıyor	3
a.3. İyi davranıyorlar çocuğuma	3
a. Evet, çünkü:	
a.4. Çocuğumun gelişimi açısından iyi	2
a.5. Çocuğum memnun	2
a.6. Kendine güveni oluyor	1
a.7. Öğretmen idare ediyor	1
a.8. Öğretmeni iyi	1
b.1. Eğitim iyi değil	8
b.2. Ayrım yapıyor	2
b.5. Kaynaştırma tanısı yazmasın	2
b. Hayır, çünkü	
b.3. Öğretmenler özel gereksinimli öğrenciye nasıl davranacaklarını bilmiyorlar	1
b.4. Sınıf mevcutları kalabalık, öğrenciyle ilgilenemiyorlar	1
c. Bilmiyorum / Kararsızım	3
Toplam	38

Tablo 22’de araştırmanın katılımcılarının “Siz, çocuğunuzun kaynaştırma ortamında eğitim almasından memnun musunuz? Neden?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; 21 katılımcının çocuklarının kaynaştırma ortamından eğitim almasından memnun olduğu, 14’ünün memnun olmadığı, üçünün ise bu konuda kararsız olduğu görülmektedir. Katılımcıların “kaynaştırma öğrencisinin kaynaştırma eğitimi almasından memnun” kategorisinde yoğunlaştığı belirlenmiştir.

Çocuklarının kaynaştırma ortamında eğitim almasından memnun olanlara ilişkin durum incelendiğinde; sekiz katılımcı çocuğun arkadaşları ile birlikte/ toplum içinde/ sosyalleştiği için memnun olduğunu belirtmiştir. Bir katılımcı ise öğretmen idare ettiği için memnun olduğu cevabını vermiştir. Çocuğunun eğitim almasından dolayı memnun olan üç katılımcı olduğu da araştırma bulguları arasındadır.

Çocuklarının kaynaştırma ortamında eğitim almasından memnun olmayanlara ilişkin durum incelendiğinde; sekizi eğitimin iyi olmadığı, ikisi çocuğun dosyasında kaynaştırma tanısı yazması, biri ise öğretmenlerin özel gereksinimli öğrenciye nasıl davranacaklarını bilmediği için memnun olmadığı görülmektedir. Çocuğu kaynaştırma ortamında eğitim almasından memnun olup olmama durumunda kararsız kalan ise üç katılımcı olduğu belirlenmiştir.

Çalışmanın katılımcılarına sorulan “Siz, çocuğunuzun kaynaştırma ortamında eğitim almasından memnun musunuz? Neden?” sorusuna katılımcılardan Gülsüm Hanım, “*Evet. Arkadaşlarının arasında eğitim alıyor. Mahalle içersinde de arkadaşları ile birlikte oluyor.*” (st. 44-45) şeklinde görüş bildirmiştir. Özlem Hanım, “*Eğitim olarak memnun değilim. Büşra’dan daha geri olan öğrenciler için özel sınıf, onların durumunu bilen eğitimini almış öğretmenler yok. Öğretmenimiz daha önce hiç özürlü bir öğrenci ile çalışmamış. Nasıl davranacağını, nasıl öğreteceğini araştırarak öğreniyor.*” (st. 50–53). “*Sınıf mevcudu çok fazla öğretmen fırsat buldukça yapıyor.*” (st. 31) şeklinde görüş bildirmiştir. Özlem Hanım, eğitimin iyi olmaması, öğretmenlerin özel gereksinimli öğrenciye nasıl davranacaklarını bilmemeleri, sınıf mevcutlarının kalabalık olması nedeniyle öğrenciyle ilgilenemediklerinden dolayı memnun olmadığını dile getirmiştir.

Çalışmanın katılımcılarına; çocuklarının öğretmenin kaynaştırma öğrencisinin o sınıfta eğitim almasından memnun olup olmadığı sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 23’te yer almaktadır.

Araştırmanın katılımcılarının “Sizce çocuğunuzun öğretmeni sizin çocuğunuzun o sınıfta eğitim almasından memnun mu?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; katılımcılardan 17’sinin kaynaştırma öğrencisinin öğretmenin memnun olduğunu,

12'sinin ise bilmediği / kararsız olduğu belirlenmiştir. Üç katılımcı ise öğretmenin memnun olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların yoğunlukla, öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisinin kendi sınıflarında eğitim almasından memnun olduklarını düşündükleri belirlenen bulgular arasındadır.

Tablo 23

Kaynaştırma Öğrencisinin Öğretmeninin Çocuğun O Sınıfta Eğitim Almasına İlişkin Memnuniyet Durumu

Cevaplar	f
Evet	17
Hayır	3
Bilmiyorum/Kararsızım	12
Toplam	32

Çalışmanın katılımcılarına sorulan “Sizce çocuğunuzun öğretmeni sizin çocuğunuzun o sınıfta eğitim almasından memnun mu?” sorusuna katılımcılardan Zehra Hanım, “*Memnun. Çocuğumu sınıf başkanı yardımcısı yaptılar. Elinden geldiğince yapmaya çalışıyor diyor öğretmenleri. Aslı, Aslı diye bütün öğretmenleri memnun.*” (st. 53–55) şeklinde görüş bildirerek, öğretmenin memnun olduğunu dile getirmiştir. Nilay Hanım, “*Hayır, birinci sınıftaki öğretmeni çok iyiydi. Sonra gelen öğretmen beşinci sınıfa kadar okuttu. Memnun değildi. Anlaşamadılar.*” (st. 43–44) şeklinde görüş bildirerek, öğretmenin memnun olmadığını dile getirmiştir. Suna Hanım, ise “*Bilmiyorum, memnundur herhalde.*” (st. 52) şeklinde görüş bildirerek, bilmediğini dile getirmiştir.

Çalışmanın katılımcılarına son olarak; kaynaştırma eğitiminden neler bekledikleri sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekansları Tablo 24’te yer almaktadır.

Araştırmanın katılımcılarının “Kaynaştırma eğitiminden neler bekliyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; 17’si çocuğunun geleceğe hazırlanmasını/ toplumsallaşmasını / daha iyi bir eğitim verilmesini, 14’ü çocuğa ek çalışma ve ilgi gösterilmesini, altısı öğretmenlerin aileleri yönlendirmesini / bilgilendirmesini, üçü sınıf

mevcutlarının azaltılmasını, biri ise çocuğun kaynaştırmadan çıkartılmasını istedikleri görülmüştür. Sadece bir katılımcı kaynaştırma eğitiminde yapılanların yeterli olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılan 28 katılımcı olmasına rağmen elde edilen veriler her biri kategorilere dahil edildiğinden görüşlerin toplam frekansı 43'tür.

Tablo 24
Anne-Babaların Kaynaştırma Eğitiminden Beklentileri

Cevaplar	f
a) Geleceğe hazırlansın / toplumsallaşsın / daha iyi bir eğitim verilsin	17
b) Ek çalışma ve ilgi gösterilsin	14
c) Öğretmenler aileleri yönlendirsin / bilgilendirsin	6
d) Sınıf mevcutları azaltılsın	3
e) Yapılanlar yeterli	2
f) Kaynaştırmadan çıkarılsın	1
Toplam	43

Çalışmanın katılımcılarına sorulan “Kaynaştırma eğitiminden neler bekliyorsunuz?” sorusuna katılımcılardan Esra Hanım, “Çocuğum kendini bilsin, iyi bir eğitim alsın yeter. Öğretmen zaten üzerine düşeni yapıyor.” (st. 54–55) şeklinde görüş bildirmiştir. Hüseyin Bey, “İlk başta saygı öğretsinler. Derslerini iyi öğretsinler. Rehberlik de yardımcı olsun. Rehber öğretmen de biraz ilgilensin Öğretmen biraz dersleriyle ilgilensin.” (st. 50–54) şeklinde görüş bildirerek iyi bir eğitim verilmesini, ek çalışma ve ilgi gösterilmesini beklediklerini dile getirmiştir. Rabia Hanım, “Bilmiyorum ne beklediğimi. Çocuğum diğerlerinden geri olduğu için ders verilebilir, daha hafif dersler. Öğrenimi nasıl olması gerekir, daha iyi nasıl öğrenebilir diye bizi yönlendirebilirler. Öğretmen ayrı ödevler verse, bizi yönlendirse daha iyi olur.” (st. 54-57) şeklinde görüş bildirerek, ek çalışma ve ilgi beklediklerini, öğretmenin çocuğun eğitimi ile ilgili yönlendirmeler yapmasını beklediklerini dile getirmiştir. Gülsüm Hanım, “Daha çok bilgi, okumak amacıyla daha iyi eğitim isterim. Daha iyi dersler görülsün. Sınıf mevcutları daha az olsun.” (st. 54-55) şeklinde görüş bildirerek, daha iyi bir eğitim verilmesi ve sınıf mevcutlarının azaltılmasını beklediklerini dile getirmiştir.

Ayşe Hanım ise “*Hiçbir beklentim yok. Memnunum*” şeklinde görüş bildirerek yapılanların yeterli olduğu belirlenmiştir.

BÖLÜM 4

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma bulgularından elde edilen bulgulara dayanılarak tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

4.1. Tartışma

Bu araştırmada, çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babaların; kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve beklentilerini belirlemek hedeflenmiştir. Aşağıda, araştırma sonucunda ulaşılan bulguların yorumu ve bulguların alan yazında yer alan araştırmalarla ilişkilendirilmesi yer almaktadır.

Kaynaştırma öğrencisinin özellikleri ve aldığı eğitime ilişkin bilgiler araştırmanın bulguları arasında yer almaktadır. Araştırmada; kaynaştırma öğrencisinin tanı bilgileri; anne-babalara göre kaynaştırma öğrencisinin daha önce aldığı eğitime ilişkin bilgiler, kaynaştırma öğrencisinin, öğretmeninden nasıl bir eğitim aldığı, sınıfındaki diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencisine nasıl davrandıkları, sınıfındaki diğer öğrencilerin anne-babalarının kaynaştırma öğrencisine yönelik görüşlerine ilişkin bilgiler üzerinde durulmuştur.

Kendileri ile görüşülen katılımcıların; kaynaştırma öğrencilerine konulan tanıyı yoğunlukla bilmedikleri görülmüştür. Kaynaştırma öğrencilerinin Orta Düzeyde Öğrenme Yetersizliği tanısı kategorisinde yoğunlaştığı belirlenmiştir. Özel gereksinimli öğrencinin tanısının özelliklerine bağlı olarak gereksinimlerinin değiştiği bilinmektedir. Özel gereksinimli öğrencinin gereksinimlerinin karşılanması için ailenin, öğretmenin ve çevrenin çocuğun özrünün özelliklerini bilmesi gerekmektedir. Özel gereksinimli öğrencinin, ihtiyaç duyduğu gereksinimlerin neler olduğu, nasıl karşılanacağı ailenin ve

okulun öğrenciden beklentilerini etkileyen etmenlerdendir. Bu nedenle öğrenciye konulan tanının, mutlaka aile tarafından bilinmesi, özür grubunun özellikleri ile ilgili bilgilendirilmesi öncelikli bir öneme sahiptir.

Özel gereksinimli olan ve normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinin, özel gereksinimli öğrenci ve kaynaştırma hakkındaki bilgileri, özel gereksinimli öğrenciye ve kaynaştırmaya karşı tutumları, öğretmenle işbirliği yapmaları kaynaştırmanın başarısını etkileyen etmenlerdendir (Diken ve Sucuoğlu, 1999). Aileler, çocuklarına tanı konulmasıyla birlikte, en önemli ihtiyaçlarından biri olan bilgi gereksinimlerinin karşılanmasını beklerler. Ailenin çocuklarının özür ve özelliklerine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmamaları, çocuk üzerindeki beklentilerini olması gerekenden daha yüksek tutmalarına neden olabilir ki bu da hem aile hem de özel gereksinimli öğrencide olumsuz etki yaratabilir. Bununla birlikte yetersizliğin çocuğun yaşamını ve gelişimini nasıl etkileyeceğini bilmemek, aileleri daha büyük kaygıya sürükleyebilmektedir. Katılımcıların çocuklarının tanısını bilmemeleri bilgi gereksinimlerinin ilgili kurum ve kişilerce karşılanmadığının göstergesidir. Araştırmada kaynaştırma öğrencilerinin tanısı başlığı altında “Kaynaştırma” grubuna dâhil edilen öğrencilerin tanıları, yakın dönemde değerlendirme yapılmadığından okuldaki dosyalarında belirtilen “Kaynaştırma” tanısı geçerli kabul edilmiştir. Bu gözlem ve değerlendirmelerin sürekliliğinin olmadığını gösteren durum, katılımcıların çoğunluğunun öğrencilerin tanılarını bilmemeleriyle ilişkilendirilebilir. Ayrıca, katılımcıların öğrencilerin tanıları ve özellikleri ile ilgili ayrıntılı bilgi alma olanaklarının olmadığı da söylenebilir.

Anne-babaların bilgilendirilmesi ve eğitim katılımlarının sağlanmasının önemi dolayısıyla ülkemizde de ilgili yasal düzenlemelere gidilmiştir. 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararname’de ailenin kaynaştırma uygulamaları ile ilgili bilgilendirilmesi ve uygulamalara tam katılımının sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. 2006 Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde; ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılımları ve eğitimlerinin sağlanması, eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde ailenin görüşünün alınması, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişimlerinin izlenmesine yönelik faaliyetlerin yürütülmesinde ailenin de diğer ekip üyeleriyle iş birliğinin sağlanması, destek eğitim hizmeti çerçevesinde

ailelere araç-gereç, eğitim ve danışmanlık hizmetleri sağlanması kararlaştırılmış ve ailenin kaynaştırma öğrencisinin eğitiminde etkin katılımının sağlanması amacıyla yasal dayanaklar oluşturulmuştur. Ancak uygulamada katılımcıların çocuklarının tanısı ve özellikleri ile ilgili yeterince bilgilendirilmediği görülmektedir.

Temir (2002), yaptığı çalışmada ise kaynaştırma öğrencilerinin anne-babalarının kendilerini çocuğun özü ile ilgili bilgi sahibi olarak gördüklerini belirlemiştir. Elde edilen bulgular ilgili çalışmayla tutarlılık göstermemektedir.

Kendileri ile görüşülen katılımcılardan elde edilen bulgular doğrultusunda; kaynaştırma öğrencilerinin yoğunlukla anasınıfına gitmedikleri görülmektedir. 2006 Özel Eğitim Yönetmeliği'nde özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin okul öncesi eğitimlerini, öncelikle okul öncesi kurumlarında kaynaştırma uygulamaları kapsamında sürdürmelerini belirtmiştir. Ülkemizde okul öncesi eğitimin önemi çok daha iyi anlaşılacak, okul öncesi eğitiminin yaygınlaştırılması için çalışmalar yapılmaktadır. Normal gelişim gösteren çocuklar için ilköğretim öncesi önemli bir gereklilik olarak görülen okul öncesi dönemi, özel gereksinimli öğrenciler için kat edebilecekleri yolda büyük bir dönüm noktasını oluşturmaktadır (Varlıer, 2004). Aynı zamanda özel gereksinimli bir öğrenciyle okul öncesi dönemde etkileşim içinde olamayan normal gelişim gösteren öğrenci, anne-babalarının ve toplumun özel gereksinimli bireylere yönelik olumsuz tutum ve değerlerine sahip olarak okula başlamakta ve bu nedenle özel gereksinimli akranları yerine normal gelişim gösteren akranları ile iletişime geçmeyi tercih etmektedirler (Kumtepe, 2001; Akt. Temir, 2002). Okul öncesi dönemde kaynaştırma uygulamaları hem özel gereksinimli hem de normal gelişim gösteren öğrencilere olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Zihinsel yetersizliğe sahip çocukların geç ve güç öğrendikleri düşünüldüğünde okul öncesi eğitimin kaynaştırma öğrencilerinin eğitimi için yadsınamaz bir öneme sahip olduğu aşikârdır (Varlıer, 2004). Özel eğitim hizmetleri çerçevesinde özel gereksinimli öğrenciyi toplumun birer parçası haline getirmek amaçlanmaktadır. Bu amaca ulaşmakta, özel gereksinimli öğrencinin gereksinimleri doğrultusunda mümkün olduğunca erken eğitim hizmetlerinden faydalanmasının olumlu etki yaratabilir. Kaynaştırma öğrencilerinin anasınıfına

gitmemelerinin ise kaynaştırma eğitiminin başarısını olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir.

Varlıer, (2004) yaptığı çalışmada, özel gereksinimli çocukların okul öncesi eğitim almaları konusundaki görüşmeye katılan öğretmenlerin tümünün özel gereksinimli öğrencilerin okul öncesi eğitimi almalarını gerekli gördükleri; öğretmenlerin büyük kısmının okul öncesi dönemde özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma yoluyla eğitilmelerinden yana olduklarını belirtmişlerdir.

İlgili çalışma bulguları doğrultusunda okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencisine yönelik olumlu tutum sergiledikleri varsayıldığında katılımcıların kaynaştırma öğrencisi olan çocuklarının anasınıfına gitmemelerinde daha farklı nedenler olduğu, katılımcıların çocuklarını okul öncesine göndermemelerinde anne-babaların okul öncesi eğitime gerekli önemi vermemeleri, ekonomik düzey göz önünde bulundurularak okul öncesi eğitim masraflarından kaçınmak istenmesi, çocuğa ilköğretim çağına kadar gerekli değerlendirmelerin yapılmayarak tanı konulmaması ve kaynaştırma uygulamaları hakkında yeterli bilgilerinin olmamasının etkili olabileceği düşünülmektedir. Oysa, özel gereksinimli öğrencinin okul öncesi eğitimi alması yasalarla (573 K.H.K) zorunlu kılınmıştır.

Kendileri ile görüşülen katılımcılardan elde edilen bulgulara göre; kaynaştırma öğrencilerinin yoğunlukla kaynaştırma eğitimi dışında destek eğitim almadıkları görülmüştür. Ülkemizde sunulan destek hizmetleri (kaynak oda, sınıf içi yardım, özel eğitim danışmanlığı) sınırlı olduğu gibi kaynaştırma öğrencilerinin gereksinim duydukları destek eğitim hizmetleri genel olarak özel özel eğitim kurumlarından alınabilmektedir. 2006 Özel Eğitim Yönetmeliği'ne göre kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim kapsamında sınıf içi yardım ve destek eğitim odalarında eğitim verilebileceği yer olsa da yaygın olarak uygulanmamaktadır. Kaynaştırma öğrencilerinin okullarında sınıf içi yardım ve kaynak oda destek eğitim hizmetlerinin olmaması nedeniyle sistematik destek alabilecekleri özel özel eğitim kurumlarından eğitim alma durumunu zorunlu kılmaktadır. Ancak katılımcılardan biri, kaynaştırma öğrencisi olan çocuklarının kaynaştırma eğitimi dışında destek eğitim hizmetlerinden faydalanmasının

cinsiyetlerinin kız olması nedeniyle babası tarafından engellendiğini dile getirmiştir. Yasal boyutta bakıldığında, kaynaştırma öğrencisinin destek eğitim hizmetlerinden faydalanması, 2006 yönetmeliğinin ilgili maddelerinde yer alan şartların oluşması ile birlikte ailenin de bu eğitimi kabul etmesine bağlıdır. Bu nedenle, katılımcının tercihi yönünde kaynaştırma öğrencisi olan çocuklarının, yasal olarak zorunlu kılınmayan destek eğitim hizmetlerinden faydalanmadığı görülmektedir.

2006 Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü 300/3239 sayılı yazısında bildirdiği gibi eğitsel değerlendirme ve tanılanması yapılan bireyler için uygun eğitim ortamı, alacağı destek eğitim hizmeti ve eğitim planını içeren Özel Eğitim Değerlendirme Kurul Raporu düzenleneceği belirtilmiştir. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu, M.E.B'nca özel eğitim giderlerinin karşılanıp karşılanmayacağına bakılmaksızın destek eğitim önerebilir. Özürlü sağlık kurulu raporunda tüm vücut fonksiyonları kaybı % 40'ın altında olan ve özel eğitim değerlendirme kurulunca destek eğitim alması uygun görülen çocuklar için “destek eğitim alması uygundur” ifadesinin yer alması gerekmektedir. İlgili şartları taşıyamayan kaynaştırma öğrencileri devlet desteği ile destek eğitim alamayacaklardır. Bazı katılımcılar Rehberlik Araştırma Merkez'lerinden özel özel eğitim kurumlarından eğitim alabilmeleri için gerekli raporun verilmemesi sebebiyle kaynaştırma eğitimi dışında başka bir yerden eğitim alamadıklarını dile getirmişlerdir. Kaynaştırma öğrencilerinin kaynaştırma eğitimi dışında destek eğitim almamasında gerekli şartların oluşmamasının yanı sıra, ailenin çevrenin tepkisinden çekindiği, çocuğun özrünü kabul etmek istemediklerinin de etkili olduğu görüşmeler sırasında bazı katılımcılarca ifade edilmiştir.

Kaynaştırma felsefesinin temelinde öğrenciye ve öğretmene gereksinimleri doğrultusunda destek eğitim hizmetleri sağlanması yer almaktadır (Batu, 2000). Özel gereksinimli öğrenci kaynaştırma ortamına yerleştirildiğinde normal gelişim gösteren akranları ile birlikte eğitim almaktadır. Ancak destek eğitim hizmetlerinden faydalanmayan kaynaştırma öğrencisi sadece normal akranları ile aynı okula gitmiş olmaktadır. Alanyazında kaynaştırma ile ilgili yapılan tanımlar incelendiğinde;

kaynaştırmanın sadece özel gereksinimli öğrenciyi genel eğitim ortamına yerleştirmek olmadığı görülmektedir.

Akranlarına göre belli alanlarda yetersizlik gösteren özel gereksinimli öğrencilerin akranlarına çeşitli alanlarda yetişebilmesi için, destek eğitim hizmetlerinden faydalanması kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşması için bir gerekliliktir. Bu doğrultuda elde edilen kaynaştırma öğrencilerinin yeterli düzeyde destek eğitim almadığı bulgusu ile ilgili çalışmada yer alan destek eğitim hizmetlerinin olumlu etkilerinden öğrencilerinin ve kaynaştırma ortamı üyelerinin yeterince yararlanmadığı düşünülmektedir.

Kendileri ile görüşülen katılımcılardan elde edilen bulgulara göre; kaynaştırma öğrencilerinin yoğunlukla okul ve sınıf değişikliği yapmadığı belirlenmiştir. Gelişmiş ülkelerdeki özel eğitim çalışmaları kapsamında, okul öncesi eğitim döneminden ilköğretim dönemine geçerken adaptasyon çalışmaları içerisinde geçiş planlarının yapıldığı (Vuran, 2003) ve ülkemizde bu tür çalışmaların yapılmadığı düşünüldüğünde, kaynaştırma öğrencilerinin okul ve sınıf değişikliği yapmaması kaynaştırma eğitiminin başarısını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Akranları arasında sosyal kabul düzeyleri düşük olan özel gereksinimli çocukların yeni bir ortama uyum sağlaması; yeni arkadaşlıklar kurması, öğretmenin öğrenciyi tanıma süreci ve gereksinimlerinin karşılanması açısından sıkıntılı bir süreci beraberinde getirecektir.

Kaynaştırma öğrencilerin sosyal kabul düzeyleri yeterli düzeyde olmadığı (Vuran, 2005; Şahbaz, 2003) düşünüldüğünde, elde edilen bulguların okul ve sınıf değişikliği yapmadığı kategorisinde yoğunlaşmasının kaynaştırma uygulamalarının başarısını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmekte ve ilgili çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Kendileri ile görüşülen katılımcılardan elde edilen bulgulara göre; kaynaştırma öğrencilerinin yoğunlukla öğretmen değişikliği yaptığı belirlenmiştir. Kaynaştırma öğrencilerinin okul ve sınıf değişikliği yapmamasına rağmen öğretmen değişikliği yaptı kategorilerinde yoğunlaşmasında, 5. sınıftan sonra öğrencilerin derslerine branş öğretmenlerinin girmesiyle, öğretmen değişiminin etkili olabileceği düşünülmektedir.

Kendileri ile görüşülen katılımcılardan elde edilen bulgulara göre; kaynaştırma öğrencilerinin yoğunlukla okulunun eve yakın olduğu ve okullarına yürüyerek gittikleri görülmüştür. Özel gereksinimli çocuğun okula gidip gelebilmesi için servis ihtiyacı özel gereksinimli çocuğa sahip anne-babaların gereksinimleri arasında yer almaktadır (Evcimen, 1996). 2006 Özel Eğitim Yönetmeliği'ne göre özel gereksinimli bireyin, ikamet adresine göre mümkün olan en yakın okul veya kuruma yerleştirilmesi esas alınmıştır. Kaynaştırma öğrencisinin ulaşım problemi yaşamaması, aile-okul ilişkisinin yürütülmesi, servis gereksiniminin ortaya çıkmaması ile birlikte maddi açıdan avantaj yaratması açısından okulun evin çevresinde olmasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Akçatepe ve Kargın (1996), yapmış oldukları çalışmada maddi gereksinimler grubunda en fazla gereksinim olarak belirtilen alan “yiyecek, ev kirası, tıbbi bakım, giyim ve ulaşım gibi masraflarımı karşılamak için desteğe gereksinim duyuyorum” olarak belirlenmiştir. Ayrıca, bu alanda öğrenciye servis sağlanması ikinci özel gereksinimdir.

Benzer şekilde Sucuoğlu (1995), zihinsel yetersizliğe sahip ve otistik çocuğa sahip anne-babaların ortak belirledikleri alanlardan birinin de maddi gereksinimler olduğunu belirlemiş, öğrenciye servis sağlanmasının başlıca özel gereksinim olarak belirtmiştir.

Akçatepe ve Kargın (1996) ise, işitme yetersizliğe sahipli çocukların okullarının ailelerin oturduğu semtlerden uzak olmasının sorun teşkil ettiğini belirlemiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda kaynaştırma öğrencisinin okullarının yakın olmasının servis gereksinimini ortadan kaldırması ve maddi yük olarak karşımıza çıkmamasının kaynaştırma uygulamalarına olumlu etki yaratacağı çıkarımı ilgili araştırmalarla tutarlılık göstermektedir.

Kendileri ile görüşülen katılımcılardan elde edilen bulgulara göre; kaynaştırma öğrencilerinin çoğunluğunun kendi başına ve yardım almadan okula gittikleri belirlenmiştir. Bu bulguda, okul ile ev arasındaki mesafenin kısa olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Özel gereksinimli öğrencilerin yaşamında, öncelikli olarak bağımsız yaşama becerilerini edinebilmeleri önem taşır. Kaynaştırma öğrencisinin okula gidip

gelirken yardıma gereksinim duymasının anne-babalara zaman ayırma ve sorumluluk alanlarında ek yük getireceği düşünülmektedir. Öğrencinin yardım almadan bağımsız olarak okula gidip gelmesinin başarılı yaşantıların fazlalaşmasını, sosyal yaşama daha kolay uyum sağlamasını sağlayacağı, kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşmasında olumlu bir etki yaratacağı düşünülmektedir. Temir, (2002) yaptığı çalışmada ailelerin kaynaştırma öğrencisi olan çocuklarının okula gidip dönmesinde sorun yaşamadığını belirlemiştir. Elde edilen bulgular ilgili çalışmayla kaynaştırma öğrencilerinin bağımsız olarak kendi başlarına okula gidip gelmeleri nedeniyle sorun teşkil etmemesi bağlamında tutarlılık göstermektedir.

Kendileri ile görüşülen katılımcılardan elde edilen bulgulara göre; kaynaştırma öğrencilerinin öğretmenlerinin yoğunlukla geçmişte özel bir çalışma yapmadığı belirlenmiştir. Kaynaştırmanın başarıya ulaşmasındaki en önemli etkenlerden biri normal sınıf öğretmenlerinin, sınıflarına, özel gereksinimli öğrencileri kabul etmeye istekli olmasıdır (Kırcaali-İftar, 1992). Öğretmelerin kaynaştırma eğitimine devam eden öğrenciler için çeşitli uygulamalar yapabilmesinde, kaynaştırma eğitimi konusunda bilgi sahibi olması önem taşır. Öğretmenlerin, özel gereksinimli çocuk ve kaynaştırma eğitimi hakkındaki bilgi düzeyleri ile özel gereksinimli çocuk ve kaynaştırma eğitimine yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi araştıran araştırmacılar, bilginin öğretmenler üzerinde olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir (Temir, 2002). Özel gereksinimli öğrencinin gereksinimleri doğrultusunda eğitim alması için öğretmenin gerekli bilgi donanımına sahip olması gerekmektedir. Çünkü, bireysel özellikleri göz önünde bulundurularak uygun eğitim imkanı tanınmayan kaynaştırma öğrencilerinin kaynaştırma eğitim ortamında başarılı olma olasılığının azalacağı düşünülmektedir.

Kendileri ile görüşülen katılımcılardan elde edilen bulgulara göre; kaynaştırma öğrencilerinin öğretmenlerinin araştırmanın yapıldığı eğitim-öğretim yılında yoğunlukla özel bir çalışma yapmadığı belirlenmiştir. Katılımcılar, bazı öğretmenlerin kaynaştırma öğrencileri için geçmişte özel bir çalışma yapmasına rağmen şu anda yapmadığını, öğretmenlerin bazılarının çocuğun eğitimiyle önceleri uğraştığını, ancak öğrencinin isteksiz olması ve hedeflenen başarının elde edilememesi ile çalışmalardan vazgeçtiğini dile getirmiştir. Yine katılımcılardan bazıları, kaynaştırma öğrencilerinin

ilköğretim birinci kademedeki sınıf öğretmenlerinin öğrenci için özel bir çalışma yaptığını ancak ilköğretim ikinci kademedeki branş öğretmenlerinin derslere girmesi ile özel bir çalışma yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Eğitim, hayat boyu süreklilik gösterme ilkesine dayanır (1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu). Kaynaştırma öğrencilerinin gereksinimleri doğrultusunda eğitim almamasının ve/veya aldığı eğitimin devamlılık göstermemesinin kaynaştırma eğitiminin başarısını olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Temir (2002) yaptığı çalışmada ailelerin; çocukların öğretmenlerinin özel gereksinimli bireylerle ilgili bilgi sahibi olmadığını düşündüklerini ancak öğretmenlerinin özel gereksinimli çocuğun başarılı olması için çeşitli uygulamalar (ek çalışma, ek ödev, daha çok zaman ayırma) yaptığını ifade ettiklerini belirlemiştir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular ilgili çalışmayla tutarlılık göstermemektedir. Buna karşılık, Batu, (1998) yaptığı çalışmada, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun farklı bazı çalışmalar yaptıklarını ifade etmelerine rağmen, sadece beşinin bireysel eğitim yapmak, araç-gereçle ders vermek, ders dışı ilgilenmek gibi çalışmalarda bulunduğu belirlenmiştir. İlgili çalışmadaki öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisinin eğitiminde özel bir çalışma yapma durumlarının elde edilen bulgularla tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

Kendileri ile görüşülen katılımcılardan elde edilen bulgulara göre; sınıftaki diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencisiyle olan ilişkisinde yoğunlukla sorun olmadığı belirlenmiştir. Kaynaştırma uygulamalarının temelinde, kaynaştırmanın normal gelişim gösteren ve zihinsel yetersizliğe sahip çocukların arkadaşlık ilişkilerini geliştirdiği, eğitim ve öğrenme ortamlarını zenginleştirdiği varsayımı yatmaktadır (Hepler, 1994; Akt.: Şahbaz, 2003).

Yapılan araştırmalar; normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma uygulamalarına olumlu bakmadıkları, kaynaştırma öğrencilerinin yeterince kabul görmediği ve sınıftaki sosyal kabul düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir (Şahbaz, 2003; Vuran, 2005; Turhan, 2007). Bu çalışmada katılımcıların yoğunlukla kaynaştırma öğrencisi ile sınıftaki diğer normal gelişim gösteren öğrenciler arasındaki ilişkilerde sorun olmadığını belirtmeleri ilgili çalışmalarla tutarlılık göstermemektedir.

Normal gelişim gösteren öğrenciler özel gereksinimli öğrencileri kabul ettiklerinde, özel gereksinimli öğrenciler kendilerini toplumun ve sosyal yaşamın bir parçası olarak hissedeceklerdir. Dolayısıyla bu durumda normal gelişim gösteren öğrenciler, hem sosyal becerilerin edinilmesinde hem de akran öğretimi ile akademik çalışmalarda kaynaştırma uygulamalarında önemli görevler üstlenebilmektedirler. Araştırmalarda kaynaştırma ortamında normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli olan akranlarının çeşitli alanlarda gelişimini sağlamada; olumlu davranış modeli oldukları, sınırlı olan beceri ve yeteneklerini geliştirmede, destekleyici nitelik taşıdıkları belirtilmektedir (Aral ve Dikici, 1998). Kaynaştırma uygulamasına ilişkin en iyi sonuç, normal gelişim gösteren öğrencilerin kabul eder bir tutum içinde olmalarıdır. Çünkü her çocuk akranları ile etkileşim içinde olmak, oyun oynamak ister. Bu bağlamda kaynaştırma öğrencilerinin yoğunlukla sınıf arkadaşları ile sorununun olmamasının kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşmasında olumlu bir etki yaratacağı düşünülmektedir.

Temir (2002), özel gereksinimli çocukların yoğunlukla normal gelişim gösteren çocuklarla ders çalışma fırsatını elde edemediğini ancak, normal gelişim gösteren akranları ile oyun oynadıklarını ortaya koymuştur.

Normal gelişim gösteren çocukların eğitilebilir düzeyde zihinsel yetersizliğe sahip akranlarına yönelik tutumlarının belirlenmesi ile ilgili yapılan bir çalışma sonucunda normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli akranlarından arkadaşları olarak bahsettikleri belirlenmiştir (Strain ve Kerr, 1981, Akt. Temir, 2002). Bu araştırmada elde edilen bulgular ilgili çalışmalarla tutarlılık göstermektedir.

Kendileri ile görüşülen katılımcılardan elde edilen bulgulara göre; sınıftaki diğer öğrencilerin anne babalarının kaynaştırma öğrencisine yönelik görüşlerinin yoğunlukla olumlu olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların sadece üçünün diğer öğrencilerin anne babalarının kaynaştırma öğrencisine yönelik görüşlerinin olumsuz olduğu ifade etmesi kaynaştırma öğrencisi açısından olumlu bir bulgudur. Katılımcılardan 13'ü ise diğer öğrencilerin anne babalarının kaynaştırma öğrencisine yönelik görüşlerini bilmediğini ifade etmiştir.

Yapılan özürlelikle ilgili araştırmalar (Bennett, Deluca ve Allen, 1995; O'Connor Meakes ve Van de Laar, 1999), dinin ve mistik değerlerin olumlu yararları olduğunu göstermiştir (Batu ve arkadaşları, 2004). Katılımcıların bazıları, diğer öğrencilerin anne-babaları ve yakın çevredeki anne-babalarla sorun yaşamamalarında ‐Allah böyle yaratmış‐ düşüncesinin etkili olduğunu informal görüşmeler sırasında dile getirmişlerdir. Katılımcıların yakın çevrelerindeki dinsel yapı ve toplumsal değerlerin özel gereksinimli öğrencinin kabul edilmesi ve olumlu tutumlar geliştirilmesi bağlamında etkili olduğu düşünölmektedir.

Diğer anne babaların olumlu yaklaşımının kaynaştırma öğrencisinin sınıfındaki diğer öğrencilerin yaklaşımlarının olumlu olmasında da etkili olabileceği düşünölmektedir. McDougall ve diğerleri, (2004) yaptıkları çalışmada ailelerin olumlu tutumlarının çocuklarının bakış açısını etkilediğini belirlemiştir (Mc Dougall ve diğerleri, 2004; Akt. Turhan, 2007). Metin'in (1995) yaptığı çalışmada katılımcı anneler, kaynaştırma programlarının çocuklarına "toplumda değişik özellikteki insanlara karşı uygun tutum geliştirme konusunda deneyim kazandıracağını" düşündükleri, babaların ise, bu programların çocuklarını olumlu yönde etkilemeyeceğini savundukları belirlemiştir. Temir (2002) yaptığı çalışmada, özel gereksinimli çocuğa sahip katılımcılar normal gelişim gösteren çocukların aileleri ile sorun yaşamadıklarını belirlemiştir. Bu araştırmada elde edilen bulgular ilgili araştırmalarla tutarlılık göstermektedir.

Anne-babaların, kaynaştırmaya ilişkin görüşleri ve beklentileri araştırmanın bulguları arasında yer almaktadır. Araştırmada, anne-babalara göre kaynaştırma öğrencisi olan çocuklarının ve kaynaştırma öğrencisinin öğretmenin kaynaştırma öğrencisine kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri, anne-babaların kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve kaynaştırma eğitiminden beklentileri üzerinde durulmuştur.

Katılımcılar, arkadaşları ile birlikte / toplum içinde / sosyalleşiği ve eğitim aldığı için çocuklarının kaynaştırma eğitimi almasından memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Kendileri ile görüşölen katılımcılardan elde edilen bulgulara göre; kaynaştırma öğrencisinin öğretmenini, arkadaşlarını, okulunu sevdiği için kaynaştırma ortamında eğitim almaktan memnun olduğu belirlenmiştir. Çocuğun yaşamında önemli bir yere

sahip olan anne-babanın ve kaynaştırma öğrencisinin kaynaştırma uygulamalarına katılımına yönelik olumlu düşüncelerinin kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşması açısından olumlu etki yaratacağı düşünülmektedir.

Ryndak, Downing, Morrison ve Williams (1990), kaynaştırmanın başarılı olabilmesi için özel gereksinimli öğrencilerin anne-babalarıyla yaptığı çalışmalarda anne-babaların okulla iş birliği içinde olmalarının ve özel gereksinimli çocuğa sürekli destek olmanın önemini ortaya koymuşlardır. Palmer, Fuller ve Arrora (2001) ise, özel gereksinimli öğrencilerin anne-babalarının kaynaştırmayı desteklemelerinin nedenin çocuklarının normal sınıflarda daha fazla öğreneceklerini düşünmeleri, kaynaştırmaya karşı çıkanların ise çocuklarının özrüünün ağır olması nedeniyle programdan yeterince yararlanamayacaklarını düşünmeleri söz konusudur (Öncül, 2003).

Kendileri ile görüşülen katılımcılardan elde edilen bulgulara göre; kaynaştırma öğrencisinin öğretmenlerinin, kaynaştırma öğrencisinin kendi sınıflarında eğitim almasından memnun olduklarını belirlenmiştir. Kaynaştırma uygulamalarında görev alan sınıf öğretmenlerinin de özel gereksinimli öğrenciye yönelik olumlu tutum sergilemesi büyük önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalarda (Batu, 1998; Varlıer, 2004), öğretmenlerin özel gereksinimli çocuklar için kaynaştırma uygulamalarının yararlı ve gerekli gördükleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırılmasına yönelik olumsuz düşünce ve tutumları; kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkilemekle birlikte öğrencide düşük başarı ve düşük sosyal statü beklentisi yaratmakta ve özürlü öğrencinin uygun olmayan davranışlarının artmasına neden olmaktadır (Antonak ve Larrivee, 1995, Akt. Avcıoğlu, Eldeniz-Çetin, ve Özbey, 2004). Bu nedenle, kaynaştırma ekibinin etkin üyesi sınıf öğretmenin kaynaştırma öğrencisine yönelik olumlu tutum sergilemesi büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmada elde edilen bulgular ilgili araştırmalarla tutarlılık göstermektedir.

Katılımcıların beklentilerinin yoğunlukla çocuğunun geleceğe hazırlanması/ toplumsallaşması/ daha iyi bir eğitim alması ve çocuğa ek çalışma ve ilgi gösterilmesi olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların diğer beklentileri; sınıf mevcutlarının azaltılması, öğretmenlerin aileleri yönlendirmesi/ bilgilendirmesi olduğu saptanmıştır. Bazı

katılımcıların çocuğunun kaynaştırmadan çıkarılmasını beklemesi dikkat çekici bir bulgudur. Sadece bir katılımcının yapılanların yeterli olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Anne-babaların kaynaştırma eğitiminden beklentilerinin karşılanması, ailenin kaynaştırma felsefesine inanarak daha olumlu tutum geliştirmesine ve eğitim sürecine aktif katılımına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çünkü bu beklentiler ailelerin kaynaştırma eğitimi sürecinde yaşadıkları sıkıntılarla ilişkilidir. Anne-babaların kaynaştırma eğitiminin başarısındaki önemli rolü düşünüldüğünde, gereksinimlerinin belirlenmesi ve sorunların giderilmesinin başarıyı arttıracığı düşünülmektedir. Yapılan bazı araştırmalara göre, zihinsel yetersizliğe sahip olan bir çocuğun süreklilik gösteren bakım ve eğitim gereksinimlerinin karşılanması ve geleceğinin güvence altına alınması ailede yoğun bir kaygıya yol açmaktadır (Evcimen, 1996). Katılımcıların çocuklarının geleceğe hazırlanmasını, toplumsallaşmasını ve daha iyi bir eğitim almasını bekledikleri görülmektedir. Çünkü gelecekte çocuklarının nasıl bir hayatları olacağını bilmemekte, çocukları için gelecek kaygısına düşmektedirler. Daha iyi bir eğitim almasını, çocuklarının sosyal ilişkilerinin gelişmesini isteyen anne-babalar gelecekte çocuğunun normal gelişim gösteren çocuklar gibi bir işi ve bağımsız yaşam becerilerine sahip olması için kaygı duymaktadır. Bu istekleri doğrultusunda çocukları için çok daha iyi bir eğitim, destek ve ilgi beklemektedirler. Öncül (2003) yaptığı çalışmada, “özel gereksinimli çocuğun annesi siz olsaydınız beklentileriniz neler oldu?” sorusundan yola çıkarak annelerin devletten iş sağlanması, özel gereksinimli öğrencinin güvence altına alınmasını, eğitim olanağının verilmesini beklediklerini belirlemiştir. Benzer şekilde Batu ve arkadaşları (2004), yaptıkları çalışmada sonucunda ailelerin diğer kurum ve bireylerden etkili eğitim verilmesini ve aile rehberlik hizmetleri verilmesi (sağlık, eğitim, yönlendirme vb.) istediklerini belirlemiştir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular ilgili çalışmalarla da tutarlılık göstermektedir.

2006 Özel Eğitim Yönetmeliği'ne göre kaynaştırma öğrencilerinin yerleştirildiği kaynaştırma sınıflarında sınıf mevcutları; okul öncesi kurumlarında iki özel gereksinimli öğrencinin olduğu sınıflarda 10, bir öğrenci olduğunda 20 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenmelidir. Diğer kademelerdeki eğitim kurumlarında ise sınıf mevcutları iki özel gereksinimli öğrenci olduğu sınıflarda 25, bir öğrenci olduğunda 35 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenmelidir. Ülkemiz şartları göz

önünde bulundurulduğunda ilgili yönetmelik tam uygulanmamakta ve okullarımızdaki sınıf mevcutlarının olması gerekenden fazla olduğu görülmektedir. Sınıf mevcutlarının kalabalık olması sınıf öğretmenin kaynaştırma öğrencisine zaman ayırmasını, kaynaştırma öğrencisinin gereksinim duyduğu daha fazla ilgi ve desteği almasını engellemektedir. Katılımcılar, kaynaştırma eğitimi uygulamalarında, sınıf mevcutlarının azaltılarak, çocuklarına daha fazla ilgi gösterilmesini beklemektedirler.

Özel gereksinimli çocuğa sahip ailenin çocuğunun özrünü kabul etmesi, aile içi yaşanan stresin azalması ve çocuğun eğitiminde ailenin daha etkili rol oynaması için gereklidir. Ancak aile çocuğunun özrünü kabul edememekte ve kaynaştırma tanısının kaldırılmasını istemektedir. Bu düşünce, ailenin “benim çocuğum normal, hastaydı iyileşti” düşüncesine inanmak, çevredeki “özel gereksinimli çocuğu var” etiketinden kurtulmak istemesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Özel gereksinimli çocuğa sahip olan aile şok, inkar, kararsızlık, öfke, utanç dönemlerinin yaşandığı psikolojik süreçte uzman desteğine ihtiyaç duymaktadır. Özel gereksinimli çocuğa sahip olan ailenin uyum sağlama aşamasına kadar olan psikolojik süreçlerden birinde takılı kalması kronik üzüntü, sürekli tanı alışverişi, çocuğun reddi veya aşırı korunması gibi davranışların gelişmesine neden olmaktadır (Turan, 2004). Aile bireylerinin özel gereksinimli çocuğa sahip olmalarıyla yaşamış oldukları psikolojik süreçte gerekli desteğin verilmesi kaynaştırma uygulamalarının başarısı açısından da önem taşımaktadır.

Katılımcılar bilgi gereksinimlerini karşılayabilecek en uygun kişiyi öğretmenler olarak görmekte ve öğretmenlerin bilgilendirme ve yönlendirme yapmasını istemektedir. Katılımcıların çocuklarının özür ve özelliklerine ilişkin ilgili kurumlarca yeterli derecede bilgilendirilmediği düşünüldüğünde kaynaştırma öğrencisi olan çocuklarının eğitimiyle ilgilenen en yakın uzman kişi olarak öğretmenleri görmeleri ve onlardan çocuklarının eğitim sürecine ilişkin bilgi almak istemeleri en doğal sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Alanyazında yapılan çalışmalar sonucunda (Sucuoğlu, 1995; Evcimen,1996; Akçatepe ve Kargin, 1996), ailelerin öncelikli gereksinimleri arasında bilgi gereksinimi yer aldığı belirlenmiştir.

Öncül (2003) yaptığı çalışmada, annelerin okulda kaynaştırma uygulamalarının yapıldığını öğretmenler ve/veya okul yönetiminden değil de kaynaştırma sınıfına devam eden çocuklarından öğrendiklerini belirlemiştir. Temir (2002), yaptığı çalışmada ailelerin rehberlik hizmetlerinin yaygınlaştırılması, ek toplantılar düzenlenmesi, sınıf öğretmenin desteklemesi beklentileri taşıdığını belirlemiştir. Katılımcıların bilgi gereksinimlerinin olduğu ve bu gereksinimlerin karşılanmasını bekledikleri görülmektedir. Bu araştırmada elde edilen bulgular ilgili araştırmalarla tutarlılık göstermektedir.

Sonuç olarak, gerçekleştirilen bu çalışmanın çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babalarının kaynaştırmaya yönelik görüşlerini ortaya koyarak bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca anne-babaların görüş ve beklentilerinin göz önünde bulundurularak aile eğitim çalışmalarının düzenlenmesinin önemine dikkat çekeceği düşünülmektedir.

4.2. Öneriler

Araştırma bulguları doğrultusunda uygulamaya yönelik ve ileriye dönük şu önerilerde bulunabilir:

4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü okullarda çalışan personelin, özel gereksinimli öğrenciler ve özellikleri, kaynaştırma uygulamalarında öğretimsel uyarlamalar ile ilgili bilgilendirilebilir.

2. Ailelerin bilgi gereksinimlerinin karşılanması, kaynaştırma eğitime aktif katılımlarını sağlamak amacıyla okullar aracılığıyla aile eğitim programlarına katılımları sağlanabilir.
3. Kaynaştırma öğrencilerinin tanılama ve yönlendirme sürecinden sonra ilgili kurumlarca izlenmesi, değerlendirmelerin belli rutinlerle tekrarlanması önerilebilir.
4. Özel gereksinimli öğrencilerin okul öncesi eğitimi alması zorunlu hale getirilmeli, okul öncesi eğitim kurumundan ilköğretim kurumuna geçerken geçiş planları düzenlenerek uygulanabilir.
5. Kaynaştırma öğrencileri eğitim kurumlarına yerleştirilmeden önce kaynaştırma hazırlık çalışmaları düzenlenebilir.
6. Kaynaştırma uygulamalarının uygulandığı sınıfların sınıf mevcutları azaltılabilir.

4.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Çalışmanın genellenebilmesi için, bu tür araştırmaların, çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden diğer anne-babalara da uygulanması,
2. Çocuğu kaynaştırma uygulamalarında eğitim alan anne-babalara okulları aracılığıyla aile eğitim programları düzenlenerek kaynaştırma eğitime ilişkin görüş ve beklentilerinin farklılaşıp farklılaşmadığının araştırılması,
3. Normal gelişim gösteren çocuğu olan anne-babaların, kaynaştırma eğitime ilişkin görüş ve beklentileri ile kaynaştırma öğrencisinin anne-babalarının görüş ve beklentilerinin incelenmesine, karşılaştırılmasına yönelik araştırma yapılması önerilebilir.

EKLER

EK		<u>Sayfa</u>
1.	ANNE-BABALARIN KAYNAŞTIRMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞ VE BEKLENTİLERİNİ BELİRLEME GÖRÜŞME SORULARI	103
2.	GÖRÜŞME KLAVUZU	107
3.	T.C. KÜTAHYA VALİLİĞİ İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ	109
4.	GÖRÜLME YAPILAN OKULLARIN LİSTESİ	110
5.	SÖZLEŞME	111
6.	GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARI	112

(EK-1)

**ANNE-BABALARIN KAYNAŞTIRMAYA İLİŞKİN
GÖRÜŞ VE BEKLENTİLERİNİ BELİRLEME
GÖRÜŞME SORULARI**

Giriş

Bu görüşmenin amacı, çocuğunuzun almakta olduğu kaynaştırma eğitimine ilişkin görüş ve beklentilerinizi belirlemektir. Bu araştırma sonucunda sizin yada çocuğunuzun adı hiçbir yerde geçmeyecektir. Araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederim. Görüşmenin ses kaydını almamda bir sakınca var mı?

Aileye İlişkin Demografik Bilgiler

1. Babanın yaşı ....., mesleği ..... ve eğitim durumu .....nedir?

2. Annenin yaşı ....., mesleği ..... ve eğitim durumu .....nedir?

3. Varsa, ailedeki diğer çocukların yaşları ve cinsiyetleri nedir?

Kızlar:

Erkekler:

..... yaşında ..... yaşında

..... yaşında ..... yaşında

..... yaşında ..... yaşında

..... yaşında ..... yaşında

..... yaşında ..... Yaşında

Kaynaştırma Öğrencisinin Eğitimine İlişkin Bilgiler

1. Kaynaştırma eğitimi alan çocuğunuzun yaşı ..... cinsiyeti ..... ve tanısı.....nedir?
.....
2. Çocuğunuzun daha önce aldığı eğitimi kısaca anlatır mısınız? (Kimden, nerede ve ne kadar süreyle):
.....
3. Çocuğunuzun şu anda eğitim aldığı okul ve sınıfın özellikleri nedir?
  - a. Okulun adı .....
  - b. Okulun yeri (eve ne kadar yakın olduğu ve çocuğun okula nasıl gittiği):
.....
  - b. Sınıf ve şube: .....
  - c. Sınıf mevcudu: .....
4. Çocuğunuzun öğretmeni sizin çocuğunuza nasıl bir eğitim veriyor; sizin çocuğunuz için neler yapıyor?
.....
5. Sınıftaki diğer öğrencilerin sizin çocuğunuza yönelik davranışları nasıl?
.....
6. Sınıftaki diğer öğrencilerin anne-babalarının sizin çocuğunuza yönelik görüşleri ...neler?
.....
.....

Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler

1. Sizce çocuğunuz kaynaştırma ortamında eğitim almaktan memnun mu?

a. Evet, çünkü: .....

b. Hayır, çünkü: .....

c. Bilmiyorum/Kararsızım

2. Siz, çocuğunuzun kaynaştırma ortamında eğitim almasından memnun musunuz?

a. Evet, çünkü: .....

.....

b. Hayır, çünkü: .....

.....

c. Bilmiyorum / Kararsızım

3. Sizce çocuğunuzun öğretmeni sizin çocuğunuzun o sınıfta eğitim almasından memnun mu?

a. Evet, çünkü: .....

.....

b. Hayır, çünkü: .....

.....

c. Bilmiyorum/Kararsızım

4. Kaynaştırma eğitiminden neler bekliyorsunuz?

.....

(EK-2)

GÖRÜŞME KILAVUZU

Daha önceki görüşmemizde söylediğim gibi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı'nda öğrenciyim. Sizinle gerçekleştirdiğim bu görüşme yüksek lisans tezimin verilerini oluşturacağı için çok önemlidir.

Bu araştırmanın amacı, çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babaların; kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve beklentilerinin belirlenmesidir. Bu nedenle, öncelikle sizle yapacağımız görüşme hakkında açıklayıcı birtakım bilgiler vermek istiyorum.

Görüşme soruları, size benim tarafımdan birinci sorudan başlayarak sırasıyla sorulacaktır. Eğer soruda anlayamadığınız bir yer olursa ya da sorunun tekrar sorulmasını istiyorsanız lütfen açıklama yapılmasını isteyiniz. Sorulara vereceğiniz yanıtların açık ve anlaşılır olması araştırma için oldukça önem taşımaktadır.

Görüşme sırasında konuşmanızın akıcılığının bozulmaması ve konuşma hızında kayıt tutulamayacağından, ses kaydı yapmak istiyorum. Bu kayıtların güvenilirlik çalışmasını yapacak olan iki uzman dışında hiç kimse tarafından dinlenmesi veya okunması mümkün değildir. Bu çalışma okuldan, sınıf öğretmeninden, Milli Eğitim Müdürlüğü'nden, Rehberlik Araştırma Merkezi'nden tamamen bağımsız yapılan bilimsel bir çalışmadır. Bu nedenle görüş ve beklentilerinizi hiç çekinmeden, tarafsız ve açık bir şekilde ifade etmeniz araştırmanın doğruluğu açısından önem taşımaktadır. Görüşme sırasında verdiğiniz tüm bilgiler saklı kalacaktır ve bu bilgiler araştırma dışında asla kullanılmayacaktır. Araştırmada gerçek isminiz yer almayacaktır. Bunun yerine sizler için belirlenen kod isimler kullanılacaktır. Sizce bir sakıncası yoksa bu sözleşmeyi okuyarak imzalamanızı rica ediyorum (Sözleşme verilerek anne-babanın sözleşmeyi imzalaması beklenir).

Tüm bu açıklamalardan sonra görüşülen anne-babayla ilgili görüşme formu anne-babanın kendisinden bilgi alınarak doldurulur.

(EK-3)

T.C.
KÜTAHYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

SAYI: B.08.4.MEM.4.43.00.11/ 19581
KONU: Araştırma İzni

29 KASIM 2006

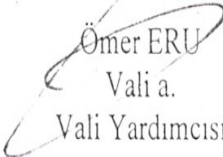
VALİLİK MAKAMINA
KÜTAHYA

Anadolu Üniversitesi Zihinsel Engelliler Öğretmenliği bölümünde Yüksek Lisans yapmakta olan Sibel YİGEN, müdürlüğümüze vermiş olduğu 28.11.2006 tarihli dilekçesinde , Rehberlik ve Araştırma Merkezi bünyesinde ilköğretim okullarında kaynaştırma eğitimine tabi tutulan Öğrenci ve aileleriyle görüşüp inceleme ve araştırma yapmak istemektedir.

Adı geçen kişinin inceleme araştırma yapmasında sakınca bulunmamaktadır

Makamlarınızca'da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Halis DEMİR
İl Milli Eğitim Müdürü

OLUR
29.11/2006

Ömer ERU
Vali a.
Vali Yardımcısı

(EK-4)

GÖRÜLME YAPILAN OKULLARIN LİSTESİ

1. Cumhuriyet İlköğretim Okulu
2. Bahçelievler İlköğretim Okulu
3. Derviş Paşa Kurtuluş İlköğretim Okulu
4. Evliya Çelebi İlköğretim Okulu
5. Şeker İlköğretim Okulu
6. Emine Arıoğlu İlköğretim Okulu

(EK-5)
SÖZLEŞME

Sayın Veli;

Öncelikle görüşme için bana zaman ayırdığınız için teşekkür ederim. Bu araştırmayı Milli Eğitim Müdürlüğünden almış olduğum resmi (29 Kasım 2006 tarih ve Sayı: B.08.4.MEM.4.43.00.11/19581 sayılı) izinle yapıyorum.

Bu çalışma çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babaların; kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve beklentilerinin belirlenmesi amacıyla yürütülmektedir. Bu amaçla sizinle bireysel olarak görüşme yapmak istiyorum.

Bu görüşme sırasında konuşmamızın akışını not almadaki güçlükler nedeniyle, görüşmeyi kesintiye uğratmamak için ses kaydı yapacağımı belirtmek istiyorum. Ses kayıtlarında yer alan görüş ve beklentileriniz sadece bilimsel veri olarak kullanılacaktır. Görüşmenin kaydını iki uzman dışında kimsenin dinlemeyeceğine ve verdiğiniz bilgilerden dolayı kesinlikle rahatsız edilmeyeceğinize söz veriyorum.

Tüm bu açıklamaları okuyarak, sizin bu çalışmaya gönüllü olarak katıldığınızı ve araştırmacı olarak benim de verdiğim sözleri tutacağımı belirten bu sözleşmeyi karşılıklı imzalayarak olası tedirginliği gidermenin uygun olacağını düşünüyorum.

Görüşen :

SİBEL YİGEN

Görüşülen :

.....

(EK-6)

GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARI

Görüşme No: .....

Kodlamalar, ilgili seçenekler (a,b,c.....) işaretlenerek yapılır.

Aileye İlişkin Demografik Bilgiler

1) Babanın yaşı, mesleği ve eğitim durumu nedir?

Baba ..... yaşındadır.

Babanın mesleği:

- A) Serbest meslek:
- a) marangoz – mobilyacı
  - b) kasap
  - c) kahveci
  - d) fırıncı
  - e) kantinci
  - f) boya satıcısı
  - g) boyacı
  - h) pazarcı
  - i) muhasebeci
- B) İşçi:
- a) İşçi
  - b) Şoför
  - c) Kaloriferci
- C) Devlet memuru:
- a) imam
- D) İşsiz:

Babanın eğitim durumu:

- A) İlkokul mezunu
- B) Ortaokul mezunu
- C) Lise mezunu
- D) Üniversite mezunu

(Sadece tek seçenek işaretlenebilir.)

2) Annenin yaşı, mesleği, eğitim durumu nedir?

Anne ..... yaşındadır.

Annenin mesleği:

- A) Çalışıyor:
  - a) İşçi
- B) Çalışmıyor:
  - a) Ev hanımı

Annenin eğitim durumu:

- A) İlkokul mezunu
- B) Ortaokul mezunu
- C) Lise mezunu
- D) Üniversite mezunu

(Sadece tek seçenek işaretlenebilir)

3) Varsa, ailedeki diğer çocukların yaşları ve cinsiyetleri nedir?

Ailedeki toplam çocuk sayısı: 3

Kaynaştırma öğrencisinin eğitimine ilişkin bilgiler

1. 1. Kaynaştırma öğrencisi olan çocuğun yaşı ve cinsiyeti

Kız : ..... yaşında

Erkek: .....yaşında

1. 2. Kaynaştırma eğitimi alan çocuğun tanısı

1.2.1	☐ Anne tanıyı doğru biliyor ☐ Anne tanıyı yanlış biliyor	<p>Annenin verdiği cevap</p> <p>a) HAFİF D.Z.YETERSİZ b) ORTA D.Z. YERSİZ c) AĞIR D.Z.YETERSİZLİĞİ d) KAYNAŞTIRMA</p> <p>Kaynaştırma eğitimi alan çocuğun tanısı</p> <p>a) HAFİF D.Z.YETERSİZ b) ORTA D.Z. YERSİZ c) AĞIR D.Z.YETERSİZ d) KAYNAŞTIRMA</p>
-------	---	---

1.2.2	☐ Anne tanıyı bilmiyor	<p>Kaynaştırma eğitimi alan çocuğun tanısı</p> <p>a) HAFİF D.Z.YETERSİZ b) ORTA D.Z. YERSİZ c) AĞIR D.Z.YETERSİZ d) KAYNAŞTIRMA</p>
-------	---	--

2. Çocuğunuzun daha önce aldığı eğitimi kısaca anlatır mısınız? (Kimden, nerede ve ne kadar süreyle):

Anasınıfına	☐ Gitti ☐ Gitmedi	
Kaynaştırma eğitimi dışında başka bir yerden destek eğitim	☐ Şu anda alıyor ☐ Geçmişte aldı ☐ Geçmişte almadı	
Okul değişikliği	☐ Yaptı ☐ Yapmadı	
Sınıf değişikliği	☐ Yaptı ☐ Yapmadı	
Öğretmen değişikliği	☐ Yaptı ☐ Yapmadı	

(Şıklardan birden fazla işaretleme yapılabilir.)

3. Çocuğunuzun şu anda eğitim aldığı okul ve sınıfın özellikleri nedir?

A. Okulun adı : .....

B. Okulun yeri (eve ne kadar yakın olduğu ve çocuğunuzun okula nasıl gittiği):

b.1) Okul ile ev arasındaki mesafe	a.) 5-10 dk. b.) 11-15 dk c.) 16-20 dk d.) 21-30 dk
------------------------------------	--

b.2) Okula nasıl gittiği	a) yürüyerek	☐ kendi başına ☐ yardım alarak
	b) servisle	☐ kendi başına ☐ yardım alarak

(Birden fazla şık işaretlenebilir.)

C. Sınıf ve Şube :

SINIF	ŞUBE
.....	.....
.....	.....
.....	.....

4. Çocuğunuzun öğretmeni sizin çocuğunuza nasıl bir eğitim veriyor; sizin çocuğunuz için neler yapıyor?

4.1) Geçmişte özel bir çalışma	☐ Yapıldı ☐ Yapılmadı	
4.2)Şu anda özel bir çalışma	☐ Yapılıyor ☐ Yapılmıyor	

(Birden fazla şık işaretlenebilir.)

5. Sınıftaki diğer öğrencilerin sizin çocuğunuza yönelik davranışları nasıl?

a) Arkadaşları ile sorunu yok	
b) Arkadaşları ile sorunu var	
c) Arkadaşlarından bazıları ile sorunu var bazıları ile yok	
d) Bilmiyorum / Kararsızım	

(Şıklardan bir tanesi işaretlenecektir.)

6. Sınıftaki diğer öğrencilerin anne-babalarının sizin çocuğunuza yönelik görüşleri neler?

a) Görüşlerinin olumlu olduğunu düşünüyorum	
b) Görüşlerinin olumsuz olduğunu düşünüyorum	
c) Bilmiyorum / kararsızım	

(Şıklardan bir tanesi işaretlenecektir.)

Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler

1. Sizce çocuğunuz kaynaştırma ortamında eğitim almaktan memnun mu?

a. Evet, çünkü:	<p>a.1) Arkadaşları olduğu / oyun oynadığı için</p> <p>a.2) Öğretmenini, arkadaşlarını, okulu seviyor</p> <p>a.3) Eğitim alıyor</p> <p>a.4) Sınıfta kalmıyor</p> <p>a.5) Memnun ama nedeni bilinmiyor</p> <p>a.6) Ayrıştırılmış bir sınıfta olmadığı için</p>	
b. Hayır, çünkü:	<p>b.1) Başarısız olmaktan korkuyor</p> <p>b.2) Eğitimin yararlı olmadığını düşünüyor</p> <p>b.3) RAM'ne gitmek istemiyor</p> <p>b.4) Arkadaşları ile oyun oynayamıyor</p>	
c. Bilmiyorum/ Kararsızım		

(Birden fazla şık işaretlenebilir.)

2. Siz, çocuğunuzun kaynaştırma ortamında eğitim almasından memnun musunuz?

a. Evet, çünkü:	Arkadaşları ile birlikte / toplum içinde / sosyalleşiyor Eğitim alıyor İyi davranıyorlar çocuğuma Okul yakın çevremde Öğretmen idare ediyor Kendine güveni oluyor Çocuğumun gelişimi açısından iyi Çocuğum memnun Öğretmeni iyi	
b. Hayır, çünkü:	Eğitim iyi değil Ayrım yapıyor Öğretmenler özel gereksinimli öğrenciye nasıl davranacaklarını bilmiyorlar Sınıf mevcutları kalabalık, öğrenciyle ilgilenemiyorlar Kaynaştırma tanısı yazmasın	
c. Bilmiyorum / Kararsızım		

(Birden fazla şık işaretlenebilir.)

3. Sizce çocuğunuzun öğretmeni sizin çocuğunuzun o sınıfta eğitim almasından memnun mu?

a. Evet, çünkü:	
b. Hayır, çünkü:	
c. Bilmiyorum / Kararsızım	

(Birden fazla şık işaretlenebilir.)

4. Kaynaştırma eğitiminden neler bekliyorsunuz ?

<p>a) Geleceğe hazırlansın / toplumsallaşsın/ daha iyi bir eğitim verilsin</p> <p>b) Ek çalışma ve ilgi gösterilsin</p> <p>c) Sınıf mevcutları azaltılsın</p> <p>d) Kaynaştırmadan çıkarılsın</p> <p>e) Öğretmenler aileleri yönlendirsın / bilgilendirsın</p> <p>f)Yapılanlar yeterli</p>	
--	--

(Birden fazla şık işaretlenebilir.)

KAYNAKÇA

- Acar, Ç. (2000). “Zihin Özürlü Çocuklarda Çalışan Özel Eğitim Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Davranışlarla İlgili Görüş ve Önerileri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Akçatepe, G. ve Kargın, T. (1996). “İşitme Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Gereksinimlerinin Belirlenmesi” L. Bıyıklı (Ed.), Özel Eğitim Dergisi, 2, (2):7-24
- Akkök, F. (1989). “Özürlü Bir Çocuğa Sahip Anne Babaların Kaygı ve Endişe Düzeyini Ölçme Aracının Güvenirlik ve Geçerlilik Çalışması”.Psikoloji Dergisi, 7, (23): 26-38
- Antonak ve Larrivee, (1995). Akt.: Avcioğlu, H., Eldeniz-Çetin, M. ve Özbey, F. (2004). “Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan Sınıf ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi”. A.Yakmış ve E.Sazak-Pınar (Ed): XIV Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Aral, N. ve Dikici, A. (1998). “Normal Gelişim Gösteren Çocukların Özel Gereksinimi Olan Akranları Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi”. VIII. Özel Eğitim Kongresi, Edirne: Kök Yayınevi.
- Ataman, A. (2003) “Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş,”.A. Ataman (Ed.): Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim (s.9-31).Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Atay, M. (1995). “Özürlü Çocukların Normal Yaşıtları İle Birlikte Eğitim Aldıkları Kaynaştırma Programlarına Karşı Öğretmen Tutumları Üzerine Bir İnceleme” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Avcıoğlu, H., Özbey, F. ve Eldeniz Çetin, M. (2004). “Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan Sınıf ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” A. Yıkımış ve E. Sazak-Pınar, (Ed.): XIV Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Avcıoğlu, H., Sazak-Pınar, E. ve Öztürk, T. (2004). “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Kaynaştırmaya Yönelik Öğretmen ve Anne-Baba Tutumlarının İncelenmesi”. A.Yıkımış ve E. Sazak-Pınar (Ed.): XIV. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Bailey, D. ve Winton, P. (1987). “Stability and Change in Parents’ Expectations about Mainstreaming”. *Topics in Early Childhood Special Education*, 7: 73–88 Akt.:
- Turhan, C. (2007). “Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Battal, İ. (2007) “Sınıf Öğretmenlerinin ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Batu, E. S. (1998). Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Batu, E. S. (2000). “Kaynaştırma, Destek Hizmetler ve Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri”.*Özel Eğitim Dergisi*, 2, (4): 35-45
- Batu, E. S. (2004) “Özel Eğitim ve Ek Hizmetler” O.Gürsel (Ed.): Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi (s.141-152). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Batu, E. S. ve Uysal, A. (2002). "Changing the attitudes of regular class students towards exceptional students using simulation activities." Toronto, Kanada.
- Batu, E. S., Cavkaytar, A., Çetin, O.B. ve Güllüpinar, F. Kartal, B (2004). "Gelişimsel Geriliğe Olan Çocuğa Sahip Ailelerin Aile Özelliklerinin ve Yaşadıklarının Betimlenmesi" Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları 030512 Nolu Proje.
- Batu, E. S. ve Kırcaali-İftar, G. (2005). "Kaynaştırma", Ankara: Kök Yayıncılık.
- Cavkaytar, A. (1999). "Zihinsel Engellilere Öz Bakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretiminde Bir Aile Eğitimi Programının Etkinliği". Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, R. R.(2003). "Zihin Engelli Çocuğu Olan Anne Babaların Okulda Anne Baba Katılımına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Darıca, N. (1992), "Özürlü Çocukların Eğitiminde Entegrasyonun Önemi". I. Ulusal Eğitim Kongresi'nde Sunulan Bildiri. Ya-Pa Yayınları, İstanbul Akt.: Yıkılmış, N. (2006). "İl Milli Eğitim Yöneticilerinin Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüş ve Önerileri". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Dean, M. ve Nettles, J. (1987). "Reverse Mainstreaming a Successful Model For Interaction"Volta Review, 89: 27-341 Akt.: Öncül, N. (2003). "Kaynaştırma Uygulamaı Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Zihin Özürlü Öğrencinin Bulunduğu Sınıfta Normal Çocuk Annelerinin Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüşleri". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Diken, İ. H. ve Sucuoğlu, B. (1999). “Sınıfında Zihin Engelli Çocuk Bulunan ve Bulunmayan Sınıf Öğretmenlerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırmasına Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması”. *Özel Eğitim Dergisi*, 2, (3): 25-39
- Eripek, S. (1986). “Engelli Çocukların Normal Sınıflara Yerleştirilmesi-Kaynaştırma”, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1, (2): 157-169
- Eripek, S. (2003). “Özel Gereksinimli Olan Çocuklar ve Ülkemizde Özel Eğitim Hizmetleri”.*Çocuk Çocuk Dergisi*, 5, (26): 25-27
- Eripek, S. (2007) “Özel Eğitim ve Kaynaştırma Uygulamaları”. S. Eripek (Ed.), *İlköğretimde Kaynaştırma* (s.1-21). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Evcimen, E. (1996). “Zihin Engelli Çocuğu Olan Ailelerin (Anne-Babaların) Gereksinimlerinin Belirlenmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Gay, L. R. *Educational Research*. Columbusi Merrill Publishing Company, 1987, Akt.: Çimen, A. (2000). “Zihin Özürlü Çocuklarda Çalışan Özel Eğitim Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Davranışlarla İlgili Görüş ve Önerileri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
- Göksu, İ. ve Çevik, T. (2004), “Özel Eğitime Giriş” Adana. Akt.: Battal, İ. (2007) “Sınıf Öğretmenlerinin ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Gözün, Ö. ve Yıkılmış, A. (2003). “Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Konusundaki Bilgilendirmelerinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumların Değişimindeki Etkililiği”. XII.Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirgeleri, Eskişehir: Karatepe Yayınları, 136-147.

- Gürsel, O. (2003). “Özel Gereksinimli Olan Çocuklara Eğitim ve Terapi Hizmeti Verenler”.Çocuk Çocuk Dergisi, 5, (26): 28-30
- Güzel-Özmen, R. (2003). “Kaynaştırma Ortamında Öğretimsel Düzenlemeler”, A. Ataman, Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş. (s.51-83).Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Hepler, J.B. (1994). Mainstreaming cheldren with learning disabilities: Have we imprved their social enviroment? Social Work in Education, 16, (3): 143-154
- Akt.: Şahbaz, Ü. (2003). “Kaynaştırma Sınıflarına Devam Eden Zihin Engelli Öğrencilerin Sosyal Kabul Düzeylerinin Belirlenmesi”. A. Konrot (Ed.), Özel Eğitimden Yansılamlar, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Heward,WI. (2000) Exceptional Children, Introduction to Special Education. Prentice Hill. Akt.: Ataman, A. (2003) “Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş,”.A. Ataman (Ed.): Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim (s.9-31). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Kargın T. (2004). “Kaynaştırma: Tanımı Gelişimi ve İlkeleri”, S. Kaner, (Ed.), Ankara: Özel Eğitim Dergisi 5, (2): 1-13
- Kırcaali-İftar, G. (1992). “Özel Eğitimde Kaynaştırma”. Eğitim ve Bilim, 16: 45-50
- Kırcaali-İftar, G. (1998). “Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri”. S .Eripek (Ed.), Özel Eğitim, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kırcaali-İftar, G. (2004). “Bilimsel Araştırma Yöntemleri” Dersi Yayınlanmamış Ders Notları. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

- Kumtepe, H. (2001). “Ankara ilinde yaşayanların engellilere yönelik tutumları” yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. Akt.: Temir, D. (2002). “Çocuğu Kaynaştırma Eğitimine Devam Eden Ailelerin Sorunları ve Beklentileri” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kuz, T. (2001). Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Lewis, R. ve Doorlag, D. (1987) “Teaching Svecial Student in the Mainstreaming. Akt.: Temir, D. (2002). “Çocuğu Kaynaştırma Eğitimine Devam Eden Ailelerin Sorunları ve Beklentileri” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mc Dougall, J., DeWit,D., King, G., Miller, L.T., ve Kilips, S. (2004). High School Aged Youths’ Attitudes Toward Their Pers With Disabilities: The Role Of School And Student İnterpersonel Foactors. International Journal Of Disability, Development And Education, 51: 287-313 Akt.: Turhan, C. (2007). “Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Meral, B.F. (2006). “Babaların Zihin Engelli Çocukların Yetiştirilmesine Yönelik Katılım Durumlarının Belirlenmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Metin, N. (1995). “Ana Okuluna Devam Eden Dört-Altı Yaş Gurubundaki Çocukların Anne-Babaların Normal ve Özürlü Çocukların Kaynaştırıldığı Programlar Hakkındaki Düşüncelerin İncelenmesi”. V. Özel Eğitim Günleri, Ankara: Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Yayınları, 115-126

Milli Eğitim Bakanlığı. (1997). “Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”, Ankara: Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2000). “Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”, Ankara: Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). “Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”, Ankara: Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Öncül, N. (2003). “Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Zihin Özürlü Öğrencinin Bulunduğu Sınıfta Normal Çocuk Annelerinin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Özcan, N. (2004). “Zihin Özürlü Çocuklara Tuvalet Becerisi Öğretimine Yönelik Aile Eğitimi Programının Etkinliği” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Stainback, W., Stainback, S. ve Stefanich. (1996). “Learning Together in Inclusive Classrooms.” Teaching Exceptiona Children, 28, (2): 14-19 Akt.: Öncül, N. (2003). “Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Zihin Özürlü Öğrencinin Bulunduğu Sınıfta Normal Çocuk Annelerinin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Stainback, W., Stainback, S. ve Stefanich. (1996). “Learning Together in Inclusive Classrooms.” Teaching Exceptiona Children, 28, (2): 14-19 Akt.: Batu, E.S. (2000). “Kaynaştırma, Destek Hizmetler ve Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri”.Özel Eğitim Dergisi, 2, (4): 35-45

- Strain, Phillip., Kerr, Marry. (1981). “Mainstreaming of Children in School Resarch and programmatic İssues, Academic Pres, Akt.: Deniz, T. (2002). “Çocuğu Kaynaştırma Eğitimine Devam Eden Ailerin Sorunları ve Beklentileri” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sucuoğlu, B. (1995). “Özürlü Çocuğu Olan Anne-Babaların Gereksinimlerinin Belirlenmesi” Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 9, (2): 36-43.
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları Yaklaşımlar Yöntemler Teknikler, İstanbul: Morpa Yayınları. Akt.: Battal, İ. (2007) “Sınıf Öğretmenlerinin ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları Yaklaşımlar Yöntemler Teknikler, İstanbul: Morpa Yayınları. Akt.: Turhan, C. (2007). “Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüşleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Sucuoğlu, B. ve Özokçu O. (2005). “Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal Becerilerinin Değerlendirilmesi”.Özel Eğitimde Fokus Grup Araştırmaları, 6, (1): 41-57
- Sucuoğlu, B. (1996). “Kaynaştırma Programlarında Anne-Baba Katılımı”. Özel Eğitim Dergisi, 2, (2): 25-43
- Sucuoğlu, B. (2004). “Türkiye’de Kaynaştırma Uygulamaları: Yayınlar/Araştırmalar (1980-2005)” Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakóltesi Özel Eğitim Dergisi, 5 (2): 15-23

- Sucuođlu, B., Kűcűker, S. ve Kanık N. (1993). “Anne Babaların zűrlű Çocukların Eđitimlerine Katılımları” Nihai Rapor. Ankara: Ankara Üniversitesi Eđitim Bilimleri Fakűltesi.
- Şahbaz, . (2003). “Kaynaştırma Sınıflarına Devam Eden Zihin Engelli đrencilerin Sosyal Kabul Dűzeylerinin Belirlenmesi”. A.Konrot (Ed.), zel Eđitimden Yansımalar, Ankara: Kűk Yayıncılık.
- Şahbaz, . (2007). “Normal đrencilerin Kaynaştırma Sınıflarına Devam Eden Engelli đrenciler Hakkında Bilgilendirilmelerinin Engellilerin Sosyal Kabul Dűzeyine Etkisi”. Eurisian Journal of Educational Research, 26: 109-208
- Şura Raporu (1999). “I. zűrlűler Şurası: Çađdaş Toplum Çađdaş Yaşam ve zűrlűler”.Ankara: T.C. Bařbakanlık zűrlűler İdaresi Bařkanlıđı Yayınları.
- Akt.: Kargin, T. (2004). “Kaynaştırma: Tanımı, Gelişimi ve İlkeleri”.S. Kaner (Ed.), Ankara Üniversitesi Eđitim Bilimleri Fakűltesi zel Eđitim Dergisi, 5, (2): 1-13
- Temir, D. (2002). “Çocuđu Kaynaştırma Eđitimine Devam Eden Ailelerin Sorunları ve Beklentileri” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitűsű, Ankara.
- Turan, Z. (2004). “Anne Baba Eđitimi” S. Tűrkűm (Ed.), Açıkkűretim Okul ncesi Anadolu Üniversitesi Yayınları Eskişehir, 2004
- Turhan, C. (2007). “Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlkűretim Okuluna Devam Eden Normal Gelişim Gűsteren đrencilerin Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Gűrűşleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitűsű, Eskişehir.

- Türkoğlu, Y.K. (2007). “İlköğretim Okulu Öğretmenleriyle Gerçekleştirilen Bilgilendirme Çalışmalarının Öncesi ve Sonrasında öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Uysal, A. (1995) “Öğretmen ve Okul Yöneticilerin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Varlıer, G. (2004). “Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Vuran, S. (2003). “Davranış Değiştirme” Dersi Yayınlanmamış Ders Notları. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Vuran, S. (2005). “İlköğretim Düzeyindeki Kaynaştırma Sınıflarında Eğitim Alan Özel Gereksinimli Öğrencilerin Sosyometrik Konumları”. Eğitim Araştırmaları, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Vuran, S. (2007). “Sosyal Yeterliliklerin Geliştirilmesi” S. Eripek (Ed.), İlköğretimde Kaynaştırma (s.221-242). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Wolfensberger, W. (1982). The Principle of Normalization in Human Services. Us: National Institute on Mental Retardation. Akt.: Eripek, S. (1986). “Engelli Çocukların Normal Sınıflara Yerleştirilmesi-Kaynaştırma”, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 1, (2): 157-169
- York, J., Tundidor, M. (1995). Issues Raised In The Name of Inclusion: Perspectives of Educators, Parents And Students. Journal of The Association For Persons With Severe Handicaps, 20, (1): 31-44 Akt.: Kargin T. (2004). “Kaynaştırma: Tanımı Gelişimi ve İlkeleri”, S. Kaner, (Ed.), Ankara: Özel Eğitim Dergisi 5, (2): 1-13